

INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

Światowy rynek wieprzowiny i drobiu na tle bilansu zbóż i pasz

nr **17**

Warszawa 2011

Grzegorz Dybowski
Danuta Rycombel

KONKURENCYJNOŚĆ POLSKIEJ GOSPODARKI
ŻYWNOŚCIOWEJ W WARUNKACH GLOBALIZACJI
I INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ

**Światowy rynek
wieprzowiny i drobiu
na tle bilansu
zbóż i pasz**

INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

Światowy rynek wieprzowiny i drobiu na tle bilansu zbóż i pasz

Autorzy:

dr Grzegorz Dybowski

mgr inż. Danuta Rycombel

KONKURENCYJNOŚĆ POLSKIEJ GOSPODARKI
ŻYWNOŚCIOWEJ W WARUNKACH GLOBALIZACJI
I INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ

Warszawa 2011

Pracę zrealizowano w ramach tematu

Monitoring rynków rolno-spożywczych w warunkach zmieniającej się sytuacji ekonomicznej

w zadaniu *Monitoring i ocena zmian na światowych rynkach rolnych*

Rosnące ceny surowców paszowych stanowią ważną determinantę rozwoju i równoważenia rynku mięsnego. Zwiększa się znaczenie efektywności całego łańcucha zaopatrzeniowego. Powstają nowe ramy globalnej konkurencji. Celem opracowania była prezentacja i analiza zmian zachodzących na światowym rynku wieprzowiny i drobiu w okresie średnim.

Recenzent

prof. dr hab. Stanisław Zięba

Opracowanie komputerowe

mgr inż. Teresa Zdziarska

Korekta

Joanna Gozdera

Redakcja techniczna

Leszek Ślipki

Projekt okładki

AKME Projekty Sp. z o.o.

ISBN 978-83-7658-176-7

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

– Państwowy Instytut Badawczy

00-950 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20, skr. poczt. nr 984

tel.: (22) 50 54 444

faks: (22) 50 54 636

e-mail: dw@ierigz.waw.pl

<http://www.ierigz.waw.pl>

Spis treści

Wprowadzenie	7
<i>dr Grzegorz Dybowski</i>	
1. Przewidywane zmiany w bilansie zbóż i pasz	11
<i>dr Grzegorz Dybowski</i>	
2. Rynek wieprzowiny	18
<i>mgr inż. Danuta Rycombel</i>	
2.1. Wprowadzenie	18
2.2. Główni gracze na światowym rynku	19
2.2.1. <i>Produkcja</i>	19
2.2.2. <i>Konsumpcja</i>	27
2.2.3. <i>Główni światowi eksporterzy i importerzy wieprzowiny</i>	32
2.3. Ceny wieprzowiny i jęczmienia	42
2.4. Ceny w eksporcie i imporcie	45
2.5. Prognoza zmian na światowym rynku wieprzowiny	46
3. Rynek drobiu	48
<i>dr Grzegorz Dybowski</i>	
3.1. Wprowadzenie	48
3.2. Główni gracze na światowym rynku	49
3.3. Produkcja	50
3.4. Konsumpcja	56
3.5. Światowy potencjał handlowy	59
3.6. Główni światowi eksporterzy i importerzy	61
3.7. Zmiany strukturalne na globalnym rynku	70
3.7.1. <i>Struktura geograficzna</i>	70
3.7.2. <i>Struktura rzeczowa</i>	74
3.8. Główne czynniki globalnej konkurencji	77
3.8.1. <i>Ceny w łańcuchach zaopatrzeniowych</i>	77
3.8.2. <i>Ceny w obrotach międzynarodowych</i>	79
3.8.3. <i>Pozacenowe czynniki konkurencji</i>	83
3.9. Prognoza dalszego rozwoju rynku	84
Zakończenie i wnioski	87
<i>dr Grzegorz Dybowski, mgr inż. Danuta Rycombel</i>	
Literatura	92

Wprowadzenie

Celem zadania „Monitoring i ocena zmian na światowych rynkach rolnych”, w którego ramach powstało niniejsze opracowanie, jest analiza i prognoza sytuacji na rynkach podstawowych produktów rolnych w kontekście równowagi rynkowej. Zgodnie z klasyczną teorią ekonomii, równowaga rynkowa jest to punkt, w którym przy danej cenie wielkość popytu równa jest wielkości podaży. Ten klasyczny mechanizm działa jednak w warunkach konkurencji doskonałej, a więc wówczas, gdy spełnione jest kilka warunków. Na rynku funkcjonuje wielu sprzedawców i nabywców o małych indywidualnych udziałach w całkowitej wielkości podaży i popytu. Istnieje duża swoboda podmiotów dotycząca wejścia na rynek i wyjścia z niego. Rynek jest przejrzysty, a jego uczestnicy dysponują pełną wiedzą o sytuacji rynkowej i jej rozwoju. Przedmioty wymiany – towary oraz czynniki wytwórcze służące do ich produkcji są w wysokim stopniu mobilne.

Jest oczywiste, że taka modelowa sytuacja nie występuje w praktyce. Rynek żywnościowy, podobnie jak rynki innych produktów, funkcjonuje w warunkach konkurencji niedoskonałej, gdzie oprócz podstawowych wzajemnych zależności między podażą, popytem i ceną, występują również zależności jednostronne. Zmiana ceny powoduje zmianę popytu, ale zmiana popytu nie musi powodować zmiany ceny. Zależności takie mogą występować nie tylko w okresach krótkich, ale także długich. Na rynku żywnościowym, gdzie często stosowane są praktyki regulowania cen, a mobilność czynników wytwórczych jest relatywnie niska, takie jednostronne zależności są bardzo powszechne. Ponadto, we wzajemnych relacjach popytu i podaży pojawiają się opóźnienia prowadzące do tzw. cyklicznej równowagi rynkowej, tj. takiej, która kształtuje się w efekcie opóźnienia w dostosowywaniu się podaży do istniejących warunków rynkowych (tzw. teoremat pajęczyny). Mechanizm taki jest charakterystyczny dla cyklu występującego szczególnie w produkcji wieprzowiny.

Jednym z podstawowych pojęć w analizie równowagi na rynku jest jego pojemność. Jest to kategoria ilościowa określająca masę danego towaru, która może być sprzedana w określonym czasie, na określonym rynku, przy danych cenach, dochodach nabywców i elastyczności popytu na ten towar. Pojęcie pojemności rynku jest ważne, bowiem nie całe potrzeby żywnościowe społeczeństwa mogą być zaspokojone przez rynek, ale tylko ta ich część, która znajduje pokrycie w funduszu spożycia. Tylko ta część potrzeb przekształca się bowiem w popyt, który jest już kategorią wartościową. Niezrealizowana część potrzeb tworzy tzw. popyt potencjalny, tj. taki, który w zmienionych warunkach (spadek

cen, wzrost dochodów) może przerodzić się w popyt efektywny. Między potrzebami a popytem występują więc silne zależności, ale tylko popyt może zostać zrealizowany na rynku. Szerszym w stosunku do popytu pojęciem jest spożycie, gdyż obejmuje ono także samozaopatrzenie oraz różnego typu fundusze społeczne.

Konsumenci ujawniający swój popyt na rynku zwykle mają znacznie większe potrzeby. Muszą jednak dokonywać określonych wyborów co do sposobu zagospodarowania swego funduszu spożycia. Badanie czynników determinujących te wybory prowadzi nas do zjawiska hierarchizacji potrzeb i stanowi punkt wyjścia dla określenia poziomu i struktury popytu rynkowego – szczególnie w ujęciu dynamicznym.

Produkty wieprzowe i drobiarskie powstają w ramach łańcucha produkcyjno-handlowego. Jednakże właściwego zakupu, tj. zamiany towaru na pieniądze, dokonuje dopiero konsument produktu finalnego. To konsumenci decydują więc o tym, przy jakim poziomie obrotów ukształtuje się równowaga na danym rynku. Wytwórcy, szczególnie w okresie długim, muszą się dostosować do występującego na rynku popytu. Szansą na rozszerzenie popytu krajowego poprzez eksport staje się rynek światowy. Natomiast barierą jest poziom konkurencyjności na rynku globalnym lub/i regionalnym.

We współczesnym świecie mamy do czynienia z globalnymi procesami, które przyczyniają się do stopniowej ewolucji międzynarodowych powiązań gospodarczych. Handel rolno-żywnościowy od wieków był sposobem na zagospodarowanie wytworzonej nadwyżki podaży lub uzupełniania własnej produkcji i dywersyfikacji oferty asortymentowej na krajowym rynku. Rozszerzanie rynków narodowych i regionalnych w rynek globalny przyczynia się do wzrostu znaczenia światowego handlu. Organizacja do spraw żywienia i rolnictwa ONZ (FAO) na początku nowego wieku oceniała, że w okresie kilkudziesięciu następnych lat zwiększać się będzie rola handlu zagranicznego w zaspokajaniu globalnego popytu na żywność (Bruinsma, 2003)¹.

Globalizacja, rozumiana jako proces rosnącej współzależności między społeczeństwami w skali świata, powodujący, że wydarzenia zaistniałe w jednej części globu coraz silniej wpływają na inne, często odległe rejony świata (Robinson, 2004)², uwypukla podstawowe procesy współczesnego rolnictwa. W szczególności takie, jak: komercjalizacja produkcji i konsumpcji żywności,

¹ J. Bruinsma: *World Agriculture: Towards 2015/2030. A FAO Perspective*. FAO Earthscan, 2003.

² G. Robinson: *Geographies of Agriculture, Globalization, restructuring and sustainability*. Kingston University. London 2004.

przyspieszenie postępu biologicznego i technologicznego, zmiana długookresowej tendencji rozwojowej cen surowców rolnych (Hunek, 1999)³. Na rynkach rolno-żywnościowych pojawiają się ponadnarodowe firmy o globalnych systemach wytwarzania i dystrybucji żywności, często o charakterze oligopolistycznym. Nasila się globalna konkurencja. Jej zasady, podobnie jak zasady regulacji rozwoju gospodarczego, coraz częściej wyznaczane są przez ponadnarodowe instytucje, takie jak Międzynarodowy Fundusz Walutowy czy Światowa Organizacja Handlu (WTO). Globalizacja różni się więc jakościowo od internacjonalizmu. Tam działania narodowych firm rozszerzane były poza granice państw. Globalizacja integruje natomiast rozproszone geograficznie działania operacyjne ukierunkowane na potrzeby zunifikowanego rynku światowego. Centralizowane są strategiczne aktywa, zasoby i decyzje. Powstaje gospodarka bez granic, która potrzebuje nowego, globalnego podziału pracy (Robinson, 2004)⁴.

W dobie globalizmu trajektorie rozwojowe narodowych rynków towarowych w coraz mniejszym stopniu wyznaczane są przez położenie geopolityczne danego kraju. Strategie dotyczące przyszłego rozwoju rynków muszą uwzględniać uwarunkowania światowe i muszą być dostosowane do reguł funkcjonowania światowej gospodarki – szczególnie tych, które wynikają z globalnej konkurencji. Podstawowym warunkiem skutecznego podejmowania wyzwań globalnych jest dobre rozpoznanie trendów i zjawisk rozwojowych współczesnego rynku oraz ich mechanizmów. Gospodarka światowa nie jest bowiem prostą sumą gospodarek poszczególnych krajów, ale stanowi nową jakość o własnej, do końca jeszcze nie rozpoznanej, logice rozwojowej. Staje się ona podstawową determinantą polityki gospodarczej poszczególnych państw. Proces globalizacji realizuje się m.in. przez ekspansję światowego handlu, międzynarodowy rynek kapitałowy, rozwój ponadnarodowych korporacji oraz tworzenie regionalnych bloków integracyjnych (Hunek, 1997)⁵.

Szybki rozwój komunikowania się, szczególnie z wykorzystaniem nowoczesnych nośników informacji, wywarł silny wpływ na interakcje między producentami towarów i usług a ich konsumentami. Ci ostatni stali się bardziej krytyczni i wymagający, dysponując lepszym, bardziej przejrzystym obrazem strony podażowej rynku. Firmy spożywcze muszą więc uwzględniać opinie i wymagania konsumentów nie tylko w wymiarze rzeczowym czy ekonomicznym, ale także ekologicznym i społecznym. Dotyczy to szczególnie specyficznych sys-

³ T. Hunek: *W regulach gry globalnej*. Nowoczesne Rolnictwo, nr 1, 1999.

⁴ G. Robinson, op. cit.

⁵ T. Hunek, op. cit.

temów ekonomicznych, jakimi są łańcuchy żywnościowe (Bauman, 2000)⁶. Przemysł żywnościowy staje się coraz bardziej zintegrowany pionowo, skoncentrowany i zglobalizowany. Z jednej strony pozwala to szybko reagować na zmiany preferencji konsumentów przy relatywnie niskim poziomie cen. Z drugiej, powoduje, że łańcuchy takie uzyskują nadmierną siłę rynkową, co odzwierciedla się m.in. w kontrolowaniu transmisji cen oraz nierównej dystrybucji zysków w łańcuchu. Standardy publiczne i prywatne dotyczące bezpieczeństwa i jakości żywności poprawiają się. Powoduje to wzrost kosztów ich osiągnięcia i stanowi istotną barierę wejścia dla niektórych graczy, szczególnie z państw rozwijających się. Wzrost produktywności wymaga stosowania coraz lepszych, bardziej innowacyjnych technologii, a zatem inwestycji, co również podnosi koszty.

W ostatnich latach, a szczególnie po kryzysie 2007 r., rozwój światowego rynku wieprzowiny i drobiu znajduje się pod silnym wpływem wysokich notowań cen surowców paszowych. Kształtowanie się globalnego bilansu zbóż i pasz oraz nowy poziom równowagi na tych rynkach, w coraz większym stopniu wyznaczać będzie zarówno warunki brzegowe dla produkcji, jak i kryteria konkurencyjności w międzynarodowym handlu. Wydaje się, że jest to sytuacja trwała, dlatego zmian na rynku zbożowym i paszowym nie sposób pominąć w analizach dotyczących rozwoju światowego rynku wieprzowiny i drobiu. Ich produkcja opiera się bowiem w znacznym stopniu na wykorzystaniu pasz treściwych.

⁶ Z. Bauman: *Globalizacja*. PIW, Warszawa 2000.

1. Przewidywane zmiany w bilansie zbóż i pasz

Na początku poprzedniej dekady odwróceniu uległa kilkudziesięcioletnia tendencja realnego tanienia surowców żywnościowych. Od 2002 r. globalny indeks realnych cen żywności⁷ zaczął stopniowo rosnać, a dynamika tego wzrostu uległa znacznemu i raptownemu przyspieszeniu w latach 2006-2008. Wzrost cen produktów rolnych był silnym szokiem nie tylko z uwagi na odwrócenie poprzedniej długookresowej tendencji spadkowej, ale przede wszystkim z powodu ogromnej skali tego wzrostu w relatywnie krótkim czasie. Jego dynamika wykraczała daleko poza krótkookresowe odchylenia rzeczywistych notowań cen od długookresowego trendu. W połowie 2008 r. indeks realnych cen żywności kształtował się bowiem na poziomie o 64% wyższym niż w 2002 r.

Wysokie ceny surowców rolnych, jakie notowano na światowych rynkach w latach 2006-2008, objęły również podstawowe surowce paszowe, wykorzystywane w produkcji przemysłowych mieszanek pasz treściwych dla zwierząt monogastrycznych, takich jak trzoda chlewna i drób. Chodzi tu przede wszystkim o zboża, w tym zboża paszowe oraz o ziarno i śruty roślin oleistych. Analiza zmian cen towarów rolnych na globalnym rynku w okresie kryzysu i tuż po nim pokazuje, że znaczący wzrost cen w obrotach światowych, szczególnie w latach 2007-2008, nastąpił nie tylko w relacji do średniego ich poziomu z lat 2001-2005, ale też w relacji do roku 2006, w którym notowania cen towarów rolnych już były wysokie. Przyrosty cen produktów roślinnych były przy tym wyższe niż produktów zwierzęcych, z których najsilniej podrożał drób.

W następstwie tego znaczącego wzrostu cen, w globalnym bilansie paszowym nastąpiły zmiany warunkujące dynamikę przyszłego rozwoju produkcji żywca drobiowego i wieprzowego. Podrożenie surowców paszowych spowodowało bowiem istotny wzrost kosztów chowu tych zwierząt. Nasiliły się też wahania cen na międzynarodowych rynkach produktów rolnych, co przyczyniło się do wzrostu ryzyka i niepewności w produkcji żywca rzeźnego.

Światowy kryzys gospodarczy spowodował wyhamowanie wzrostu cen surowców rolnych. W 2009 r. ceny te obniżyły się w porównaniu do notowanych w latach 2007-2008, jednak nie powróciły do poprzedniego poziomu i z reguły były też wyższe niż w 2006 r. W 2010 r. otoczenie makroekonomiczne wydawało się bardziej pozytywne z punktu widzenia rozwoju rynków rolnych niż w latach poprzednich. Globalna gospodarka zaczynała się odbudowywać i przechodzić stopniowo do fazy stabilnego wzrostu. Wprawdzie wzrost ten cha-

⁷ FAO Real food price index.

rakteryzował się dwoma tempami: słabym z wysoką stopą bezrobocia w krajach rozwiniętych gospodarczo i szybkim w dużych krajach rozwijających się, dawał jednak nadzieję na powrót do normalności. Druga fala kryzysu gospodarczego zmieniła jednak te optymistyczne rokowania.

Według ostatnich prognoz OECD-FAO⁸ w latach 2011-2020, na globalnym rynku pszenicy i zbóż paszowych zakładany wzrost podaży, mimo zmniejszonej w wyniku wysokich cen dynamiki popytu, pozwalać będzie na nieznaną tylko odbudowę zapasów. Światowe ceny zbóż obniżyły się, ale ich poziom pozostanie wysoki, gdyż wskaźnik obrazujący relację zapasów do zużycia będzie nadal niski w porównaniu do stanu obserwowanego w poprzednich dekadach. Duży wzrost zużycia mączek proteinowych przez szybko rozwijający się sektor żywca przyczyni się prawdopodobnie do rozwoju produkcji roślin oleistych. Jednak i na tym rynku relacja zapasów do zużycia wykazywać będzie niski poziom, co sugeruje utrzymanie się wysokich cen.

Dodatkowym czynnikiem podtrzymującym ceny niektórych surowców rolnych, w tym surowców paszowych, jest rozwój rynku biopaliw, traktowanych jako alternatywne źródło energii, niezależne od arabskich dostaw ropy naftowej. Rozwój taki nasilił się szczególnie po zamachu z 11 września 2001 r. Rynek biopaliw jest mocno uzależniony od cen ropy naftowej i innych tradycyjnych nośników energii oraz od stosowanych przez rządy wielu krajów bodźców i nakazów dotyczących produkcji i wykorzystania biopaliw. Dalsza ekspansja ich podaży kreować będzie dodatkowy popyt na pszenicę, zboża paszowe i rośliny oleiste, tj. produkty wykorzystywane zarówno jako surowce paszowe, jak i energetyczne. Rosnący popyt na rolnicze surowce energetyczne bezpośrednio lub pośrednio wpływać będzie na rynki innych towarów rolnych, podnosząc też ceny upraw paszowych, gdyż to głównie one wykorzystywane są w produkcji biomasy. W ten sposób zacieśniają się więzi między cenami surowców rolnych a cenami tradycyjnych paliw, w tym benzyny.

Wzrost cen ropy naftowej notowano już od 2002 roku, w następstwie dużego zwiększenia jej globalnej konsumpcji, wyprzedzającego dynamikę rozwoju mocy produkcyjnych, która ograniczana jest też dążeniem do utrzymania wysokich cen. W latach 2004-2006 na światowym rynku ropy naftowej⁹ masowo pojawiali się jako nowi gracze, prywatni inwestorzy i spekulanci. Wysokie ceny zachęcały bowiem do inwestowania w papiery długoterminowe. W Stanach Zjednoczonych, które konsumują 25% światowego wydobycia ropy naftowej¹⁰

⁸ Agricultural Outlook 2011-2020. OECD-FAO, 2011 r.

⁹ A. Greenspan: *Era zawirowań*. Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA, 2008.

¹⁰ A. Greenspan, op.cit.

z powodu ryzyka związanego z restrykcyjnymi normami ekologicznymi, od połowy lat 70. nie rozwijają się nowe moce przerobowe ropy. W 2005 r. huragany Katrina i Rita spowodowały duże zniszczenia w Teksasie i przyczyniły się do powstania luki w światowej podaży ropy naftowej oraz wytwarzanych na jej bazie produktów, takich jak benzyna i olej opałowy. W efekcie ceny tych produktów silnie wzrosły. To z kolei zwiększyło zainteresowanie produkcją biopaliw wytwarzanych na bazie rolniczych surowców energetycznych. Wzrosło więc ich pozażywnościowe wykorzystanie.

Tabela 1.1. Światowy rynek zbóż (mln ton)

Wyszczególnienie	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012
Zboża ogółem					
Produkcja ¹⁾	2133,4	2288,6	2263,4	2239,6	2307,0
Podaż ²⁾	2556,1	2701,9	2760,7	2765,2	2794,8
Zużycie	2144,9	2194,3	2232,8	2273,7	2304,5
Handel ³⁾	272,0	282,8	277,1	279,3	282,3
Zapasy końcowe	413,3	197,4	525,6	487,8	488,3
Wskaźnik zapasy/zużycie	18,8	22,3	23,1	21,2	20,8
Zboża paszowe					
Produkcja ¹⁾	1082,6	1146,4	1122,4	1120,3	1147,5
Podaż ²⁾	1242,0	1310,6	1320,4	1314,1	1313,1
Zużycie	1080,0	1104,7	1127,9	1145,3	1153,7
Handel ³⁾	130,6	113,7	115,8	121,1	119,0
Zapasy końcowe	164,2	198,0	193,8	165,6	160,9
Wskaźnik zapasy/zużycie	14,9	17,6	16,9	14,4	13,4

¹⁾ w roku kalendarzowym; ²⁾ produkcja plus zapasy otwarcia; ³⁾ eksport w sezonie.

Źródło: *FAO: Sytuacja żywnościowa na świecie. Rzym, sierpień 2011 r.*

Przewidywany obecnie poziom produkcji zbóż wydaje się niewystarczający dla zapewnienia stabilnej i bezpiecznej wielkości ich zapasów na światowych rynkach. Po gwałtownym spadku światowej produkcji zbóż w 2010 r., prognozowano znaczący jej wzrost w latach następnych. Wszystko wskazuje jednak na to, że w 2011 r. wzrost ten będzie mniejszy niż przewidywano na początku sezonu. W sezonie 2011/2012 szczególnie trudna sytuacja może wystąpić na rynku kukurydzy, której ceny już obecnie szybko rosną. Jest to zboże wysokoenergetyczne, bardzo ważne dla bilansu paszowego w produkcji drobiu, a także trzody chlewnej, gdyż w połączeniu ze srułą sojową, zapewnia odpowiedni stosunek białko-energetyczny, decydujący o wysokiej konwersji paszy w mięso.

Tabela 1.2. Prognoza rozwoju rynku zbóż paszowych (mln ton)

Kraje Lata	Produkcja	Konsumpcja	Zapasy końcowe	Dynamika (%)		Relacja zapasy / zużycie (%)
				Produkcji	Konsumpcji	
ŚWIAT						
2007/2010	1103,7	1088,1	197,7	100,0	100,0	18,2
2014/2015	1220,4	1213,4	208,4	110,6	111,5	17,2
2019/2020	1311,4	1302,5	222,6	118,8	119,7	17,1
OECD						
2007/2010	579,7	551,0	99,3	100,0	100,0	18,0
2014/2015	624,7	600,2	98,4	107,8	108,9	16,4
2019/2020	651,2	620,9	102,3	112,3	112,7	16,5
INNE						
2007/2010	524,0	537,2	98,4	100,0	100,0	18,3
2014/2015	595,8	613,2	109,9	113,7	114,1	17,9
2019/2020	659,9	681,6	120,2	125,9	126,9	17,6

Źródło: *Agricultural Outlook 2011-2020. OECD-FAO, 2011 r.*

Zboża i mączki proteinowe uzyskiwane z roślin oleistych, stanowią główne surowce wykorzystywane do produkcji przemysłowych mieszanek paszowych stosowanych w intensywnej produkcji przede wszystkim żywca wieprzowego i drobiowego. W 2010 r. zboża paszowe stanowiły 47%, a śruty i mączki roślin oleistych 27% wszystkich surowców zużywanych w przemyśle paszowym UE-27. W ciągu ostatnich dziesięciu lat (2001-2010) globalna produkcja tych mieszanek zwiększyła się o 22%. Najszybszy rozwój miał miejsce w Azji (o ponad 43%). Z tego w Chinach produkcja pasz przemysłowych zwiększyła się w ciągu dziesięciu lat o 88%. Dużą dynamiką wzrostu charakteryzowały się też pozaunijne kraje europejskie (+60%). W Ameryce dynamika wzrostu produkcji mieszanek paszowych była zróżnicowana. W Brazylii wolumen tej produkcji zwiększył się o 54%, w Meksyku o 23%, w USA tylko o 9%, a w Kanadzie wcale nie zanotowano wzrostu. Relatywnie szybki przyrost produkcji pasz przemysłowych, choć z bardzo niskiego poziomu, miał miejsce w Afryce i Środkowym Wschodzie (+30%).

W ciągu ostatniej dekady struktura geograficzna globalnej produkcji pasz przemysłowych nie uległa zasadniczej zmianie. Zmieniła się jedynie pozycja poszczególnych krajów. Udział państw dzisiejszej Unii Europejskiej obniżył się z 27% do 21%, a USA z 24% do 21%. Zwiększył się natomiast udział krajów azjatyckich z 26% do 30%, w tym Chin z 10% do 15% oraz Brazylii z 7% do 8%.

Ceny surowców rolnych wzrosły w połowie 2010 r. z powodu mniejszych zbiorów w głównych rejonach produkcji oraz niskiego poziomu zapasów. Znalazło to odzwierciedlenie w przerwaniu długookresowej tendencji wzrostu glo-

balnej produkcji przemysłowych mieszanek paszowych, która w 2010 r. w relacji do roku poprzedniego obniżyła się o 2,5%. Już piąty rok z rzędu utrzymują się silne wahania cen na rynkach światowych. Wysokość zbiorów w obecnym sezonie staje się kluczowa dla sytuacji światowej i odbudowy równowagi rynkowej, która tak czy inaczej, nie dokona się szybko. Według opinii OECD-FAO¹¹, dopóki zapasy nie zostaną odbudowane, istnieje duże ryzyko ponownego wystąpienia silnych wahań cenowych. Należy się więc liczyć z tym, że poziom cen surowców rolnych w okresie następnego dziesięciolecia.

Tabela 1.3. Globalna produkcja pasz przemysłowych (mln ton)

Kraje	2001		2005	2006	2007	2008	2009	2010	
		%							%
UE-15	126	24	127	126	131	133	128	130	18
UE-12	19	3	18	19	20	21	20	20	3
Pozost. europ.	25	4	29	33	37	40	40	36	5
Europa	170	28	174	178	188	194	188	186	26
Chiny	58	10	73	81	98	107	125	109	15
Japonia	24	4	24	24	25	24	24	24	3
Pozost. azjat.	70	12	79	82	87	88	92	85	12
Azja i Pacyfik	152	26	176	187	210	219	241	218	30
Brazylia	39	7	47	48	54	59	60	60	8
Meksyk	22	4	24	25	26	26	26	27	4
USA	142	24	150	152	153	154	149	155	21
Kanada	20	3	23	23	23	21	20	20	3
Pozost. ameryk.	23	4	26	27	29	29	28	25	4
Ameryka	246	42	270	275	285	289	283	287	40
Środk. Wschód i Afryka	23	4	25	25	28	29	27	30	4
OGÓLEM	591	100	645	665	711	731	739	721	100

Źródło: Feed International.

Pożądana reakcja ze strony podaży uwarunkowana jest przede wszystkim rosnącymi kosztami nakładów, a ponadto wymaga inwestycji zwiększających produktywność tych nakładów i poziom samej produkcji rolnej. Boddże, będące następstwem wysokich cen żywności, często nie docierają do jej pierwotnych producentów z powodu nierównego rozkładu sił w łańcuchach zaopatrzeniowych i stosowanych narzędzi polityki. W warunkach kryzysu gospodarczego koszty produkcji surowców rolnych rosną, a produktywność poprawia się zbyt wolno. Opłacalność produkcji rolnej pogarsza się. Wraz z barierą zasobową

¹¹ Op. cit.

(niedostateczne zasoby wody i ziemi w wielu rejonach świata) tworzy to ograniczenia dla wzrostu podaży, niezbędnego dla zrównoważenia rynku.

Wspomniana już prognoza OECD-FAO zakłada, że w następnej dekadzie ceny surowców rolnych powinny obniżyć się w relacji do wysokiego poziomu z początku 2011 r., ale w relacji do poprzedniego dziesięciolecia będą znacząco wyższe. Wysokie koszty produkcji przyczynią się prawdopodobnie do obniżenia dynamiki wzrostu produkcji roślin oleistych i zbóż paszowych. Będzie to wywierać presję na międzynarodowe ceny tych towarów.

Tabela 1.4. Ceny towarów w cenach bieżących (USD)

Towary	Jednostka	1990	2000	2010	2011	2015	2020	2020	
								1990 = 100	2010 = 100
Węgiel australijski	USD/t	39,7	26,3	99,0	125,0	85,0	85,0	214,1	85,9
Ropa naftowa (spot) ¹⁾	USD/bl	22,9	28,2	79,0	107,2	92,6	80,4	351,1	101,8
Mączka sojowa ²⁾	USD/t	200	189	378	420	308	304	152,0	80,4
Soja ³⁾	USD/t	247	212	450	530	390	375	151,8	83,4
Pszenica US, HW ⁴⁾	USD/t	136	114	224	300	195	190	139,7	84,8
Kukurydza ⁵⁾	USD/t	109	89	186	270	172	170	156,0	91,4

¹⁾ średnia z rynków: Brent, Dubai, West Texas; ²⁾ Argentyna 45/46% ekstraktu, c.i.f. Rotterdam; ³⁾ US, c.i.f. Rotterdam; ⁴⁾ US Hard Winter, extra price at US Gulf ports; ⁵⁾ US no 2 Yellow, f.o.b. US Gulf ports.

Źródło: World Bank, Development Prospects Group, 2010.

Szacuje się, że do 2020 r. ok. 13% globalnej produkcji zbóż paszowych i 15% produkcji roślin oleistych będzie wykorzystywane jako surowce do wytwarzania biopaliw, nawet w przypadku wycofania się rządów niektórych państw z polityki wspierania ich rozwoju. Na fluktuację cen wpływać będzie również wysoka zmienność zbiorów powodowana niekorzystnymi zjawiskami pogodowymi, a także rosnące ceny energii, zmienność kursów walutowych, restrykcje handlowe, spekulacja. Według wyliczeń analityków z OECD i FAO, wzrost cen ropy naftowej o 25% może spowodować wzrost cen roślin oleistych o 3%, a zbóż paszowych o 5%. Natomiast spadek zbiorów o 5% grozi wzrostem cen pszenicy aż o ponad 25%, zbóż paszowych o 24%, a roślin oleistych o 7,5%. W przypadku wzrostu zbiorów o 5% spadki cen surowców paszowych byłyby

niższe, odpowiednio o 18%, 17% i 6%. Na rynku tych surowców prawdopodobieństwo wystąpienia wysokich cen będzie w najbliższych dziesięciu latach wyższe niż niskich cen.

W 2010 r. Bank Światowy dokonał prognozy rozwoju cen podstawowych surowców na globalnym rynku. Według tej prognozy ceny rolne w 2020 r. spadną w relacji do 2010 r., ale nadal będą o 40-50% wyższe niż w 1990 r. (tab. 1.4). Jeśli tak będzie, wywrze to korzystny wpływ na rozwój światowego rynku mięsa drobiowego.

2. Rynek wieprzowiny

2.1. Wprowadzenie

Wieprzowina stanowi znaczący segment rynku mięsa. Jej udział w światowej produkcji i konsumpcji mięsa wynosi ok. 40-42% i jest o 5-7 pkt. proc. większy niż drobiu i o ok. 22% większy niż wołowiny. Jednocześnie udział wieprzowiny w światowym eksporcie i imporcie mięsa jest mniejszy niż innych gatunków. W ostatnich latach wynosił on ok. 27%, a wołowiny ok. 32% i drobiu ok. 39%. Dlatego światowy rynek wieprzowiny charakteryzowany jest jako ten, na którym regiony wysokiej produkcji pokrywają się z regionami wysokiej konsumpcji, a do handlu światowego trafia znacznie mniej wieprzowiny niż drobiu i wołowiny. Sukcesywny wzrost cen zbóż i pasz białkowych powoduje dążenie producentów do obniżenia kosztów produkcji żywca wieprzowego. Zmniejsza się liczba gospodarstw i rośnie koncentracja chowu trzody chlewnej, tworzone są łańcuchy marketingowe o zasięgu światowym, w których dominują jednorodne standardy, a duża skala produkcji ułatwia sprzedaż mięsa na rynkach zagranicznych. Standardy sanitarne i weterynaryjne często pełnią rolę instrumentów ochrony rynku.

Na rynku wieprzowiny, tak samo jak na innych rynkach żywnościowych, wzrosło znaczenie obrotów regionalnych. Redukcja protekcji celnej ustanowiona przez WTO, spowodowała wzrost znaczenia polityk narodowych różnicujących poziom produkcji i konsumpcji tego gatunku mięsa w regionach. Rozwój gospodarczy wielu regionów, transformacja gospodarek narodowych państw Europy Środkowo-Wschodniej, przystąpienie do UE nowych członków spowodowało szereg zmian na rynku wieprzowiny, w tym głównie w handlu tym gatunkiem mięsa i w jego konsumpcji. Tradycyjni eksporterzy, w tym UE i USA, funkcjonują w warunkach większej konkurencji o krajowe i zagraniczne rynki zbytu.

Celem analizy jest ocena zmian, jakie dokonały się w głównych regionach świata w produkcji, konsumpcji i handlu wieprzowiną i możliwości rozwoju tego segmentu światowego rynku w przyszłości. Analiza została przeprowadzona w oparciu o materiały statystyczne USDA, ZMP i FAO. Obejmuje lata 1995-2010, z podziałem na trzyletnie podokresy, uwzględniające cykliczność chowu trzody chlewnej¹². W analizie światowego rynku wieprzowiny zastosowana została funkcja trendu, średnioroczne tempo wzrostu, przyrosty względne i analiza porównawcza.

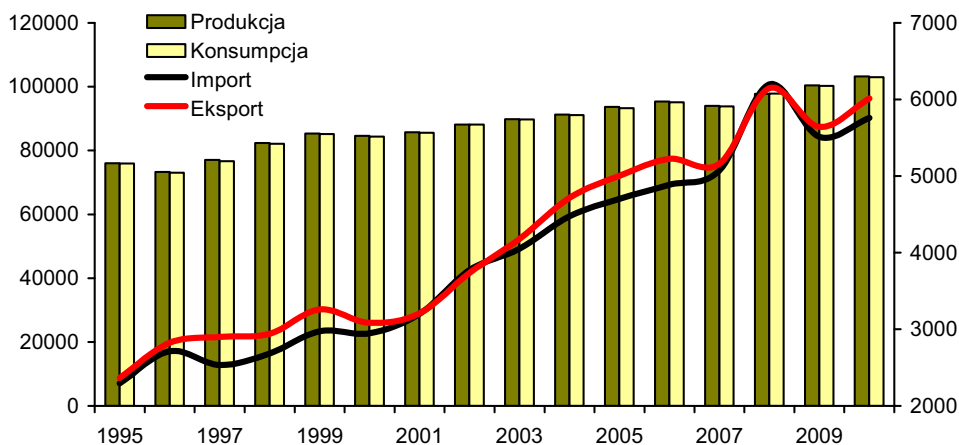
¹² S. Stańko: *Wahania cen na rynku wieprzowiny*. Przemysł Spożywczy, 2011, nr 3.

2.2. Główni gracze na światowym rynku

2.2.1. Produkcja

W latach 1995-2010 produkcja wieprzowiny na świecie zwiększyła się z 76 do 103 mln ton (rys. 2.1). Tempo wzrostu wynosiło średnio w roku ok. 2% i w tym okresie ilość produkowanej wieprzowiny zwiększyła się o ok. 35% (o 27 mln ton). Dynamika produkcji tego gatunku mięsa była zróżnicowana, a wskazuje na to analiza przyrostów względnych o podstawie zmiennej (tab. 2.1 i 2.2). W latach 1995-1997 przyrost produkcji wieprzowiny na świecie wynosił 1,3% (ok. 1 mln ton) i był najmniejszy w całym analizowanym okresie. Powodem był spadek o 2,8% produkcji wieprzowiny w Ameryce Płn. i o 13,8% w państwach WNP, który znacząco niwelował wzrost produkcji w pozostałych regionach. Największy przyrost produkcji wieprzowiny na świecie nastąpił w latach 2007-2010 i wynosił 9,8% (9,2 mln ton), w tym w regionie Azji wzrosła ona o 16,7% (o 8,2 mln ton).

Rysunek 2.1. Produkcja, konsumpcja, import, eksport wieprzowiny na świecie w latach 1995-2010 (tys. ton)

W latach 1995-2010 silne tendencje wzrostowe w produkcji wieprzowiny występowały w regionie Azji i Ameryki Południowej. W państwach azjatyckich przyrost produkcji wieprzowiny wynosił 16,8 mln ton i stanowił 62% światowego przyrostu produkcji tego gatunku mięsa. W 2010 r. w Ameryce Płd. produkcja wieprzowiny wzrosła do 4,5 mln ton i była 2,7 razy większa w porównaniu do 1995 r. Ilość produkowanej w tym regionie wieprzowiny zwiększyła się o ok. 2,8 mln ton. Największy przyrost produkcji miał miejsce w latach 1995-1997 i wynosił

ok. 34%. W analizowanym okresie w Ameryce Płn. produkcja tego gatunku mięsa zwiększyła się o 28% (do 13,1 mln ton), a w UE o 19% (do 23 mln ton). W państwach WNP tendencje spadkowe w produkcji wieprzowiny zostały zahamowane i w latach 2007-2010 nastąpił jej ok. 10% wzrost. W pozostałych krajach europejskich produkcja tego gatunku mięsa nie wykazywała tendencji wzrostowych, a jej przyrosty były przemiennie zarówno dodatnie i ujemne.

Tabela 2.1. Produkcja, konsumpcja, import i eksport wieprzowiny średnio w roku (tys. ton)

Wyszczególnienie	1995- -1997	1998- -2000	2001- -2003	2004- -2006	2007- -2010
Świat					
Produkcja	75463,3	84093,6	87880,6	93448,0	98844,5
Import	2513,3	2867,0	3674,3	4688,0	5634,7
Eksport	2696,0	3093,6	3706,6	4981,6	5741,0
Konsumpcja	75225,6	83874,6	87820,3	93153,3	98730,7
Ameryka Północna					
Produkcja	9981,3	11060,3	11623,6	12277,6	13230,7
Import	399,0	646,0	906,0	1042,0	1165,7
Eksport	843,3	1177,3	1648,3	2290,6	3019,7
Konsumpcja	9540,0	10516,3	10868,0	11031,3	11373,5
Wskaźnik samowystarczalności w %	104,6	105,8	106,8	111,3	116,3
Ameryka Południowa					
Produkcja	2108,6	2648	3350,6	3750,6	4312,7
Import	53,0	85,0	55,0	45,0	81,5
Eksport	78,0	140,0	567,0	795,2	815,0
Konsumpcja	2086,3	2584,0	2847,6	3000,0	3579,3
Wskaźnik samowystarczalności w %	101,2	102,1	118,4	125,0	120,5
Unia Europejska					
Produkcja	19584,0	21416,3	21412,6	21740,0	22722,0
Import	176,6	100,3	35,6	92,3	38,2
Eksport	1227,6	1442,6	1034,0	1243,3	1545,5
Konsumpcja	18554,0	20052,3	20376,3	20597,0	21214,7
Wskaźnik samowystarczalności w %	105,6	106,7	104,9	105,5	107,1
Pozostałe kraje Europy					
Produkcja	650,3	705,6	696,0	701,6	720,5
Import	43,0	63,0	91,6	114,6	140,5
Eksport	13,0	7,6	2,3	9,0	10,2
Konsumpcja	689,3	761,0	782,0	807,3	850,5
Wskaźnik samowystarczalności w %	95,6	92,7	88,6	86,9	84,7
WNP					
Produkcja	2757,0	2523,0	2585,0	2554,6	3059,0
Import	664,0	497,0	699,6	906,0	1186,7
Eksport	50,6	15,0	9,3	11,6	1,2
Konsumpcja	3348,3	3035,6	3280,3	3655,0	4240,7
Wskaźnik samowystarczalności w %	81,8	83,9	78,9	74,1	72,1
Azja					
Produkcja	39677,6	44872,6	48304,6	51440,6	53813,3
Import	1133,6	1357,9	1713,9	2207,6	2594,7
Eksport	481,3	270,0	366,4	567,6	298,3
Konsumpcja	40278,0	45984,6	48441,0	53073,0	56110,0
Wskaźnik samowystarczalności w %	98,5	97,6	97,3	96,9	96,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: USDA Foreign Agricultural Service Production, Supply and Distribution.

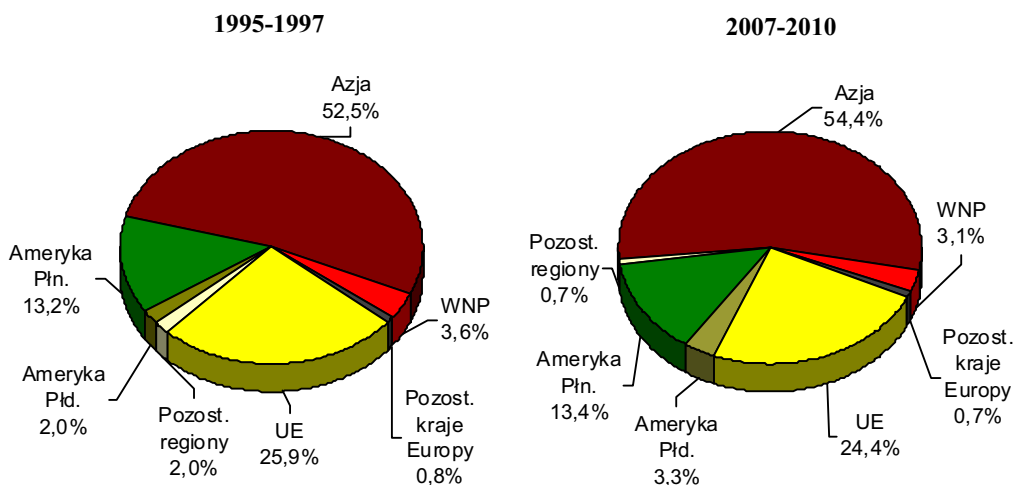
Tabela 2.2. Przyrosty względne o podstawie zmiennej produkcji, importu, eksportu i konsumpcji wieprzowiny (%)

Wyszczególnienie	1995- -1997	1998- -2000	2001- -2003	2004- -2006	2007- -2010
Świat					
Produkcja	1,3	2,7	4,8	4,5	9,8
Import	10,3	9,7	26,6	9,1	13,5
Eksport	22,6	4,8	30,2	10,8	16,5
Konsumpcja	0,9	2,7	4,9	4,4	9,7
Ameryka Północna					
Produkcja	-2,8	2,5	4,2	2,1	4,1
Import	11,1	48,1	22,5	-1,9	16,4
Eksport	24,5	25,3	21,1	24,4	20,2
Konsumpcja	-4,8	3,4	3,7	2,2	2,4
Ameryka Południowa					
Produkcja	34,2	17,4	12,4	11,1	7,0
Import	317,6	-2,2	-36,1	-10,2	65,0
Eksport	106,5	45,5	85,1	-6,5	-14,7
Konsumpcja	35,9	14,6	0,5	11,8	13,8
Unia Europejska					
Produkcja	1,4	1,9	3,6	1,7	0,6
Import	-35,6	-92,4	37,5	135,8	-26,4
Eksport	44,3	-4,5	17,5	-1,3	36,4
Konsumpcja	-0,9	1,5	3,8	0,5	-1,1
Pozostałe kraje Europy					
Produkcja	19,7	1,4	-0,5	7,4	-4,2
Import	338,5	68,8	33,8	13,2	-8,2
Eksport	300,0	150,0	-33,0	20,0	20,0
Konsumpcja	25,6	5,4	2,7	8,1	-3,8
Rosja					
Produkcja	-13,8	3,6	9,5	0,7	10,3
Import	31,3	-48,7	54,5	37,7	10,6
Eksport	1,8	0,0	320,0	-84,0	0,0
Konsumpcja	-7,0	-5,8	16,0	9,6	10,0
Azja					
Produkcja	0,5	2,4	4,6	6,6	16,7
Import	-4,8	39,2	20,4	-1,2	0,9
Eksport	30,7	-43,8	49,2	0,2	-23,5
Konsumpcja	10,9	3,1	10,0	6,5	14,9

Źródło: Obliczenia własne na podstawie tab. 2.1.

W światowej produkcji wieprzowiny dominującą pozycję miał region azjatycki. W latach 2007-2010 jego udział wynosił ok. 54% i wzrósł o 2 pkt. proc. w porównaniu do lat 1995-1997. W analizowanym okresie Ameryka Płn. produkowała ok. 13% światowej produkcji wieprzowiny, udział Ameryki Płd. zwiększył się o ponad 1 pkt. proc. (do 3,3%), a udział UE zmniejszył się z ok. 26% średnio w latach 1995-1997 do ok. 24% w latach 2007-2010 (rys. 2.2).

Rysunek 2.2. Udział głównych regionów w światowej produkcji wieprzowiny (%)

Region azjatycki, mimo silnych tendencji wzrostowych, charakteryzował się malejącą samowystarczalnością w produkcji wieprzowiny. W analizowanym okresie w Azji wskaźnik samowystarczalności zmniejszył się o 2 pkt. proc. (do 96%). W latach 1995-1997 ilość produkowanej w tym regionie wieprzowiny była przeciętnie w roku mniejsza od jej spożycia o ok. 600 tys. ton i różnice między poziomem produkcji i konsumpcji wzrosły średnio do 2,3 mln ton w latach 2007-2010.

Najniższą samowystarczalnością w produkcji wieprzowiny charakteryzowały się państwa WNP, w których transformacja gospodarki i kryzys finansowy spowodowały redukcję poglobwia trzody chlewnej, a jednocześnie w wyniku uwolnienia cen detalicznych wzrosło spożycie tego gatunku mięsa. W latach 2007-2010 wskaźnik samowystarczalności w produkcji wieprzowiny wynosił średnio w roku ok. 72% i był o ok. 9 pkt. proc. mniejszy w porównaniu do lat 1995-1997. W pozostałych państwach europejskich, w analogicznych podokresach, wskaźnik samowystarczalności zmniejszył się prawie o 11 pkt. proc. (do 84,7% w latach 2007-2010). W Azji, państwach WNP i pozostałych krajach europejskich łączna konsumpcja wieprzowiny była w latach 1995-1997 średnio w roku o 1230 tys. ton większa od produkcji, a w latach 2007-2010 przewyższała produkcję tych regionów przeciętnie w roku o 3608 tys. ton. Te wielkości określały zapotrzebowanie wymienionych regionów na import wieprzowiny. Na państwa azjatyckie przypadało od 58% do 64% tego zapotrzebowania.

W latach 1995-2010, przede wszystkim Ameryka Płd., a także UE i Ameryka Płn. były regionami o rosnącej samowystarczalności w produkcji wieprzo-

winy. W Ameryce Płd. wzrost wskaźnika samowystarczalności w produkcji wieprzowiny był najwyższy i stała się ona regionem konkurującym z UE i Ameryką Płn. w lokowaniu nadwyżek wieprzowiny na rynku światowym. W latach 2007-2010 wskaźnik ten wynosił średnio w roku 120,5% i w porównaniu do poziomu z lat 1995-1997 był większy o ok. 19 pkt. proc. W końcu ostatniej dekady Ameryka Płd. produkowała każdego roku średnio o 733 tys. ton wieprzowiny więcej niż konsumowała, a w latach 1995-1997 tylko o 22 tys. ton więcej. W Ameryce Płn. wskaźnik samowystarczalności rósł sukcesywnie z 104,6% średnio w latach 1995-1997 do 116,3% w latach 2007-2010. W tym regionie nadwyżka w produkcji wieprzowiny wzrosła ponad 4-krotnie (z 441 tys. ton średnio w latach 1995-1997 do 1857 tys. ton w latach 2007-2010). W Unii Europejskiej wskaźnik samowystarczalności w produkcji wieprzowiny wahał się od 104,9% do 107,1%, bo stopniowo zwiększała się liczba członków, zapotrzebowanie konsumentów na wieprzowinę zmieniało się, a chów trzody charakteryzuje się cyklicznością. W latach 1995-1997 ilość produkowanej w UE wieprzowiny była średnio w roku większa od jej spożycia o ok. 1 mln ton i wzrosła do 1,5 mln ton w latach 2007-2010. Takie ilości wieprzowiny UE przeznaczała na pokrycie popytu importowego innych regionów.

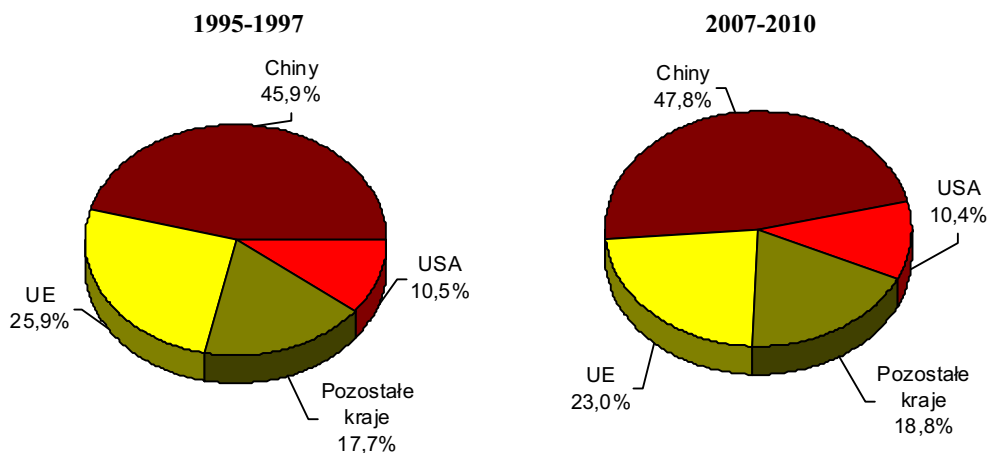
Na rynku światowym rosły nadwyżki podaży wieprzowiny. W latach 2007-2010 w Ameryce Płn. i Płd. oraz w UE wzrosły one dwukrotnie w porównaniu do średniego poziomu z lat 1995-1997 i były o 480 tys. ton większe od potrzeb importowych Azji, państw WNP i pozostałych krajów europejskich. Wymagało to poszukiwania przez tradycyjnych eksporterów nowych możliwości zbytu.

Na poziom produkcji wieprzowiny w danym regionie ma praktycznie wpływ jeden kraj (rys. 2.3). Wyjątkiem jest Unia Europejska. W regionie Azji są to Chiny, w których produkcja rosła w tempie 2,3% w roku i w latach 1995-2010 jej wolumen zwiększył się o ok. 41% (z ok. 36 do ok. 51 mln ton). W Azji udział Chin w produkcji tego gatunku mięsa wahał się od ok. 85% do ok. 88%. W Korei Płd. produkcja rosła w tempie zbliżonym do tempa wzrostu w Chinach, ale wolumen produkowanej wieprzowiny był relatywnie mały i w 2010 r. wynosił 1,1 mln ton. Jednocześnie w Japonii utrzymywała się stagnacja w produkcji wieprzowiny, a w Hongkongu nastąpił jej spadek.

W Ameryce Płn. udział Stanów Zjednoczonych w produkcji wieprzowiny wynosił 76-79%. Rosła ona w tempie 1,5% w roku i umożliwiła wzrost produkcji z 8,1 mln ton w 1995 r. do 10,2 mln ton w 2010 r. Takie samo tempo wzrostu było w Meksyku, a w Kanadzie wynosiło 2,8%. W 2010 r. te dwa państwa pro-

dukowały łącznie ok. 3 mln ton wieprzowiny i było to 3,5-krotnie mniej niż w Stanach Zjednoczonych.

Rysunek 2.3. Udział w światowej produkcji wieprzowiny Chin, USA i UE (%)

W Ameryce Płd. decydujący wpływ na poziom produkcji wieprzowiny miała Brazylia. W latach 1995-2010 produkcja tego gatunku mięsa w Brazylii wzrosła ponad dwukrotnie (z 1,4 do 3,2 mln ton) i stanowiła 69%-73% produkowanej w regionie wieprzowiny. W Chile tempo wzrostu było większe niż w Brazylii, ale produkcja prawie 6,5-krotnie mniejsza (498 tys. ton w 2010 r.). Jeszcze mniejszym producentem wieprzowiny jest Argentyna, gdzie jej wolumen zwiększył się o ok. 27% (tab. 2.3).

W państwach WNP największy udział w produkowanej w tym regionie wieprzowinie miała Rosja. Wzrósł on z ok. 52% w latach 1995-1997 do ok. 57% w latach 2007-2010 i wpłynął na zahamowanie tendencji spadkowej w produkcji tego gatunku mięsa w regionie. W tych dwóch podokresach produkcja wieprzowiny w Rosji wynosiła średnio w roku odpowiednio: 1449 i 1785 tys. ton, a na Białorusi 290 i 376 tys. ton. Jednocześnie na Ukrainie utrzymywał się trend spadkowy w produkcji wieprzowiny i malała ona o ok. 1,5% rocznie (do 650 tys. ton w 2010 r.).

Tabela 2.3. Produkcja wieprzowiny w Chinach, USA, Brazylii, Rosji i państwach UE (tys. ton)

Wyszczególnienie	1995- -1997	1998- -2000	2001- -2003	2004- -2006	2007- -2010
Chiny	34675,6	39517,6	41378,0	45156,0	47264,5
Udział w produkcji Azji w %	87,3	88,0	85,6	87,7	87,8
Stany Zjednoczone	7898,3	8659,0	8892,0	9421,3	10297,5
Udział w produkcji Ameryki Płn. w %	79,0	78,3	76,5	76,7	78,0
Brazylia	1530,0	1845,0	2451,6	2713,3	3082,5
Udział w produkcji Ameryki Płd. w %	72,5	69,6	73,1	72,3	71,5
Rosja	1449,6	1310,0	1378,3	1403,6	1785,0
Udział w produkcji państw WNP w %	52,5	52,0	53,3	55,0	57,0
Niemcy	3456,0	3866,0	3982,0	4206,0	5055,0
Hiszpania	2344,6	2841,6	3138,0	3281,0	3443,0
Francja	2172,3	2331,0	2347,3	2313,0	2255,0
Holandia	1727,3	1813,3	1615,3	1595,0	1339,0
Dania	1539,3	1694,6	1799,0	1893,0	1773,7
Udział w produkcji UE w %	57,4	58,6	60,2	61,1	61,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: USDA Foreign Agricultural Service Production, Supply and Distribution.

W UE liczba członków wzrosła z 15 do 27, ale na poziom produkcji wieprzowiny w tym ugrupowaniu największy wpływ miał jej rozwój w państwach UE-15, w tym w Niemczech, Hiszpanii, Francji, Holandii, Danii. Udział tych pięciu państw w produkcji wieprzowiny w UE-27 zwiększył się z ok. 57% w latach 1995-1997 do 61% w latach 2007-2010. Na unijnym rynku wieprzowiny swoją pozycję umocniły Niemcy, gdzie produkcja sukcesywnie rosła i w latach 2007-2010 była średnio w roku o 46% większa niż w latach 1995-1997. Zbliżona skala wzrostu produkcji tego gatunku mięsa była w Hiszpanii. W 2010 roku w produkcji wieprzowiny w UE-27 udział Niemiec wyniósł ok. 22% i Hiszpanii ok. 15%. W Danii i w Holandii, które są głównymi eksporterami tego gatunku mięsa na rynek światowy, nie odnotowano silnych tendencji do wzrostu produkcji. W latach 2007-2010 Dania produkowała średnio w roku o 15% wieprzowiny więcej niż w latach 1995-1997, a Holandia o 23% mniej.

Rozwój produkcji wieprzowiny w państwach UE-15 i UE-12 był zróżnicowany. W latach 2005-2008 produkcja tego gatunku mięsa rosła zarówno u „nowych”, jak i „starych” członków UE. W UE-15 zwiększyła się ona o ok. 1730 tys. ton (do 19 024 tys. ton), a w UE-12 o 765 tys. ton (do 3943 tys. ton

w 2007 r.), w tym w Polsce o 239 tys. ton. W latach 2007-2010 r. ilość produkowanej wieprzowiny w UE-12 zmniejszyła się o 18% (do 3252 tys. ton), a w państwach piętnastki zmiany w poziomie produkcji wynosiły ok. 1% rocznie. W Polsce, która jest największym producentem wieprzowiny wśród nowych członków UE, obniżyła się ona o 370 tys. ton (do 1,7 mln ton). W pozostałych państwach UE-12 procentowy spadek produkcji był większy, ale są one małymi producentami tego gatunku mięsa. Po akcesji do UE nowych członków, jedynie w Polsce nastąpił wzrost produkcji wieprzowiny. Natomiast w niektórych krajach miał miejsce spadek produkcji tego gatunku mięsa (rys. 2.4). W latach 2005-2010 w Czechach zmniejszyła się ona o ok. 30% (do 264 tys. ton), w Słowacji o 39% (do 85 tys. ton), na Węgrzech o 7% (do 425 tys. ton). O redukcji tego kierunku produkcji zwierzęcej u nowych członków UE zdecydowało kilka czynników:

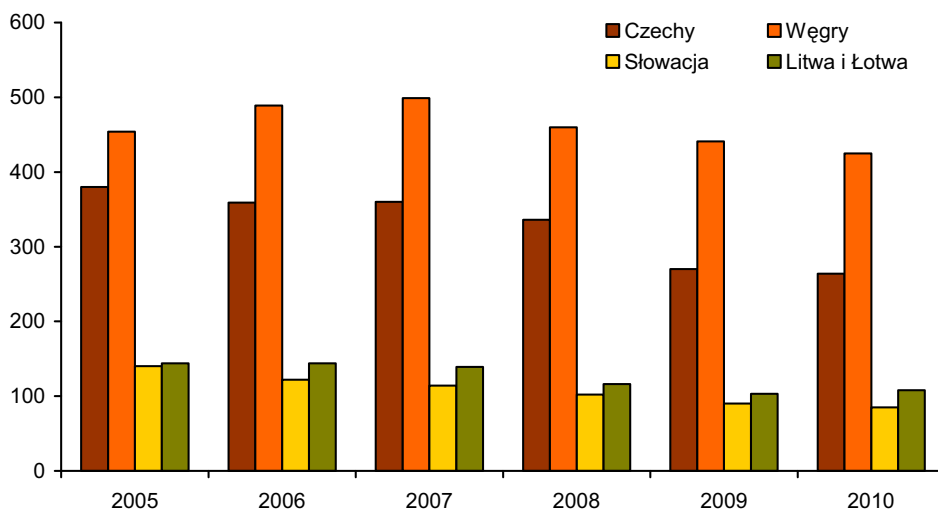
- W Czechach, w Słowacji i na Węgrzech, w latach poprzedzających ich akcesję do UE, nastąpił wzrost wsparcia producentów wieprzowiny. W tych krajach wskaźniki wsparcia producentów wieprzowiny (PSE) były wyższe niż w UE-15. Natomiast w Polsce kształtowały się na poziomie niższym niż w państwach piętnastki¹³. Po akcesji do UE, nowych członków obowiązywały zasady regulacji na rynku wieprzowiny określone przez Wspólną Politykę Rolną. Dostosowanie do tych zasad spowodowało redukcję wsparcia w tym sektorze u wielu nowych członków UE.
- W latach 2007-2008 w wyniku niższych zbiorów zbóż i redukcji zapasów wzrosły ich ceny i utrzymywały się na wysokim poziomie również w latach następnych. Wieprzowina podrożała w relacji do zbóż, w tym najbardziej w Polsce, gdzie cena referencyjna wieprzowiny kl. E stanowiła równowartość ok. 8 kg jęczmienia. W Polsce różnica między poziomem relacji cen skupu żywca wieprzowego do ceny skupu jęczmienia w latach 2004-2006 i w latach 2007-2008 wynosiła 6,3 kg, a w Niemczech 5,7 kg i we Francji, Danii, Holandii i Hiszpanii 3,4-4,5 kg¹⁴.
- Otwarcie rynków zbytu umożliwiło nowym państwom członkowskim jej zakup u tańszych producentów wieprzowiny w UE.
- Integracja w sektorze wieprzowiny w Polsce i u innych nowych członków UE była znacznie słabiej rozwinięta niż w UE-15, gdzie jej formy są zróżnicowane i zależą od koncentracji chowu trzody chlewnej. W Danii,

¹³ W latach 2001-2004 wskaźnik PSE w sektorze wieprzowiny w UE-15 wynosił 23,3, a w Czechach 30,3, na Węgrzech 37,3, w Słowacji 29 i w Polsce 9.

¹⁴ D. Rycombel: *Ceny wieprzowiny i wołowiny w Polsce i w UE*. IERiGŻ-PIB 2009 (maszynopis).

gdzie charakteryzował się on najwyższą koncentracją, dominuje system spółdzielczy, a w Wlk. Brytanii, gdzie proces koncentracji przebiegał wolniej, nastąpił rozwój integracji horyzontalnej. Stopień integracji gospodarstw zajmujących się chowem trzody chlewnej z przemysłem paszowym i przemysłem mięsnym wpływa na obniżenie kosztów produkcji i ułatwia wyprodukowanie żywca rzeźnego o odpowiednich parametrach¹⁵.

Rysunek 2.4. Produkcja wieprzowiny w wybranych państwach UE-12 (tys. ton)

Źródło: Foreign Agricultural Service USDA.

2.2.2. Konsumpcja

W latach 2007-2010 światowa konsumpcja wieprzowiny była przeciętnie w roku o 23 mln ton większa niż w latach 1995-1997, w tym w Azji o 16 mln ton. W latach 1995-2010 najszybciej rosło spożycie tego gatunku mięsa w Ameryce Płd. (o 5,7% rocznie), ale w przeliczeniu na mieszkańca było nadal niskie. Mimo wysokiego tempa wzrostu, spożycie rosło o 1 pkt. proc. wolniej niż produkcja wieprzowiny. W Azji i pozostałych krajach europejskich tempo wzrostu konsumpcji wieprzowiny było również relatywnie wysokie, ale dwukrotnie mniejsze niż w Ameryce Płd. (tab. 2.4). Najwolniej rosła konsumpcja w Ameryce Płn. i UE, w tempie mniejszym od tempa wzrostu produkcji, co decydowało

¹⁵ D. Rycobel: *Integracja w sektorze wieprzowiny w wybranych państwach UE*. Gospodarka Mięsna 2007, nr 11, s.12-14.

o samowystarczalności tych regionów. W Azji, państwach WNP i pozostałych krajach europejskich konsumpcja rosła szybciej niż produkcja i skutkowałą spadkiem samowystarczalności tych regionów. Największe różnice między średnim rocznym tempem wzrostu produkcji i konsumpcji były w pozostałych krajach europejskich (1,6 pkt. proc), a najmniejsze w Azji (0,2 pkt. proc.). Między regionami występowały różnice nie tylko w tempie wzrostu konsumpcji, ale również w poziomie spożycia wieprzowiny w obrębie regionów.

Tabela 2.4. Średnioroczne tempo wzrostu w latach 1995-2010 (%)

Wyszczególnienie	Świat	Ameryka Płn.	Ameryka Płd.	Azja	UE	WNP	Pozost. kraje Europy
Produkcja	2,0	1,67	6,60	2,06	1,17	0,64	1,50
Konsumpcja	2,0	0,86	5,70	2,23	0,92	1,60	2,44

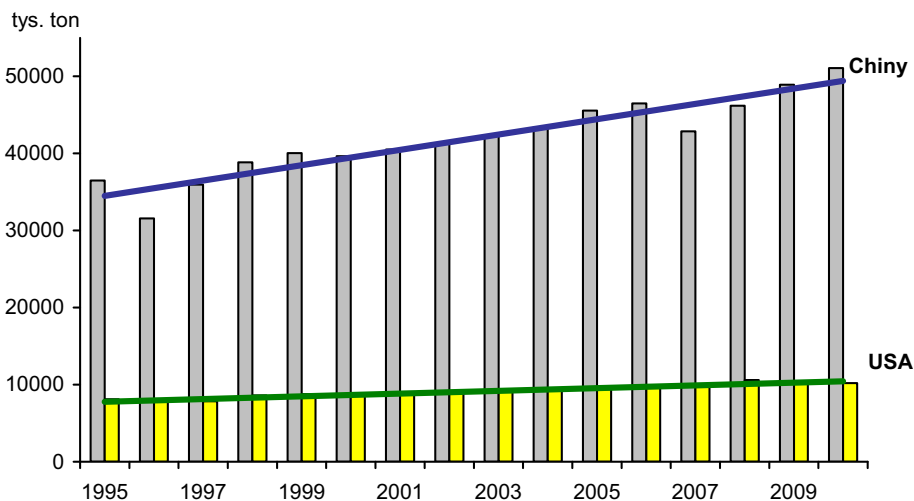
Źródło: Obliczenia własne na podstawie: USDA Foreign Agricultural Service Production, Supply and Distribution.

W regionie Azji najwięcej wieprzowiny konsumowano w Hongkongu, gdzie produkcja z roku na rok malała. Była ona trzykrotnie większa niż w Korei Płd. i o 82% większa niż w Chinach. W latach 2008-2010 wynosiła ona średnio w roku 66,5 kg/osobę i wzrosła o 9 kg/osobę w porównaniu do średniego spożycia w latach 2000-2003. W tym okresie w Chinach spożycie wieprzowiny wzrosło o 4,7 kg (do 36,5 kg/osobę), a w Korei Płd. zmniejszyło się o 3,1 kg do 21,8 kg/osobę. Najniższe spożycie tego gatunku mięsa, mimo jego wzrostu, było w Japonii, gdzie wynosiło 19,5 kg/osobę średnio w latach 2008-2010. W Chinach, które są największym producentem wieprzowiny w tym regionie, konsumpcja rosła o 1004 tys. ton rocznie, a produkcja o 996 tys. ton i nie były one w stanie pokryć zapotrzebowania w regionie azjatyckim na ten gatunek mięsa (rys. 2.5 i 2.6).

W państwach WNP wzrost spożycia był również relatywnie duży. Najwięcej tego gatunku mięsa konsumowano na Białorusi, gdzie było ono 2-krotnie większe niż w Rosji i 2,5-krotnie większe niż na Ukrainie (tab. 2.5). W latach 2008-2010 na Białorusi spożycie tego gatunku mięsa wynosiło średnio w roku 44,8 kg/osobę i wzrosło o 12,9 kg/osobę w porównaniu do lat 2000-2003. W Rosji w tym okresie wzrost spożycia wynosił 6,3 kg/osobę (do 19,6 kg/osobę), a na Ukrainie 4 kg/osobę (do 17 kg/osobę).

**Rysunek 2.5. Trend produkcji wieprzowiny w Chinach i USA
w latach 1995-2010**

(Chiny) $y = 996,31x + 33484$, $R^2 = 0,886$; (USA) $y = 176,79x + 7610$, $R^2 = 0,9239$

**Rysunek 2.6. Trend konsumpcji wieprzowiny w Chinach i USA
w latach 1995-2010**

(Chiny) $y = 1004,1x + 33270$, $R^2 = 0,8898$; (USA) $y = 71,482x + 7900$, $R^2 = 0,6532$

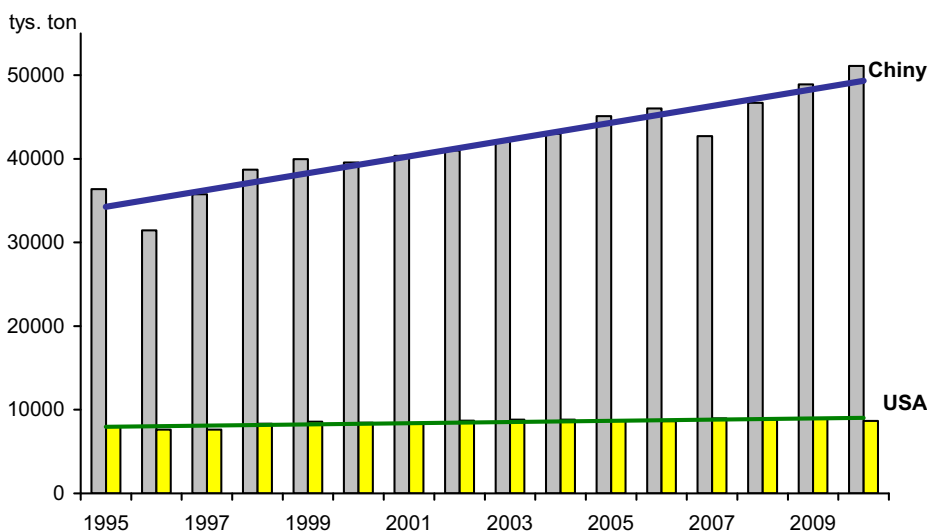

Tabela 2.5. Konsumpcja wieprzowiny w wybranych krajach średnio w roku (kg/osobę)

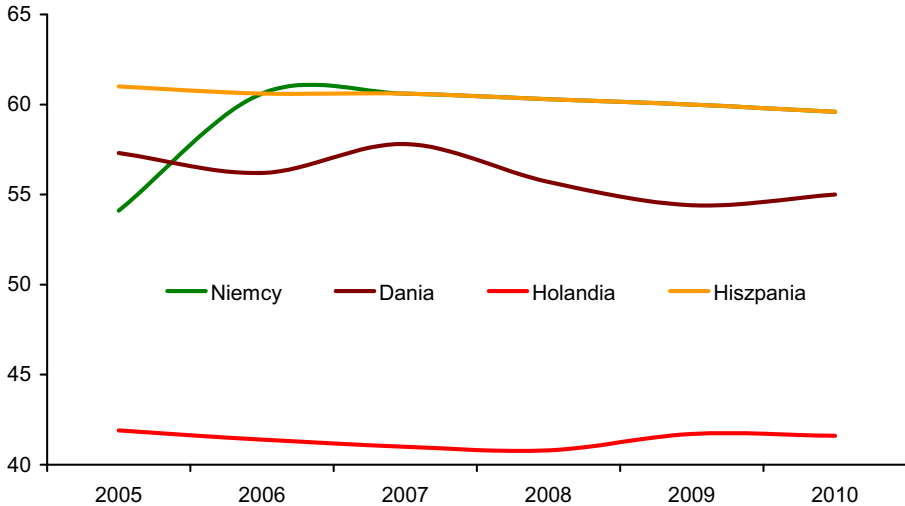
Wyszczególnienie	2000-2003	2004-2007	2008-2010
USA	29,9	29,5	28,7
Kanada	28,9	26,3	24,9
Meksyk	12,8	13,9	15,4
Brazylia	10,6	11,0	12,4
Argentyna	6,0	5,7	6,4
Chile	17,7	18,9	22,0
Chiny	31,8	33,7	36,5
Korea Płd.	24,9	28,9	21,8
Hongkong	57,5	61,6	66,5
Japonia	17,8	19,5	19,5
UE	41,7	42,5	42,9
Rosja	13,3	15,7	19,6
Ukraina	13,0	13,1	17,0
Białoruś	31,9	37,7	44,8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: USDA Foreign Agricultural Service Production, Supply and Distribution.

W regionach o wysokiej samowystarczalności w produkcji wieprzowiny wzrost spożycia był mniejszy (z wyjątkiem UE), a poziom konsumpcji niższy niż w regionach charakteryzujących się malejącą samowystarczalnością w produkcji tego gatunku mięsa. W Ameryce Płd., mimo wzrostu spożycia wieprzowiny, było ono niższe niż w pozostałych regionach. Najwięcej tego gatunku mięsa konsumowano w Chile. W latach 2008-2010 konsumpcja wynosiła średnio w roku 22 kg/osobę i wzrosła o 4,3 kg w porównaniu do poziomu spożycia w latach 2000-2003, natomiast w Brazylii zwiększyła się w tym okresie o 1,8 kg/osobę (do 12,4 kg/osobę), a w Argentynie była prawie 3,5-krotnie mniejsza niż w Chile i nie wykazywała tendencji do wzrostu.

W Ameryce Płn. główni producenci wieprzowiny zmniejszyli jej spożycie, jedynie w Meksyku nastąpił relatywnie mały wzrost konsumpcji tego gatunku mięsa. W latach 2008-2010 wynosiła ona średnio w roku 15,4 kg i była o 4,2 kg mniejsza niż w Rosji. W Kanadzie nastąpił spadek spożycia wieprzowiny z 28,9 kg/osobę średnio w latach 2000-2003 do 24,9 kg/osobę w latach 2008-2010. W USA w tym okresie zmniejszyło się ono o 1,2 kg/osobę i było o ok. 36% niższe niż na Białorusi i o ok. 22% niższe niż w Chinach. W Stanach Zjednoczonych konsumpcja wieprzowiny rosła każdego roku o ok. 71 tys. ton, a produkcja o ok. 176 tys. ton i nadwyżki mogły być przeznaczane na eksport do innych regionów.

Rysunek 2.7. Konsumpcja wieprzowiny w Danii, Niemczech, Holandii i w Hiszpanii (kg/osobę)

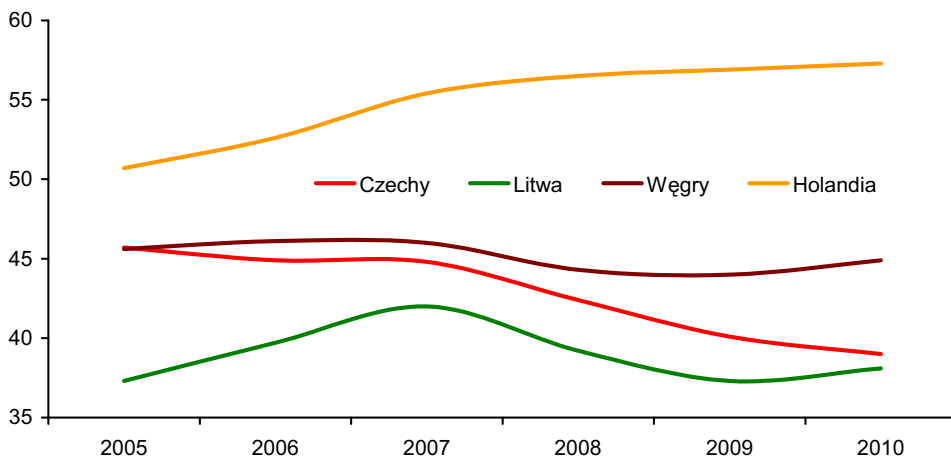

Źródło: *Vieh und Fleisch. Markt Bilanz, AMI 2011.*

W UE-27 w konsumpcji wieprzowiny utrzymywała się lekka tendencja wzrostowa. Ilość wieprzowiny konsumowanej przez jednego mieszkańca wzrosła o 1,2 kg i w latach 2008-2010 wynosiła średnio w roku 42,9 kg/osobę. UE była jedynym regionem, który realizował eksport wieprzowiny na rynek światowy, przy jednocześnie wysokiej konsumpcji tego gatunku mięsa. O tym poziomie spożycia decydowali głównie konsumenci wieprzowiny w UE-15. W latach 2008-2010 w Niemczech i w Hiszpanii wynosiło ono średnio w roku ok. 60 kg/osobę, w Danii ok. 55 kg/osobę i w Holandii ok. 41 kg/osobę (rys. 2.7). Natomiast u wielu nowych członków UE nastąpił spadek spożycia. W tym okresie na Litwie obniżyło się ono do 38,2 kg/osobę, a na Węgrzech do 44,4 kg/osobę i w obydwu krajach było o ok. 1,5 kg/osobę mniejsze niż średnio w latach 2005-2007 (rys. 2.8). W Czechach spożycie tego gatunku mięsa spadło o ok. 5 kg/osobę (do 40,5 kg/osobę średnio w roku). W wielu nowych państwach członkowskich bezpośrednio przed ich akcesją do UE retransfer dochodów od konsumentów do producentów był większy niż w UE-15¹⁶. Po uzyskaniu członkostwa zmniejszyło się obciążenie konsumentów kosztami funkcjonowania sektora, co spowodowało wzrost spożycia tego gatunku mięsa. Spadek produkcji wieprzowiny w tych krajach, wzrost jej cen w UE i niższy stopień zamożności społeczeństwa sprawiły jednak, że konsumpcja zaczęła maleć.

¹⁶ W latach 2001-2004 wskaźnik obciążenia konsumentów (CSE) w sektorze wieprzowiny wynosił: w UE-15 – 20,7, w Czechach – 25,3, na Węgrzech – 23,5, na Słowacji – 25,3.

Rysunek 2.8. Konsumpcja wieprzowiny w Czechach, na Litwie, na Węgrzech i w Holandii (kg/osobę)

Źródło: *Vieh und Fleisch. Markt Bilanz, AMI 2011.*

2.2.3. Główni światowi eksporterzy i importerzy wieprzowiny

W latach 1995-2010 nastąpił 2,5-krotny wzrost światowego eksportu oraz importu wieprzowiny. Handel wieprzowiną rozwijał się najszybciej w ostatniej dekadzie i udział eksportu w światowej produkcji wieprzowiny zwiększył się do 5,8% z 3,6% w II połowie lat 90. Rósł wolumen eksportu wieprzowiny i konkurencja o rynki zbytu, bo w regionach tradycyjnie importujących ten gatunek mięsa rozwijała się jednocześnie jego produkcja. Proces konkurencji o rynki zbytu doprowadził do dużej koncentracji eksporterów wieprzowiny. W latach 1995-1997 eksport Ameryki Płn. i Płd. wynosił średnio w roku ok. 920 tys. ton i był dwukrotnie mniejszy od łącznego importu Azji, państw WNP i pozostałych państw europejskich. W latach 2007-2010 eksport zwiększył się przeciętnie w roku do ok. 3,8 mln ton i był zbliżony do poziomu importu wymienionych regionów (tab. 2.6).

W latach 2007-2010 eksport Ameryki Płn. wynosił średnio w roku ok. 3 mln ton i był 3,5-krotnie większy niż w latach 1995-1997, a eksport Ameryki Płd. zwiększył się 10-krotnie (do 815 tys. ton). Udział tych dwóch regionów w światowym eksporcie wieprzowiny wzrósł o ponad 32 pkt. proc. (do 66,7%), a udział UE zmniejszył się o ponad 18 pkt. proc. (rys. 2.9). W końcu ostatniej dekady na pozostałe regiony przypadało zaledwie ponad 6% światowego eksportu wieprzowiny.

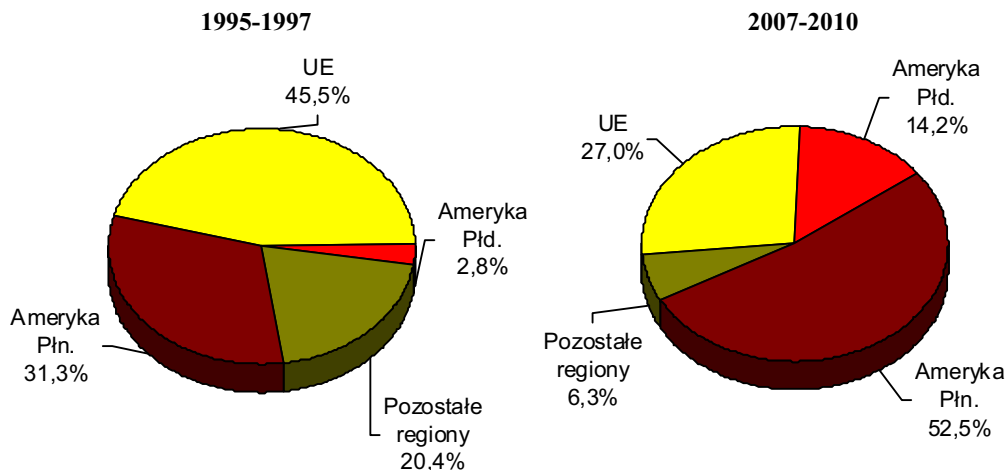
Tabela 2.6. Eksport wieprzowiny w głównych regionach

Wyszczególnienie	1995- -1997	1998- -2000	2001- -2003	2004- -2006	2007- -2010
Udział eksportu w światowej produkcji w %	3,6	3,6	4,2	5,3	5,8
Udział Ameryki Płd. w światowym eksporcie w %	2,8	4,5	15,3	16,0	14,2
Eksport Brazylii w tys. ton	69,0	125,3	510,0	673,6	670,3
Udział Brazylii w eksporcie Ameryki Płd. w %	88,0	89,0	90,0	85,0	82,0
Udział Ameryki Płn. w światowym eksporcie w %	31,3	38,0	44,4	46,0	52,5
Eksport USA w tys. ton	423,0	574,6	736,0	1185,6	1829,0
Eksport Kanady w tys. ton	390,0	549,0	855,6	1028,6	1111,0
Udział USA i Kanady w eksporcie Ameryki Płn. w %	96,4	95,4	96,5	96,6	97,4
Udział UE w eksporcie światowy w %	45,5	46,6	27,9	25,0	27,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: *USDA Foreign Agricultural Service Production, Supply and Distribution* oraz tab. 2.1.

Ekspansja eksportowa UE na światowym rynku wieprzowiny była dużo mniejsza niż innych regionów i jej udział w światowym eksporcie drastycznie spadł. W latach 2007-2010 eksport wieprzowiny z UE na rynek światowy wynosił średnio w roku ok. 1,5 mln ton i był o 26% większy niż w latach 1995-1997. Udział głównych eksporterów z UE w światowym eksporcie wieprzowiny stanowił zaledwie kilka procent: Danii 5,6%, Niemiec 3,3%, Hiszpanii i Francji po 1,6%. W latach 2007-2010 łączny eksport na rynek światowy Danii, Niemiec, Francji, Holandii i Hiszpanii wynosił średnio w roku ok. 780 tys. ton i był o ok. 16% większy od eksportu Brazylii oraz o 30% mniejszy od eksportu Kanady. Reakcją UE na konkurencję w światowym eksporcie wieprzowiny był wzrost obrotów wewnętrznych, który był możliwy dzięki wysokiemu spożyciu i akcesji nowych członków do UE. W latach 2005-2010 obroty handlowe tym gatunkiem mięsa między państwami członkowskimi wzrosły z ok. 3,9 do ok. 5,2 mln ton rocznie.

Rysunek 2.9. Udział Ameryki Płn. i Płd. oraz UE w światowym eksporcie wieprzowiny (%)

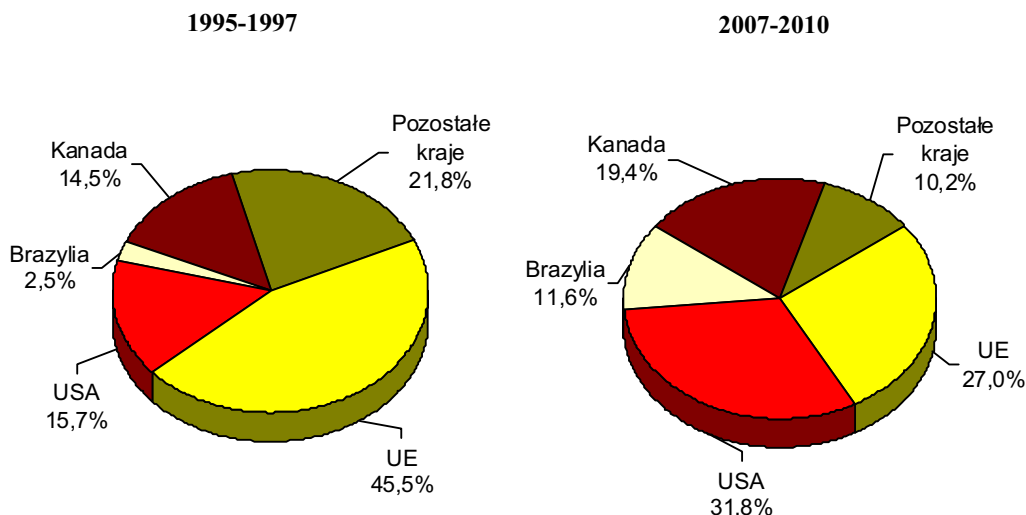
Źródło: Obliczenia własne na podstawie tab. 2.1.

Światowy handel wieprzowiną został zdominowany przez trzech eksporterów (rys. 2.10). Stany Zjednoczone stały się największym światowym eksporterem tego gatunku mięsa. W latach 2007-2010 eksportowały rocznie ok. 1,8 mln ton, co stanowiło ok. 32% światowego eksportu wieprzowiny. Kanada była na drugim miejscu po USA, z udziałem w światowym eksporcie wynoszącym prawie 20%. W czołówce światowych eksporterów wieprzowiny znalazła się Brazylia, ale jej udział w eksporcie Ameryki Płd. zmniejszył się w latach 2007-2010 z 88% do 82%, bo rósł również eksport z Argentyny i Chile. Eksport Stanów Zjednoczonych i Kanady stanowił ok. 96% eksportu wieprzowiny z Ameryki Płn. Eksport w tych regionach ułatwiały porozumienia: MERCOSUR i NAFTA (rys. 2.11).

Miernikiem określającym znaczenie eksportu w rozwoju danego sektora jest jego udział w produkcji. W Kanadzie wskaźnik ten był najwyższy i w analizowanym okresie wzrósł dwukrotnie. W latach 2007-2010 wynosił 62,6% i był o ok. 45 pkt. proc. większy niż w USA i o ok. 41 pkt. proc. większy niż w Brazylii (tab. 2.7). Najbardziej proeksportowy charakter miała produkcja w Kanadzie, gdzie przy malejącej konsumpcji wieprzowiny eksport wpływał na utrzymanie tendencji wzrostowych w tym sektorze. Natomiast w ostatnich latach w Brazylii w wyniku stagnacji w eksporcie tego gatunku mięsa nastąpiło spowolnienie tempa wzrostu produkcji. Zaostrzenie wymagań sanitarnych w odniesieniu do

brazylijskiej wieprzowiny i kontyngenty taryfowe obowiązujące w Rosji spowodowały trzyprocentowy spadek udziału eksportu w produkcji i obniżenie wskaźnika samowystarczalności w całym regionie Ameryki Płd. (ze 125% do 120% w latach 2007-2010).

Rysunek 2.10. Udział USA, Kanady, Brazylii w światowym eksporcie wieprzowiny (%)

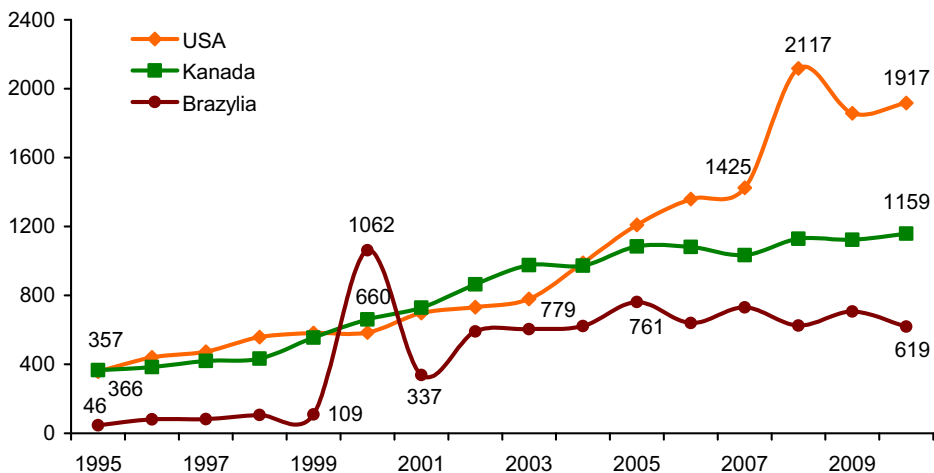
Źródło: Obliczenia własne na podstawie tab. 2.6.

W ciągu ostatnich piętnastu lat na przyspieszenie obrotów handlowych wieprzowiną na świecie decydujący wpływ miał wzrost importu w regionie Azji. W latach 2007-2010 import wieprzowiny w tym regionie wynosił średnio w roku ok. 2,6 mln ton i był ponad dwukrotnie większy niż w latach 1995-1997. Stanowił on ok. 45-46% światowego importu wieprzowiny (rys. 2.12). W Azji największym importerem wieprzowiny była Japonia, ale wzrost importu w tym kraju był mniejszy niż w średnio w regionie azjatyckim¹⁷. W latach 2007-2010 był on przeciętnie w roku o ok. 37% większy niż w latach 1995-1997. W tym kraju chów trzody chlewnej jest nadal silnie wspierany z budżetu państwa, a import regulowany przez państwowe instytucje handlowe. Wzrosły natomiast zakupy tego gatunku mięsa w Korei Płd. i Chinach, gdzie większy import, głównie

¹⁷ A. Czyżewski, A. Poczta-Wajda: *Polityka rolna Japonii wobec Rundy Urugwajskiej*, [w:] *Polityka rolna w warunkach globalizacji*. PWE 2011, s.190-195.

z USA, w latach 2008-2009 był skutkiem epidemii pomoru świń w tym kraju (rys. 2.13).

Rysunek 2.11. Eksport wieprzowiny z USA, Kanady i Brazylii (tys. ton)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: USDA Foreign Agricultural Service Production, Supply and Distribution.

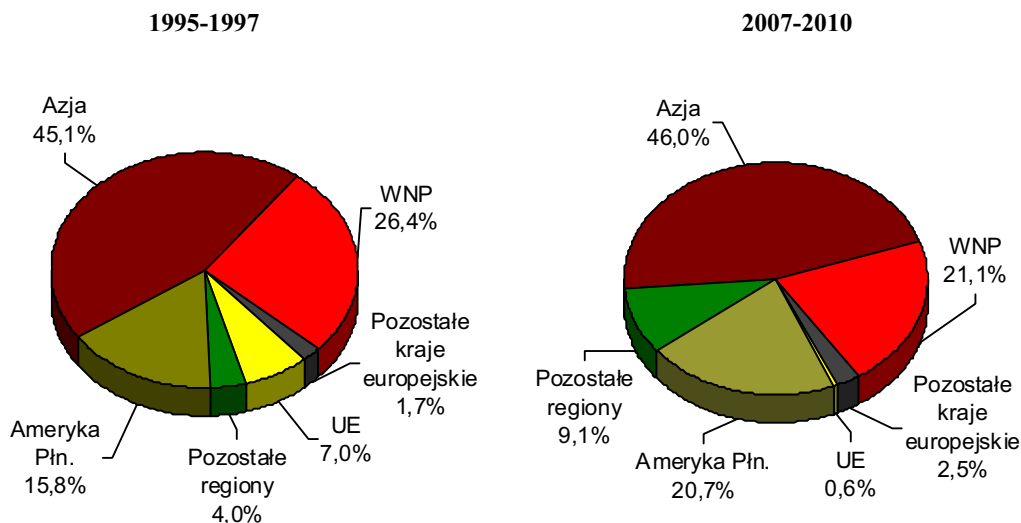
Tabela 2.7. Udział eksportu w produkcji wieprzowiny USA, Kanady i Brazylii (%)

Wyszczególnienie	1995-1997	1998-2000	2001-2003	2004-2006	2007-2010
USA	5,3	6,6	8,3	12,6	17,8
Kanada	33,8	39,0	51,0	58,3	62,6
Brazylia	4,5	6,8	20,8	24,8	21,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie tab. 2.3 i 2.6.

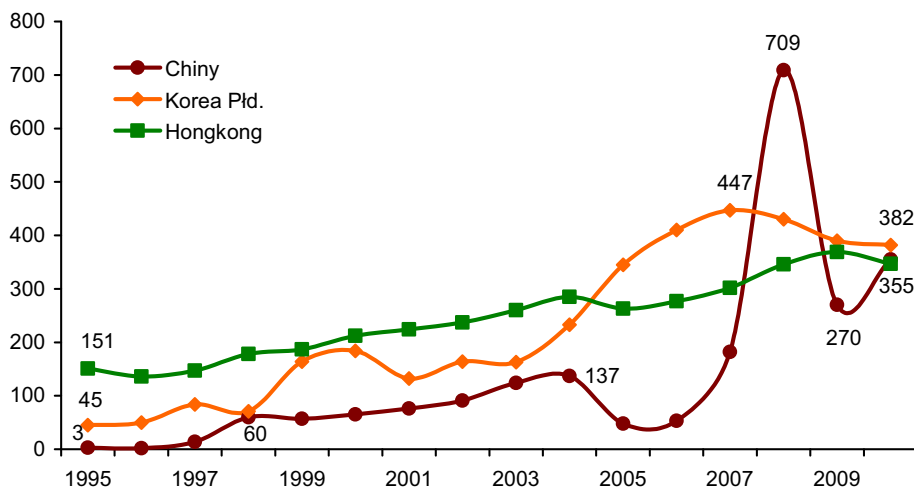
Ameryka Płn. była jedynym regionem, którego udział w światowym imporcie wieprzowiny zwiększył się o ok. 5 pkt. proc. (do 20,7%). Północnoamerykański Układ Wolnego Handlu (NAFTA), zawarty między USA, Kanadą i Meksykiem ułatwiał wzrost obrotów handlowych w tym regionie. Meksyk zwiększył import 9-krotnie (do 587 tys. ton w latach 2007-2010). Udział tego kraju w imporcie regionu stanowił ok. 50% i był o 34 pkt. proc. większy niż w połowie lat 90. Zakupy wieprzowiny wzrosły również w Kanadzie. W latach 1998-2006 import Ameryki Płn. był od 15% do 30% większy od importu państw WNP, a w końcu ostatniej dekady w obydwu regionach kształtował się na zbliżonym poziomie.

Rysunek 2.12. Udział głównych regionów w imporcie wieprzowiny (%)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie tab. 2.1.

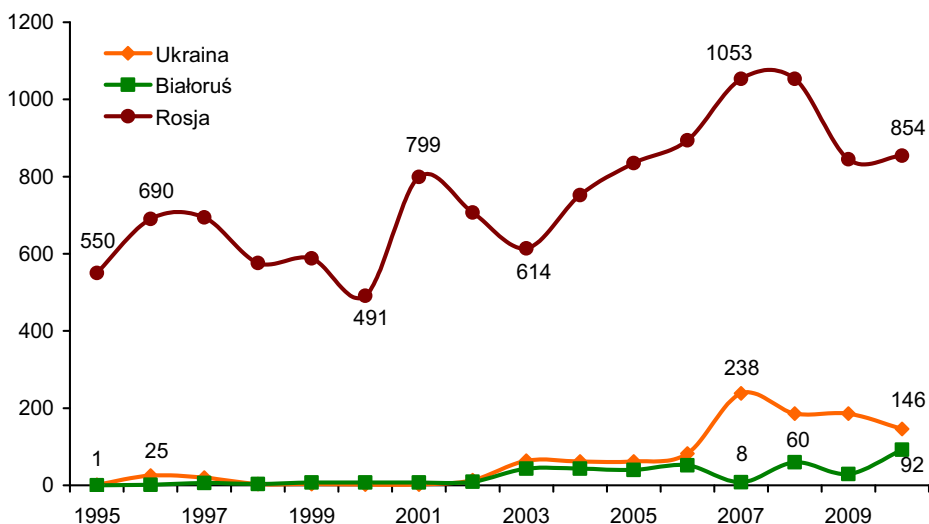
Rysunek 2.13. Import wieprzowiny w Chinach, Korei Płd. i Hongkongu (tys. ton)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: USDA Foreign Agricultural Service Production, Supply and Distribution.

W państwach WNP dynamika importu była zróżnicowana, a przyrost importu był mniejszy niż w Azji i Ameryce Płn. Kryzys finansowy w Rosji spowodował redukcję zakupów wieprzowiny i obniżenie w latach 1998-2000 udziału państw WNP w światowym imporcie tego gatunku mięsa. W ostatniej dekadzie wzrost konsumpcji wieprzowiny na Ukrainie i w Białorusi sprawił, że zaczęły rosnąć import do tych państw i zwiększył się ich udział w imporcie regionu (rys. 2.14). W rezultacie w II połowie dekady udział Rosji w imporcie państw WNP zmniejszył się o ponad 18 pkt. proc. (do ok. 77%).

Rysunek 2.14. Import wieprzowiny do Rosji, Białorusi i Ukrainy (tys. ton)

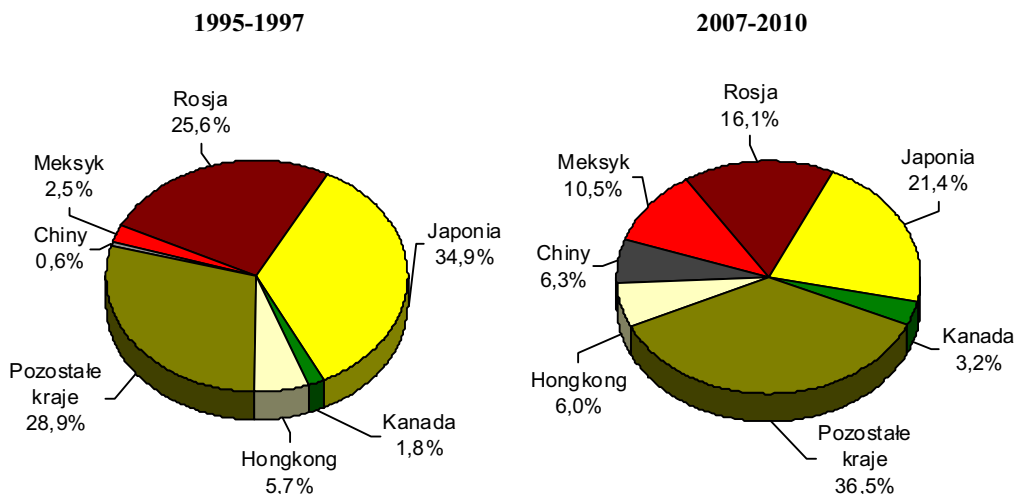
Źródło: Obliczenia własne na podstawie: USDA Foreign Agricultural Service Production, Supply and Distribution.

UE zmniejszając dynamikę eksportu wieprzowiny na rynek światowy, redukowała również jego import. W latach 1995-1997 udział UE w światowym imporcie wieprzowiny wynosił średnio w roku ok. 7% i obniżył się do 0,6% w latach 2007-2010. W latach 1995-1997 udział UE w światowym imporcie wieprzowiny wynosił średnio w roku ok. 7% i obniżył się do 0,6% w latach 2007-2010. Eksporterzy nie byli w stanie ulokować nadwyżek podaży na tradycyjnych rynkach i zwiększali import wieprzowiny do państw zlokalizowanych poza głównymi regionami zbytu wieprzowiny. Ich udział w strukturze geograficznej importu wzrósł o ok. 5 pkt. proc (do ok. 9%).

O poziomie importu w regionach zaczęły decydować inne państwa, poza dotychczas największymi importerami. Udział Japonii i Rosji w strukturze geo-

graficznej światowego importu wieprzowiny zmniejszył się o 23 pkt. proc. (do 37,5% w latach 2007-2010), a udział Hongkongu był na poziomie ok. 6% i nie wykazywał tendencji do wzrostu. Wzrósł natomiast udział Chin i Korei Płd. do ok. 13% i Meksyku do ponad 10% średnio w latach 2007-2010 (rys. 2.15 i tab. 2.8.).

Rysunek 2.15. Udział największych importerów w regionach (%)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie tab. 2.8.

Miernikiem, który określa zależność danego rynku od importu jest jego udział w konsumpcji. W Japonii wskaźnik ten był najwyższy i wynosił od ok. 39% do ok. 50% (tab. 2.9). W Korei Płd. udział importu w konsumpcji tego gatunku mięsa wzrósł 4-krotnie (do ok. 27%). Natomiast w Chinach w okresie dużego wzrostu importu wieprzowiny, spowodowanego epidemią pomoru świń, jego udział w konsumpcji wynosił ok. 2%. Bardzo niski poziom tego wskaźnika w Chinach powoduje, że w całym regionie azjatyckim udział importu w konsumpcji wynosił ponad 4% i był 6-krotnie mniejszy niż w państwach WNP. W Rosji, mimo wolno rosnącej produkcji wieprzowiny, udział importu w produkcji zwiększył się do 34% w końcu dekady. Na Ukrainie był on niższy i wynosił ok. 21%. Dużą zależnością od importu charakteryzowało się spożycie wieprzowiny w Meksyku. W połowie lat 90. ok. 6% konsumowanej przez społeczeństwo tego kraju wieprzowiny pochodziło z importu, a w końcu dekady ok. 38%.

Tabela 2.8. Import wieprzowiny w głównych regionach

Wyszczególnienie	1995- -1997	1998- -2000	2001- -2003	2004- -2006	2007- -2010
Udział importu w światowej konsumpcji wieprzowiny w %	3,3	3,4	4,2	5,0	5,7
Udział Ameryki Płn. w światowym imporcie w %	15,8	22,5	24,6	22,2	20,7
Import Meksyku w tys. ton	65,0	203,3	330,0	441,3	587,7
Udział Meksyku w imporcie Ameryki Płn. w %	16,2	31,0	36,4	42,3	50,4
Udział pozostałych państw europejskich w światowym imporcie w %	1,7	2,2	2,5	2,4	2,5
Udział państw WNP w światowym imporcie w %	26,4	17,3	19,0	19,3	21,1
Import Rosji w tys. ton	644,6	484,0	665,6	733,6	911,5
Udział Rosji w imporcie państw WNP w %	97,0	97,4	95,1	81,0	76,8
Udział Azji w światowym imporcie w %	45,1	47,3	46,6	47,0	46,0
Import Japonii w tys. ton	877,0	856,0	1073,6	1245,6	1203,3
Udział Japonii w imporcie Azji w %	77,0	63,0	62,6	56,4	46,4

Źródło: Obliczenia własne na podstawie tab. 2.1.

Tabela 2.9. Udział importu w konsumpcji wieprzowiny (%)

Wyszczególnienie	1995- -1997	1998- -2000	2001- -2003	2004- -2006	2007- -2010
Azja	2,8	2,9	3,5	4,2	4,6
Japonia	40,9	39,7	46,8	50,7	48,5
Korea Płd.	6,8	13,9	12,5	24,2	27,2
Pozostałe kraje europejskie	6,2	8,0	11,7	14,2	16,5
Państwa WNP	19,8	16,3	21,3	24,7	28,0
Rosja	30,8	27,0	32,5	34,0	34,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie tab. 2.1 i 2.8.

Handel trzodą chlewną na świecie

Handel trzodą chlewną stanowi odrębny segment światowego rynku wieprzowiny i odbywa się przede wszystkim między sąsiadującymi ze sobą państwami. Skala obrotów handlowych zależy od sytuacji na rynku zbóż i pasz i pozwala na lepsze dostosowanie stanu pogłowia trzody chlewnej do zasobów paszowych regionu. W strukturze towarowej importu i eksportu dominują prosięta

i warchlaki. W latach 2007-2010 w światowym eksporcie i imporcie trzody chlewnej występował trend spadkowy i był spowodowany mniejszymi zbiorami zbóż, napiętym bilansem zbożowym w wielu regionach świata i wysokimi cenami zbóż, które nie sprzyjały rozwojowi tego kierunku produkcji (tab. 2.10).

Tabela 2.10. Światowy import i eksport trzody chlewnej (tys. sztuk)

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010
Światowy import trzody chlewnej	10543	10305	7668	6592
w tym:				
USA	10004	9348	6365	5749
Rosja	377	770	1202	728
Meksyk	136	80	7	9
Chiny	3	12	6	6
UE	2	2	3	2
Pozostałe kraje	21	93	85	98
Światowy eksport trzody chlewnej	12546	12511	10190	9013
w tym:				
Kanada	10032	9357	6376	5761
UE-27	901	1508	2210	1614
Chiny	1609	1645	1602	1636
Pozostałe kraje	4	1	2	2

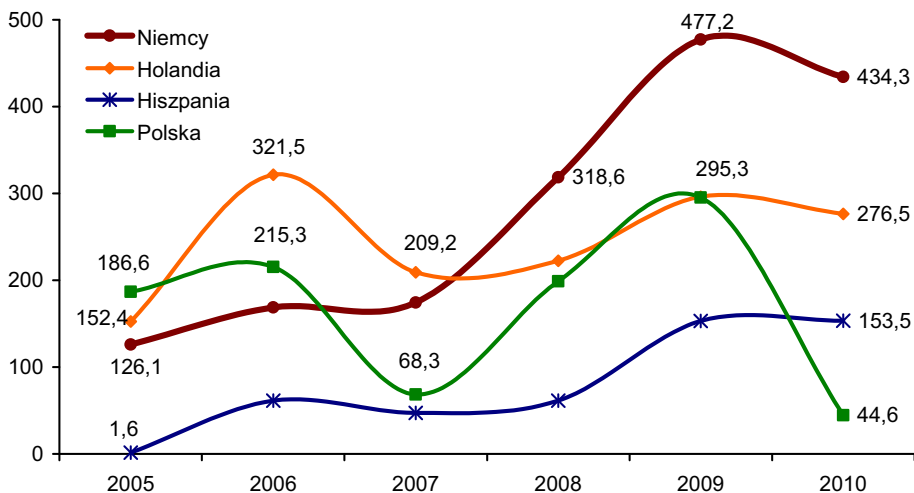
Źródło: *Livestock and Poultry: World Market and Trade*.

Największym światowym eksporterem trzody chlewnej była Kanada, a Stany Zjednoczone największym światowym ich importerem. Bardzo bliskie sąsiedztwo tych dwóch państw, różnice w zasobach paszowych, a zwłaszcza ich uczestnictwo w porozumieniu NAFTA sprzyjały wymianie handlowej trzodą chlewną w regionie Ameryki Płn. W następstwie dużego wzrostu cen zbóż w końcu dekady, Stany Zjednoczone i Kanada zredukowały obroty handlowe tymi zwierzętami o ponad 40%.

W Europie największym importerem trzody chlewnej była Rosja, która dysponowała nadwyżkami w bilansie zbóż. Import trzody chlewnej do Rosji podlegał dużym wahaniom i zależał od zbiorów zbóż paszowych i stanu ich zapasów. W sezonie 2009/10 zbiory zbóż paszowych były mniejsze, a ich zapasy o 38% niższe niż w poprzednim sezonie. Rosja zmniejszyła import trzody chlewnej o ok. 40%. W regionie europejskim największym eksporterem trzody chlewnej była UE. Prezentowane dane statystyczne o poziomie eksportu odnoszą się wyłącznie do eksportu do państw trzecich. Stanowił on od ok. 6% do ok. 9% ogólnego eksportu trzody chlewnej UE-27, uwzględniając obroty handlowe wewnątrz ugrupowania. W latach 2007-2010 wahał się on od 901 do 2210 tys. sztuk rocznie. Eksport z Holandii i z Niemiec stanowił ok. 38-40% eksportu

trzody chlewnej z UE na rynki państw trzecich, a udział Polski wynosił ok. 14% (rys. 2.16).

Rysunek 2.16. Eksport trzody chlewnej z wybranych państw UE na rynek światowy (tys. sztuk)

Źródło: Na podstawie ZMP.

W rzeczywistości eksport trzody chlewnej z UE jest dużo większy, gdyż głównymi rynkami zbytu i zakupu są państwa UE. W latach 2007-2010 eksport trzody chlewnej do innych państw członkowskich UE i na rynki państw trzecich wzrósł z 14,9 do 26,3 mln sztuk rocznie. Rozszerzenie UE o nowe państwa członkowskie, o zróżnicowanych zasobach paszowych i tendencjach w rozwoju produkcji wieprzowiny, przyczyniło się do wzrostu obrotów handlowych trzodą chlewną. W latach 2007-2010 najwięcej trzody chlewnej na rynki państw członkowskich eksportowała Holandia (od 5,5 do 10 mln sztuk rocznie) i Dania (od 3,8 do 8,5 mln sztuk). Natomiast największym importerem były Niemcy (od 8,2 do 13 mln sztuk rocznie) oraz Belgia (od 0,6 do 1,5 mln sztuk).

2.3. Ceny wieprzowiny i jęczmienia

W UE ceny otrzymywane przez producentów wieprzowiny utrzymywały się w całym analizowanym okresie na wyższym poziomie niż w Ameryce Płn. i Płd. W Danii były one od 4% do 24% wyższe niż w USA, a w Niemczech w latach 1995-2002 były dwukrotnie wyższe niż w Brazylii, a różnice w poziomie cen zmniejszyły się do 64% w latach 2007-2010. Duże różnice w wysokości cen otrzymywanych przez producentów występowały między regionami oraz

w obrębie regionów. Rzutują one na koszty produkcji wieprzowiny i jej konkurencyjność w handlu światowym. W latach 2007-2009 ceny producentów wieprzowiny w Brazylii były średnio w roku dwukrotnie wyższe niż w latach 2000-2002, ale w porównaniu do cen producentów w USA i Kanadzie były o 18-20% niższe (tab. 2.11).

Tabela 2.11. Ceny producentów wieprzowiny (waga poubojowa) w wybranych krajach w USD/tonę

Wyszczególnienie	Średnia w okresie			Dynamika w %		
	1995-1997	2000-2002	2007-2009	<u>2000-2002</u> 1995-1997	<u>2007-2009</u> 2000-2002	<u>2007-2009</u> 1995-1997
USA	1570,3	1242,3	1414,5	79,0	113,8	90,0
Kanada	1613,6	1335,1	1558,5	82,7	116,7	96,5
Brazylia	947,6	614,8	1254,2	64,9	204,0	132,3
Niemcy	1920,8	1280,4	2061,2	66,6	161,0	107,3
Dania	1791,0	1301,6	1755,2	72,7	134,8	98,0
Holandia	1840,4	1145,6	1839,6	62,2	160,5	99,9
Chiny	1315,1	1097,4	2621,7	83,4	239,0	199,3
Meksyk	1863,0	2198,9	2327,0	118,0	105,8	125,4
Japonia	4155,2	3600,5	4303,7	83,6	119,5	103,5
Rosja	2232,0	1656,4	3605,2	74,2	217,6	161,5
Ukraina	1063,5	1232,7	2326,8	115,9	188,7	218,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych statystycznych FAO.

Wśród importerów wieprzowiny najwyższe ceny otrzymywali producenci w Japonii, a najniższe na Ukrainie i w Chinach, gdzie ich prawie 2,5-krotny wzrost był skutkiem epidemii pomoru świń i wyższych cen tego gatunku mięsa w imporcie. W Rosji w latach 2007-2009 wzrosły one dwukrotnie w porównaniu do ich średniorocznego poziomu w latach 2000-2002 i był to wynik ograniczeń celnych dla taniego importu z państw trzecich.

Ceny otrzymywane przez producentów za zboża wywierają silną presję na ceny pasz i wpływają na opłacalność chowu trzody chlewnej. W celu określenia warunków ekonomicznych rozwoju tego kierunku produkcji zwierzęcej, stosowane są relacje cen żywca wieprzowego do cen skupu zbóż. Analiza zmian w poziomie cen jęczmienia u eksporterów wieprzowiny i jego relacje do cen żywca wieprzowego, wyrażonych w wadze poubojowej, posłużą do oceny warunków rozwoju chowu trzody chlewnej w regionach (tab. 2.12.).

W latach 2000-2002 u głównych eksporterów wieprzowiny z Ameryki Płn. i Płd. oraz z UE ceny jęczmienia obniżyły się. W Niemczech, Danii i Brazylii wieprzowina zaczęła tanieć w relacji do zbóż i jej ceny zaczęły spadać.

W USA i Kanadzie spadek cen wieprzowiny był większy od cen jęczmienia i relacje nieznacznie wzrosły. W tych krajach chów trzody chlewnej przypuszczalnie zaczął stopniowo wchodzić we wzrostową fazę cyklu świńskiego. W latach 2007-2009 ceny jęczmienia wzrosły we wszystkich analizowanych krajach, w tym najsilniej w Danii i Niemczech. W Brazylii wzrost cen jęczmienia był najmniejszy w porównaniu do pozostałych państw, ale jednocześnie ceny żywca wieprzowego były bardzo wysokie i relacje cen zachęcały do rozwijania tego kierunku produkcji.

Tabela 2.12. Ceny producentów jęczmienia i relacje cen żywiec wieprzowiny (waga poubojowa) : jęczmień w wybranych krajach

Wyszczególnienie	Średnia w okresie			Dynamika w %		
	1995-1997	2000-2002	2007-2009	$\frac{2007-2009}{1995-1997}$	$\frac{2007-2009}{2000-2002}$	$\frac{2007-2009}{1995-1997}$
USA						
cena jęczmienia	127,6	108,0	205,0	84,6	190,0	160,6
relacje cen	12,4	11,7	7,0			
Kanada						
cena jęczmienia	86,4	83,2	164,3	96,2	197,4	190,0
relacje cen	18,7	16,4	9,6			
Brazylia						
cena jęczmienia	161,3	90,8	107,5	56,3	118,4	66,6
relacje cen	5,8	6,7	11,7			
Niemcy						
cena jęczmienia	144,8	88,0	204,2	60,7	232,0	141,0
relacje cen	13,3	14,5	10,6			
Dania						
cena jęczmienia	172,8	111,1	237,1	64,3	213,4	123,5
relacje cen	10,2	11,6	7,6			

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych FAO.

W Danii i Niemczech ceny jęczmienia, z wyjątkiem lat 2000-2002, były wyższe niż u eksporterów z Ameryki Płn. i Płd. W latach 2007-2009 w USA i w Kanadzie wzrost cen był silniejszy niż w pozostałych krajach, a obniżenie poziomu relacji cen tak duże, że powinno nastąpić załamanie produkcji. Tymczasem ono nie nastąpiło. W krajach Ameryki Płn. i Płd. coraz szersze zastosowanie w żywieniu zwierząt ma kukurydza, a przemysł paszowy jest silnie rozwinięty, co wpływa na koszty produkcji żywca wieprzowego i stanowi o jego konkurencyjności cenowej.

2.4. Ceny w eksporcie i imporcie

Ceny są podstawowym instrumentem w konkurencji o rynki zbytu. Konkurencję na rynkach zagranicznych ułatwiają również znaki towarowe, marki handlowe, promocja towarów, międzynarodowe sieci handlowe. Są to pozacenowe czynniki konkurencji, które pełnią taką samą lub nawet większą rolę w zdobyciu kontrahenta, jak ceny oferowanych towarów. Porównanie średnich cen w imporcie i w eksporcie wieprzowiny na wybranych rynkach ma na celu wskazanie korzyści, jakie mogą odnieść eksporterzy, zdobywając rynki charakteryzujące się wysokim poziomem cen. Na tych rynkach bardzo często stosowane są pozacenowe czynniki konkurencji. W Japonii ceny w imporcie mięsa wieprzowego były od 70% do 178% wyższe niż w Korei Płd. Natomiast w Korei Płd. były one od 12% do 40% wyższe niż w Meksyku (tab. 2.13). Są to średnie ceny statystyczne i nie uwzględniają struktury towarowej importu.

Tabela 2.13. Ceny w imporcie i eksporcie wieprzowiny (USD/tonę)

Wyszczególnienie	Średnia w okresie			Dynamika w %		
	1995-1997	2000-2002	2007-2009	$\frac{2000-2002}{1995-1997}$	$\frac{2007-2009}{2000-2002}$	$\frac{2007-2009}{1995-1997}$
Ceny w imporcie						
Japonia	5856	4848	5078	85,6	104,7	86,7
Korea Płd.	3388	1740	2461	51,3	141,4	72,6
Rosja	1474	1000	2775	67,8	277,5	188,0
Meksyk	bd	1240	1475	bd	119,0	bd
Ceny w eksporcie						
Brazylia	2487	1302	2548	52,3	196,0	102,4
USA	2487	1430	2648	57,4	185,0	106,5
Kanada	2740	2352	2569	86,0	92,0	93,0
Dania	3126	2262	3068	72,0	135,6	98,0
Niemcy	bd	1504	2812	bd	86,9	bd

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych FAO.

Na poziom ceny w imporcie i w eksporcie mają wpływ stosowane przez dany kraj instrumenty wsparcia. W Japonii ceny wieprzowiny są wspierane, a korzyści z tego tytułu odnoszą zarówno krajowi producenci, jak i eksporterzy z państw trzecich. W Rosji w latach 1995-2002 ceny w imporcie były o ok. 20% niższe niż w Meksyku i od 43% do 57% niższe niż w Korei Płd. W tym okresie na rynek rosyjski duże ilości wieprzowiny z zapasów interwencyjnych, po niskich cenach, eksportowała Polska. UE, w okresach nadpodaży, wspierała prywatne przechowywanie wieprzowiny, przeznaczając ją później na eksport do Rosji. W latach 2007-2009 w Rosji ceny tego gatunku mięsa w imporcie wzro-

sły i były od 88% do 177% wyższe niż w latach poprzednich. Polska, będąc członkiem UE, utraciła możliwość interwencji na rynku wieprzowiny, a Rosja podwyższyła cła od importu tego gatunku mięsa poza kontyngentem preferencyjnym.

Poziom cen w imporcie i eksporcie zależy od tendencji ich rozwoju na rynkach krajowych. W latach 2007-2009 wzrosły ceny otrzymywane przez producentów wieprzowiny zarówno w krajach będących jej eksporterami, jak i importerami. Znalazło to odzwierciedlenie w poziomie cen w handlu światowym. Korzyści w handlu mogą wynikać z różnicy w skali spadku lub wzrostu cen wieprzowiny na rynku eksportera i importera. W latach 2000-2002 w Brazylii i USA spadek cen wieprzowiny w eksporcie był większy od spadku cen w imporcie w Korei Płd. i w Japonii, a ich poziom znacznie niższy. Wzrosła konkurencyjność cenowa tych państw w eksporcie do Japonii i Korei Płd.

2.5. Prognoza zmian na światowym rynku wieprzowiny

W najbliższych latach produkcję, handel i konsumpcję wieprzowiny na świecie będą kształtowały te same czynniki, które w ostatniej dekadzie doprowadziły do zmian strukturalnych w tym segmencie rynku światowego.

- Ceny zbóż i pasz przemysłowych będą determinowały poziom produkcji w regionach i pogłębiały regionalne różnice w tempie jej wzrostu. Ceny zbóż będą prawdopodobnie niższe niż w końcu dekady, ale ich poziom będzie wyższy niż w latach 90. Będą one wymuszały postęp technologiczny i koncentrację produkcji w sektorze wieprzowiny, decydując o jego konkurencyjności. Korzystne warunki do rozwijania tej produkcji będą nadal występowały w Ameryce Płn. i Płd. oraz Chinach i Rosji. W tych regionach w ostatnich latach nastąpił szybki wzrost produkcji pasz przemysłowych, który utrzyma się prawdopodobnie również w przyszłości.
- Regionalna koncentracja eksportu wieprzowiny, w warunkach większej konkurencji o rynki zbytu, wymusi wzrost obrotów w ramach państw należących do NAFTA i MERCOSUR. Proces ten został zapoczątkowany w ostatniej dekadzie. Rosnąca samowystarczalność Chin w produkcji wieprzowiny prawdopodobnie przyspieszy regionalizację obrotów tym gatunkiem mięsa.
- Równowaga popytowo-podażowa na światowym rynku wieprzowiny będzie uwarunkowana wzrostem jej konsumpcji. Czynnikiem spowalniającym wzrost spożycia tego gatunku mięsa jest kryzys finansowy na świecie, spowolnienie tempa wzrostu gospodarczego w Europie i w USA oraz deprecjacja dolara amerykańskiego.

Tabela 2.14. Prognoza światowej produkcji wieprzowiny (mln ton)

Wyszczególnienie	2010	2019
Światowa produkcja wieprzowiny w mln ton	108,3	126,6
Kraje rozwinięte	35,2	41,7
Kraje rozwijające się	69,1	84,9
UE	22,3	23,1
Rosja	1,9	2,6
Japonia	1,2	1,2
Chiny	50,7	62,3
Korea Płd.	1,1	1,2
Meksyk	1,1	1,2
USA	10,8	11,5
Kanada	1,7	2,1
Brazylia	3,1	3,6

Źródło: Prognoza OECD.

Krótkoterminowa prognoza Ministerstwa Rolnictwa USA przewiduje, że w 2012 r. światowa produkcja wieprzowiny wzrośnie o 2,3%, w tym w USA o 1,8%, w Chinach o 3,5%, w Rosji o 2,3% i w Brazylii o 2%. Światowa konsumpcja tego gatunku mięsa będzie rosła w tempie zbliżonym do produkcji i zwiększy się w Chinach, Brazylii, UE, USA. Światowy import wieprzowiny może być o ok. 4% mniejszy niż w roku poprzednim. Jego spadek w Rosji i Korei Płd. będzie ograniczał wzrost eksportu wieprzowiny z Brazylii. Natomiast eksport z USA może być o 2,8% większy niż przed rokiem.

Według Prognozy długoterminowej OECD, w światowej produkcji wieprzowiny będą utrzymywały się tendencje wzrostowe i do 2020 r. może ona wzrosnąć do 127,3 mln ton. Tempo wzrostu wyniesie ok. 2% rocznie i będzie zbliżone do dotychczasowego (tab. 2.14).

3. Rynek drobiu

3.1. Wprowadzenie

Rynek mięsa drobiowego stanowi jeden z drobnych fragmentów światowego rynku żywnościowego. Podlega jednak tym samym regułom i procesom, co rynek globalny. Jest to od lat najszybciej rozwijający się segment światowego rynku mięsnego. W czterdziestoleciu 1965-2005 spożycie drobiu w przeliczeniu na jednego mieszkańca rosło najszybciej w relacji do wszystkich innych gatunków mięs. W skali świata spożycie to zwiększyło się 4-krotnie, podczas gdy konsumpcja wieprzowiny była wyższa o 67%, baraniny o 100%, a wołowiny nie wykazywała większych zmian. Całkowite spożycie mięsa zwiększyło się w tym samym czasie o 77%. Był to w znacznym stopniu efekt silnego wzrostu konsumpcji mięsa drobiowego. Jego udział w całkowitym spożyciu mięsa wzrósł z ok. 14% do ponad 30%.

W Azji i Ameryce Południowej, gdzie przyrost całkowitej konsumpcji mięsa był najszybszy, drób stanowił w 2009 r. odpowiednio 25% i 37,5% tej konsumpcji. W Afryce udział ten wynosił 27%, a w regionach o najwyższym poziomie spożycia mięsa, tj. Oceanii, Ameryce Północnej i Europie – odpowiednio: 33%, 41% i 26%. We wszystkich tych regionach świata dynamika wzrostu spożycia drobiu daleko wyprzedzała tempo wzrostu całkowitej konsumpcji mięsa. Jednak mimo tak szybkiego rozwoju, różnice w poziomie spożycia mięsa drobiowego między poszczególnymi regionami świata pozostały znaczące.

Celem prezentowanego opracowania jest identyfikacja zmian, jakie pod wpływem procesów globalnych, w tym zmian w bilansie zbóż i pasz, a zwłaszcza nasilania się globalnej konkurencji, zaszły na światowym rynku drobiu w okresie średnim, tj. w latach 1995/1997-2005/2007. Jest to okres dość specyficzny. Po pierwsze, ze względu na włączenie rynków rolno-żywnościowych w światowy system regulacji handlu międzynarodowego po powstaniu Światowej Organizacji Handlu (WTO), co spowodowało ograniczenie protekcjonizmu. Po drugie, ze względu na rozszerzenie Unii Europejskiej, jednego z głównych graczy na światowym rynku. Po trzecie, ze względu na odczuwane już pierwsze skutki liberalizacji światowych obrotów rolnych po Rundzie Urugwajskiej. I wreszcie po czwarte, ze względu na znaczący rozwój układów regionalnych jako reakcji na nasilającą się presję globalizacji. Wszystkie wymienione wyżej aspekty przyczyniły się do zmiany warunków konkurencji na światowych rynkach rolno-żywnościowych, w tym również na interesującym nas rynku drobiu.

Tabela 3.1. Spożycie mięsa w kg na 1 mieszkańca w poszczególnych regionach świata

Mięso	Lata	Świat	Europa	Ameryka Płn.	Ameryka Płd.	Afryka	Azja	Oceania
Wołowina	1965	9	17	37	23	6	1	41
	1995	9	18	32	29	5	3	33
	2005	9	17	41	30	6	4	36
Wieprzowina	1965	9	26	21	6	0	3	10
	1995	14	33	22	11	0	11	16
	2005	15	34	29	9	1	15	21
Baranina	1965	1	3	1	2	2	0	31
	1995	1	2	0	1	2	1	18
	2005	2	2	0	1	2	2	14
Drób	1965	3	6	14	3	1	1	4
	1995	9	15	32	19	3	5	21
	2005	12	19	50	24	4	7	36
Mięso razem	1965	22	52	73	34	9	5	86
	1995	33	68	86	60	10	20	88
	2005	39	74	121	64	15	28	108

Źródło: Obliczenia własne na podstawie FAO.

Wnioskowanie oparte zostało na porównaniu podstawowych parametrów rynkowych, które dla wyeliminowania przypadkowości obserwowanych zjawisk, ustalono jako średnie z okresów trzech kolejnych lat. Porównań dokonano więc między dwiema średnimi trzyletnimi odległymi na osi czasowej o 10 lat. Następnie dokonano analizy kolejnych lat 2007 i 2008 (czasem też 2009), które wyodrębniono ze względu na wysokie notowania cen surowców żywnościowych na światowym rynku (2007 i pierwsza połowa 2008) oraz kryzys gospodarczy, który przyczynił się do zahamowania dalszego wzrostu cen żywności. Materiał statystyczny będący podstawą przeprowadzonej analizy, zaczerpnięty został z bazy danych Organizacji ONZ ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) oraz częściowo z ZMP Marktbilanz Eier und Geflügel¹⁸.

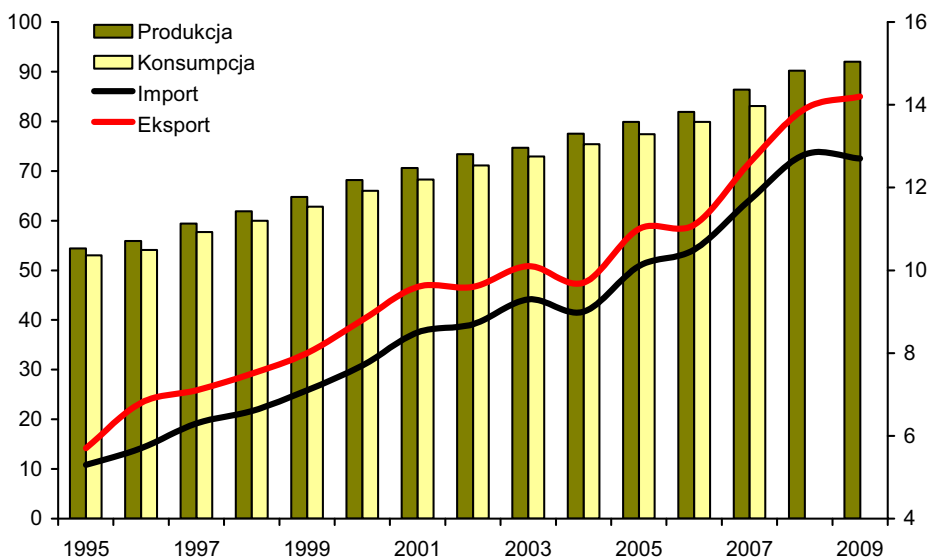
3.2. Główni gracze na światowym rynku

Światowy rynek mięsa drobiowego zdominowany jest przez relatywnie niewielką grupę krajów, a do międzynarodowych obrotów trafia zaledwie kilkanaście procent całkowitego wolumenu globalnej produkcji. W badanym okresie wskaźnik ten zwiększył się nieznacznie, bo z 9,4% w latach 1995-1997 do 10%

¹⁸ ZMP Marktbilanz Eier und Geflügel Deutschland, EU, Welt. Bonn, 2008. Organizacja ta zaprzestała działalności w 2009 r.

w latach 2005-2007. W 2008 r. wyniósł on ok. 14%. Nadal jednak przeważająca część światowej produkcji mięsa drobiowego przeznaczana jest na zaspokojenie wewnętrznego popytu krajów, w których zostało wytworzone. Ponadto, nie wszyscy znaczący producenci biorą udział w międzynarodowym handlu. W tej części opracowania podjęta zostanie próba określenia globalnego potencjału handlowego w obrotach mięsem drobiowym.

Rysunek 3.1. Globalna produkcja, konsumpcja i obroty handlu zagranicznego mięsem drobiowym (mln ton)

Źródło: FAOSTAT.

3.3. Produkcja

Intensywna produkcja drobiu, który należy do zwierząt monogastrycznych, oparta jest o wykorzystanie pasz treściwych, przede wszystkim zbilansowanych pod względem energii, białka i składników mineralnych, przemysłowo produkowanych mieszanek paszowych. Pasze te zapewniają dobrą konwersję i szybkie przyrosty wagi, a jednocześnie są znacznie bardziej mobilne niż pasze objętościowe. Produkcja drobiu wymaga znacząco mniejszych nakładów paszy na uzyskanie 1 kg przyrostu żywca niż chów trzody chlewnej czy bydła rzeźne-

go utrzymywanego w systemie intensywnym¹⁹. Biorąc to pod uwagę, należy stwierdzić, że kraje o relatywnie obfitych zasobach surowców paszowych mogą je korzystniej przetwarzać na mięso produkując żywiec drobiowy niż wieprzowy czy wołowy. Ma to znaczenie w sytuacji napiętego bilansu zbóż i pasz.

Od lat do czołowych światowych producentów drobiu należą: Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, Chiny, Brazylia oraz Unia Europejska. Dużą produkcję, przewyższającą 1 mln ton rocznie, wykazują też Indie, Japonia, Kanada, Tajlandia, Rosja i Argentyna. Wszystkie te kraje, z wyjątkiem Japonii, dysponują dużą podażą surowców paszowych, zarówno zbożowych, jak też wysokobiałkowych. Udział drobiu w całkowitej produkcji mięsa w krajach będących czołowymi producentami mięsa drobiowego prezentuje tabela 3.2.

Tabela 3.2. Udział mięsa drobiowego w całkowitej produkcji mięsa (%)

Kraje	Średnio w okresie				
	1995-1997	2005-2007	2007	2008	2009
Unia Europejska	22,5	23,2	24,9	25,2	27,2
Niemcy	11,3	16,7	15,1	16,5	16,4
Hiszpania	20,9	21,3	20,9	20,1	22,7
Francja	30,1	27,2	29,3	29,3	30,5
Włochy	28,5	26,1	24,9	27,0	27,7
W. Brytania	37,0	41,8	42,7	42,5	46,8
Polska	14,0	30,2	31,2	37,0	37,6
USA	41,9	45,9	46,5	46,6	46,5
Brazylia	36,0	49,5	43,0	46,7	45,5
Rosja	13,7	22,5	33,3	33,3	35,9
Chiny	18,9	20,3	21,3	21,2	21,0
Świat	27,0	31,4	31,8	32,3	32,4

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych ZMP i FAO.

Dane tabeli 3.2 pokazują, że udział drobiu w całkowitej produkcji mięsa na świecie zwiększył się w badanym okresie o 5,4 pkt. proc., z 27% do 32,4%. Wskaźnik ten jest najwyższy w Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych i Brazylii (45-47%). Przeciętnie w Unii Europejskiej drób stanowił w 2009 r. ponad 27% ogólnego wolumenu produkcji całego mięsa. Jest to o 4,7 pkt. proc. więcej niż na początku badanego okresu. Wśród dużych unijnych producentów drobiu sytuacja jest zróżnicowana. We Francji, Włoszech i Hiszpanii udział dro-

¹⁹ Według szacunków Ensmingera w chowie kurcząt brojlerów konwersja paszy na 1 kg żywca wynosi ok. 2 kg, w chowie żywca wieprzowego ok. 3,6 kg, a wołowego ok. 5 kg. Wielkości te różnią się dość istotnie w poszczególnych krajach, jednak proporcje układają się zawsze na korzyść drobiu.

biu w całkowitej produkcji mięsa pozostał na porównywalnym poziomie, a w Wielkiej Brytanii i w Niemczech znacząco się zwiększył. W Polsce również obserwuje się szybki wzrost udziału drobiu w rynku mięsnym, który w badanym okresie zwiększył się 2,5-krotnie. Obecnie Polska charakteryzuje się jednym z najwyższych udziałów mięsa drobiowego w całkowitej produkcji mięsa w całej Wspólnocie, wyższym niż Francja i Włochy. Jest to wynik szybkiego wzrostu produkcji mięsa drobiu przy równoczesnym spadku produkcji wołowiny. Duży przyrost udziału drobiu w rynku mięsa (o 22,2 pkt. proc.) odnotowała też Rosja. Obecnie jest to poziom znacznie przewyższający średni wskaźnik w Unii Europejskiej.

Z danych tabeli 3.3 wynika, że w analizowanym okresie 1995/97-2005/07, światowa produkcja mięsa drobiowego zwiększyła się o 46,7%, tj. o ponad 26,3 mln ton. W całej grupie badanych krajów tempo wzrostu produkcji było nieznacznie wolniejsze od dynamiki ogólnoswiatowej i wyniosło 46,2% (ponad 17,2 mln ton). Produkcja drobiu rozwijała się więc szybciej w pozostałych krajach świata, nie należących do czołowych producentów drobiu. Tempo wzrostu wyniosło tam 71% (9,1 mln ton). W 2009 r. zaobserwowane tendencje utrzymały się.

Obszary o największej produkcji mięsa drobiowego na świecie nie zmieniły się w badanym okresie. Nadal należą do nich Stany Zjednoczone, Unia Europejska, Chiny oraz Brazylia. Łączna produkcja całej grupy tych czterech krajów charakteryzowała się jednak niższym tempem wzrostu od przeciętnego w skali światowej. Na największych producentów przypadło aż 65% globalnego przyrostu produkcji mięsa drobiowego, a ok. 95% tego przyrostu dokonało się w grupie wymienionych czterech krajów. Nie skutkowało to jednak wzrostem koncentracji produkcji w skali światowej. Łączny udział czołowej czwórki w globalnej produkcji mięsa drobiowego zmniejszył się bowiem z 64,2% w latach 1995-1997 do 63,9% w latach 2005-2007 i 62,6% w 2009 r.

Zmianie ulegają proporcje między głównymi światowymi producentami mięsa drobiowego. W badanym okresie zmniejszył się udział w jego globalnej produkcji Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych oraz Japonii, a zwiększył w przypadku Brazylii, Chin, Argentyny i Rosji. Największy przyrost udziału w światowej produkcji drobiu wykazuje Brazylia, która też charakteryzuje się wysoką dynamiką rozwoju krajowej produkcji (prawie 2,5-krotny przyrost). Ekspansji Brazylii towarzyszyło obniżenie pozycji Stanów Zjednoczonych i Unii Europejskiej.

Tabela 3.3. Produkcja mięsa drobiowego (tys. ton)

KRAJE	Produkcja średnia z lat		Dynamika %	% światowej produkcji		Przyrost tys. ton	Produkcja		% świat. produkcji
	2005-07			2005-07			2009		
	1995-97	2005-07		1995-97	2005-07		2008	2009	
Unia Europejska	8316	10741	129,2	14,7	13,0	2425	10904	11803	12,8
Niemcy	697	1217	174,6	1,2	1,4	520	1267	1289	1,4
Hiszpania	955	1289	135,0	1,7	1,5	334	1107	1205	1,3
Francja	2198	1856	84,4	3,9	2,2	-342	1610	1672	1,8
Włochy	1118	1047	93,6	2,0	1,2	-71	1118	1144	1,2
W. Brytania	1461	1530	104,7	2,6	1,8	69	1430	1652	1,8
Polska	417	1048	251,3	0,7	1,2	631	1165	1248	1,4
Węgry	498	410	82,3	0,9	0,5	-88	388	387	0,4
Czechy	147	218	148,3	0,3	0,3	71	210	201	0,2
USA	14420	18964	131,5	25,6	22,9	5444	19881	18953	20,6
Kanada	898	1181	131,5	1,6	1,4	283	1230	1212	1,3
Brazylia	4282	8667	202,4	7,6	10,5	4385	10663	10375	11,3
Argentyna	810	1181	145,8	1,4	1,4	371	1445	1546	1,7
Indie	662	628	94,9	1,2	0,7	-34	695	727	0,8
Chiny	9490	14460	152,4	16,8	17,5	4970	15763	16415	17,8
Japonia	1255	1335	106,4	2,2	1,6	80	1369	1394	1,5
Tajlandia	890	1053	118,3	1,6	1,3	163	1110	1154	1,3
Arabia Saudyjska	363	549	151,2	0,6	0,7	186	565	571	0,6
Rosja	731	1641	224,5	1,3	2,0	910	2044	2360	2,6
RAZEM GRUPA	43179	60400	146,2	76,6	73,0	17221	65669	66510	72,3
Pozostałe kraje	13207	22333	171,0	23,4	27,0	9126	24552	25472	27,7
4 najwięksi produc. ¹⁾	36208	52832	144,7	64,2	63,9	16324	57211	57546	62,6
ŚWIAT	56386	82733	146,7	100,0	100,0	26347	90221	91982	100,0

¹⁾ USA, UE, Chiny, Brazylia.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych ZMP i FAO.

Produkcja drobiu w krajach Unii Europejskiej zwiększyła się w badanym okresie o 42%. Ich udział w światowej produkcji obniżył się jednak o 1,9 pkt. proc. Było to efektem m.in. istotnych zmian, jakie nastąpiły wewnątrz tej grupy krajów. Przede wszystkim znacząco, bo aż o 24% obniżyła się produkcja mięsa drobiowego we Francji, która jest największym producentem drobiu we Wspólnocie. Jest to wynik nie tylko kryzysu we francuskim drobiarstwie, pogłębionego ptasią gripą, ale też pogarszającej się od pewnego czasu opłacalności produkcji oraz spadającej konkurencyjności Francji na światowym rynku. Z kolei w Niemczech, będących nie tylko dużym producentem, ale też ważnym rynkiem zbytu dla mięsa drobiowego pochodzącego od innych partnerów z Unii Europejskiej, miał miejsce duży przyrost produkcji. Jego dynamika wyniosła w badanym okresie prawie 325%. Znaczący, 35-procentowy, wzrost produkcji nastąpił też w Hiszpanii. Natomiast w Wielkiej Brytanii, która jest drugim największym producentem drobiu w Unii Europejskiej, odnotowano tylko 13-procentowe jej zwiększenie.

Wśród nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej, w Polsce i w Czechach produkcja drobiu wzrosła znacząco po akcesji, natomiast na Węgrzech, których eksport przed przystąpieniem do Wspólnoty był silnie dotowany, produkcja mięsa drobiowego zmniejszyła się, i to aż o 22%.

W Stanach Zjednoczonych produkcja mięsa drobiowego wzrosła w tym czasie o prawie 31%, tzn. o ponad 4,5 mln ton. Jednak udział USA w produkcji globalnej obniżył się o 5 pkt. proc. Stany Zjednoczone są nadal największym na świecie producentem mięsa drobiowego. Wytwarzają one ponad jedną piątą globalnej jego produkcji. Jednak dystans dzielący je od takich rywali, jak Chiny, a szczególnie Brazylia zmniejszył się w badanym okresie znacząco.

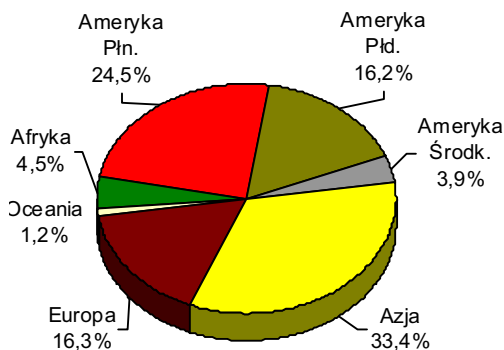
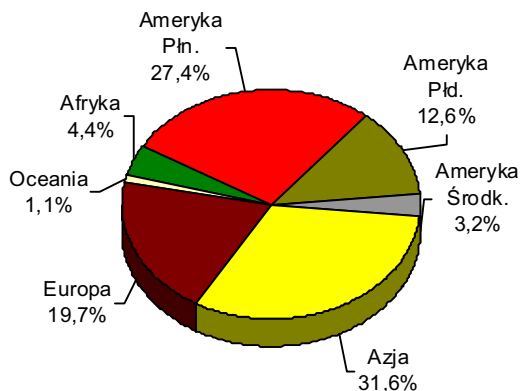
Chiny odnotowały bardzo wysoką, bo 73-procentową dynamikę wzrostu produkcji mięsa drobiowego, a ich udział w światowej produkcji tego mięsa zwiększył się tylko 1 pkt. proc. Przyrost produkcji wyniósł jednak prawie 7 mln ton, co stanowiło niemal jedną piątą całego przyrostu światowego.

Wysoką dynamiką wzrostu produkcji drobiu charakteryzuje się też Rosja. Dynamika ta była w okresie 1995/97-2005/07 tylko nieznacznie niższa od tempa wzrostu produkcji w Chinach. Do 2009 r. produkcja rosyjskiego drobiu zwiększyła się o 44%. Udział Rosji w globalnej produkcji mięsa drobiowego pozostał niewielki (2,6%). Kraj ten stanowi ważny rynek zbytu dla światowych eksporterów. Szybki rozwój krajowej produkcji drobiu, obserwowany w ostatnich latach, ograniczać może jednak w przyszłości chłonność importową tego rynku.

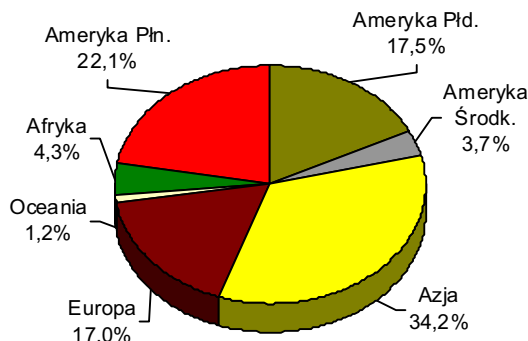
Rysunek 3.2. Udział głównych regionów w światowej produkcji drobiu (%)

1995-1997

2005-2007

2009

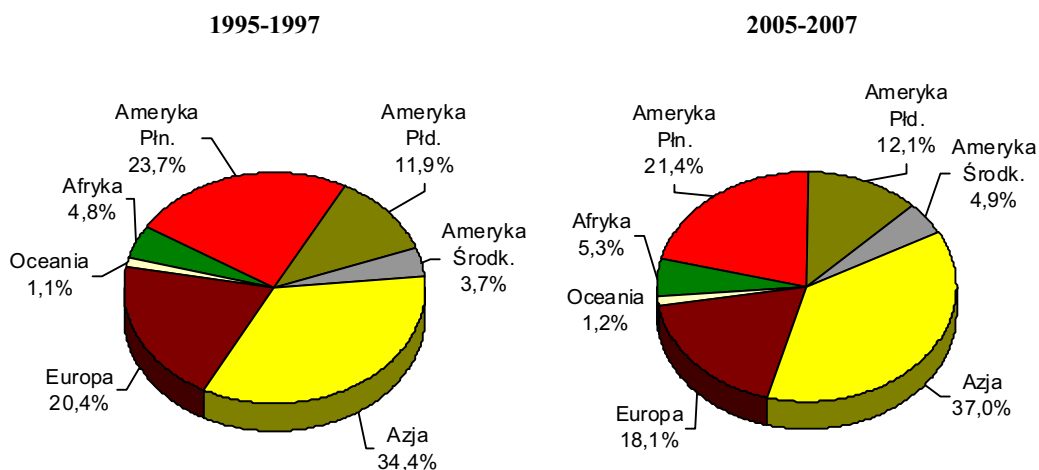
Warto podkreślić szybki rozwój produkcji mięsa drobiowego w Polsce, którego dynamika przewyższała nawet dynamikę produkcji w Brazylii. W analizowanym okresie produkcja drobiu w Polsce potroiła się. Dzięki temu jej udział w światowej produkcji mięsa drobiowego zwiększył się z 0,7 do 1,4%. Polska zajmuje też pod tym względem znaczącą pozycję w Unii Europejskiej. Polska produkcja mięsa drobiowego stanowiła w latach 1995-1997 ok. 5%, w latach 2005-2007 ok. 10%, a w 2009 r. 10,5% całkowitej produkcji Wspólnoty.

Na podstawie dotychczasowych wywodów można więc skonstatować, iż rozwój produkcji mięsa drobiowego na świecie był w badanym okresie skoncentrowany w grupie największych światowych producentów. Jednak w ramach tej grupy, tradycyjne obszary obejmujące wysoko rozwinięte kraje zachodnie, przede wszystkim Unię Europejską i Stany Zjednoczone, tracą na znaczeniu. Zyskują natomiast kraje rozwijające się o wysokiej dynamice rozwoju gospodarczego, takie jak: Chiny, Brazylia, Argentyna czy Indie. Ma to istotne znaczenie z punktu widzenia rynku światowego, ponieważ są to jednocześnie kraje o dużej konsumpcji mięsa drobiowego.

3.4. Konsumpcja

Statystyki międzynarodowe dotyczące poziomu spożycia podstawowych artykułów żywnościowych są znacznie mniej precyzyjne niż te, które obrazują wielkość produkcji. Są one bowiem często oparte o szacunki dokonywane przez międzynarodowe lub krajowe instytucje. Tym niemniej, analiza kształtowania się spożycia mięsa drobiowego w krajach i regionach ważnych dla światowej produkcji mięsa drobiowego pozwala określić ich obecne i przyszłe miejsce na globalnym rynku oraz rolę handlu zagranicznego w krajowym bilansie mięsa drobiowego.

Rysunek 3.3. Udział głównych regionów w światowej konsumpcji drobiu (%)

Szacunki FAO dotyczące wielkości światowego spożycia mięsa drobiowego w przeliczeniu na jednego mieszkańca wskazują, że w okresie 1995/97-2005/07 spożycie to zwiększyło się o ok. 22% do 11,5 kg rocznie. Jest to jednak tempo wzrostu znacząco niższe od dynamiki rozwoju światowej produkcji, która w tym samym okresie wyniosła 47%. Porównanie tempa rozwoju produkcji i spożycia pokazuje, że światowy rynek drobiarski charakteryzuje się globalną nadwyżką podaży nad efektywnym popytem. Fakt ten ma istotne znaczenie dla kształtowania się cen w międzynarodowych obrotach mięsem drobiowym, a także dla oceny perspektyw rozwojowych tych obrotów. Pozwala też wnioskować, że globalny rynek mięsa drobiowego znajduje się w fazie wygasania tak szybkiego tempa rozwoju, jakie można było obserwować w poprzednich dziesięcioleciach.

Tabela 3.4. Spożycie mięsa drobiowego w kg na mieszkańca rocznie

KRAJE	ŚREDNIO W OKRESIE		DYNAMIKA %	PRZYROST w kg/mieszk.
	1995-1997	2005-2007		
Unia Europejska	20,5	23,1	112,7	2,6
Niemcy	14,1	17,4	123,4	3,3
Hiszpania	26,6	31,2	117,3	4,6
Francja	23,6	23,0	97,5	-0,6
Włochy	18,5	16,6	89,7	-1,9
W. Brytania	26,5	28,1	106,0	1,6
Polska	10,9	23,7	217,4	12,8
Węgry	23,9	34,2	143,1	10,3
Stany Zjednoczone	45,5	53,2	116,9	7,7
Brazylia	23,0	36,9	160,4	13,9
Argentyna	23,0	22,5	97,8	-0,5
Meksyk	16,7	26,0	155,7	9,3
Kanada	30,4	36,5	120,0	6,1
Chiny	7,4	8,0	108,1	0,6
Japonia	14,0	15,0	107,1	1,1
Tajlandia	13,7	14,5	105,8	0,8
Arabia Saudyjska	28,0	36,0	128,6	8,0
Rosja	12,2	17,4	142,6	5,2
ŚWIAT	9,4	11,5	122,3	2,1

Źródło: FAO oraz ZMP.

Z danych tabeli 3.4 wynika, że w grupie badanych krajów występuje bardzo silne zróżnicowanie poziomów konsumpcji mięsa drobiowego. Najwyższym spożyciem tego mięsa w przeliczeniu na jednego mieszkańca charakteryzują się Stany Zjednoczone. Wyprzedzają one znajdującą się na drugim miejscu Brazylię aż o 44%, tj. o 16,3 kg. Kolejne pozycje w tym rankingu zajmują: Arabia Sau-

dyjska, Węgry, Hiszpania i Meksyk. Jednak spożycie mięsa drobiowego w Meksyku stanowi mniej niż połowę jego konsumpcji w Stanach Zjednoczonych.

W badanym okresie dziesięciu lat największy ilościowy przyrost spożycia mięsa drobiowego nastąpił w Brazylii i w Polsce, a także na Węgrzech i w Meksyku. Najwyższą dynamiką wzrostu konsumpcji charakteryzowały się: Polska, Brazylia, Meksyk, Węgry i Rosja.

Unia Europejska jako obszar wykazywała umiarkowany przyrost konsumpcji mięsa drobiowego. Jednak zarówno w krajach dawnej UE-15, jak i całej Wspólnoty w obecnym kształcie przyrost spożycia tego mięsa był szybszy niż przyrost jego produkcji. Duży wzrost konsumpcji zanotowano w Hiszpanii, w Niemczech, a z nowych państw członkowskich w Polsce oraz na Węgrzech. Spadek spożycia miał miejsce we Francji i we Włoszech. Mimo iż w Polsce nastąpił bardzo dynamiczny wzrost konsumpcji mięsa drobiowego, jego tempo było znacząco mniejsze od tempa przyrostu produkcji (odpowiednio: 217,4% i 251,3%). Oznacza to, że motorem rozwoju produkcji w analizowanym okresie było przede wszystkim jej ukierunkowanie na eksport.

Podobne relacje między produkcją i konsumpcją drobiu jak w Polsce występują w Brazylii. Brazylia wykazuje najwyższy absolutny przyrost wolumenu spożycia mięsa drobiowego w przeliczeniu na jednego mieszkańca (o 13,9 kg). Jednak dynamika tego przyrostu jest o ponad połowę wolniejsza od dynamiki wzrostu produkcji (160,4% i 234,1%). Wynika to również z wyraźnej orientacji eksportowej brazylijskiej produkcji drobiu i jej rozwoju.

Warto zauważyć, że przyrost spożycia mięsa drobiowego u największego na świecie producenta tego mięsa, tj. w Stanach Zjednoczonych jest wolniejszy od dynamiki wzrostu produkcji. USA, będące tradycyjnym eksporterem mięsa drobiowego na rynki światowe, ale tracące ostatnio swą pozycję na rzecz Brazylii, mają już tak wysoki poziom spożycia na jednego mieszkańca, że spowolnienie tempa wzrostu eksportu prawdopodobnie wymusiłoby zmniejszenie dynamiki produkcji.

Warto podkreślić, iż w badanym okresie dynamika wzrostu spożycia mięsa drobiowego w krajach rozwijających się, takich jak: Chiny, Brazylia, Meksyk, Tajlandia²⁰, była znacząco szybsza niż w rozwiniętych krajach zachodnich, szczególnie w USA, Kanadzie, Unii Europejskiej i Japonii. Łączna konsumpcja tego mięsa w obu grupach zwiększyła się w badanym okresie odpowiednio

²⁰ Brak danych o spożyciu dla Indii, których produkcja znacząco wzrosła w badanym okresie. Indie nie występują na światowym rynku jako eksporter. Można więc szacować, iż wzrost produkcji znalazł odzwierciedlenie w przyroście krajowego spożycia mięsa drobiowego.

o 141% i o 117%. Jednak różnica przeciętnych poziomów spożycia między tymi dwoma regionami zmniejszyła się nieznacznie, bo tylko o 1,4 kg na jednego mieszkańca rocznie.

3.5. Światowy potencjał handlowy

Stopień samowystarczalności w produkcji mięsa drobiowego, wyrażony w procentach, informuje o skali nadwyżki podaży nad popytem wewnętrznym, bądź niedoboru podaży w relacji do popytu w danym kraju. Nie obrazuje jednak absolutnych wielkości tych parametrów wyrażonych w jednostkach fizycznych. W tym celu, w poszczególnych krajach objętych analizą, dokonano porównania kształtowania się w badanym okresie różnic między wielkością produkcji i konsumpcji mięsa drobiowego, wyrażonych w tys. ton. Wyniki pokazuje tabela 3.5.

Tabela 3.5. Zmiany potencjału eksportowego i importowego na rynku mięsa drobiowego

KRAJE	1995-1997 (tys. ton)			2005-2007 (tys. ton)		
	Prod.	Kons.	Różn.	Prod.	Kons.	Różn.
Unia Europejska	8316	7606	710	10741	10196	545
USA	14420	12054	2366	18964	15758	3206
Chiny	9490	9412	78	14460	15045	-585
Japonia	1255	1838	583	1335	2178	-843
Arabia Saudyjska	363	577	-214	549	977	-428
Kanada	898	918	-20	1181	1205	-24
Brazylia	4282	3816	466	8667	5571	3096
Meksyk	1362	1586	-224	2522	3100	-578
Argentyna	810	832	-22	1181	1026	155
Indie	662	662	0	628	627	1
RPA	651	725	-74	971	1201	-230
Rosja	731	1635	-904	1641	2844	-1203
Tajlandia	1036	833	203	1053	731	322
Razem grupa	44276	42494	1782	63893	60459	3434
Reszta świata	12110	12922	-812	18840	19656	-816
ŚWIAT	56853	55416	1437	82733	80115	2618
Udział grupy (%)	77,9	76,7	x	77,2	75,5	x

Źródło: Obliczenia własne.

Z dokonanych porównań wynika, że globalna nadwyżka podaży mięsa drobiowego nad jego popytem zwiększyła się w badanym okresie o ponad 82% i wynosi ok. 2,6 mln ton. Jak już wspomniano, światowa produkcja wzrosła w tym czasie o 47%, a konsumpcja o 22%. Udział analizowanej grupy krajów w globalnej konsumpcji mięsa drobiowego obniżył się z 76,7% w latach

1995-1997 do 75,5% w latach 2005-2007, a w produkcji prawie nie uległ zmianie, odpowiednio 77,9% i 77,2%. Łączna nadwyżka podaży nad popytem w tej grupie krajów wykazuje silniejszą dynamikę wzrostu od obserwowanej w skali rynku światowego, wzrost był tu bowiem niemal 2-krotny (przyrost o 3,4 mln ton). Równocześnie w pozostałych krajach świata deficyt podaży mięsa drobiowego zwiększył się w badanym okresie nieznacznie, bo z 812 do 816 tys. ton.

Z danych tabeli 3.5 wynika, że w grupie badanych krajów występują trzy obszary dysponujące dużymi nadwyżkami podaży mięsa drobiowego. Są to: Stany Zjednoczone (+3,2 mln ton), Brazylia (+3,1 mln ton) oraz w znacząco mniejszym stopniu Unia Europejska (+0,5 mln ton). Z tej trójki tylko USA miały znaczącą przewagę podaży nad popytem również na początku analizowanego okresu. Brazylia dysponowała wówczas ponad 6-krotnie mniejszą nadwyżką niż obecnie. Znaczącą nadwyżką podaży dysponowała natomiast w tamtym czasie Unia Europejska. W krajach Wspólnoty Europejskiej traktowanych łącznie, nadwyżka podaży mięsa drobiowego nad popytem na nie znacząco się zmniejszyła. W latach 2005-2007 stanowiła ona 77% wielkości z początku badanego okresu i niespełna 5% produkcji tego mięsa. Presja podaży na unijnym rynku jest więc o wiele mniejsza obecnie niż dziesięć lat wcześniej. Wspólnocie coraz trudniej jednak skutecznie konkurować na globalnym rynku, szczególnie w miarę pojawiania się na nim nowych, bardziej efektywnych producentów mięsa drobiowego, takich jak Brazylia czy Tajlandia. Znajduje to odzwierciedlenie nie tylko w wysokim poziomie subwencji eksportowych przy wywozie niektórych produktów drobiarskich z Unii Europejskiej do państw trzecich, ale także w znacznie szybszym rozwoju importu niż eksportu mięsa drobiowego²¹.

W Stanach Zjednoczonych dodatnia różnica między produkcją i konsumpcją mięsa drobiowego powiększyła się w badanym okresie o 36%, tj. o 840 tys. ton. Przy bardzo wysokim poziomie spożycia drobiu w przeliczeniu na 1 mieszkańca, nadwyżka ta może być zagospodarowana niemal wyłącznie przez zwiększenie eksportu na rynki światowe. USA tracą jednak stopniowo przewagi konkurencyjne, jakimi dysponowały przez wiele lat w produkcji drobiarskiej.

Największym obszarem deficytowym na światowym rynku mięsa drobiowego pozostaje Rosja (-1,2 mln ton). W badanym okresie deficyt ten powiększył się o 33%, tj. o blisko 300 tys. ton, i to mimo ponad dwukrotnego wzrostu produkcji. Rosja reprezentuje więc największy popyt importowy pod

²¹ Mowa tu o obrotach zewnętrznym Unii Europejskiej, bez handlu na jednolitym rynku europejskim, tj. między partnerami z ugrupowania. Dlatego dla Wspólnoty ważniejsze staje się obecnie chronienie dostępu do rynku wewnętrznego niż subsydiowanie eksportu, co znajduje odzwierciedlenie w stanowisku UE w rokowaniach WTO.

względem ilościowym, przewyższający zapotrzebowanie drugiego czołowego światowego importera, Japonii aż o 43%. Dlatego Rosja pozostaje tak ważnym rynkiem zbytu dla światowych eksporterów mięsa drobiowego, przede wszystkim USA i Brazylii. Biorąc pod uwagę różnicę, jaka występuje w Rosji między podażą mięsa drobiowego a popytem na nie oraz porównując dynamikę rozwojową obu tych wielkości, należy stwierdzić, że nadal istnieje duży margines dla zwiększenia wolumenu importu drobiu do tego kraju. Jednak Rosja prowadzi politykę wspierania rozwoju własnej produkcji drobiu i ograniczania preferencyjnych kontyngentów importowych przyznawanych tradycyjnym eksporterom mięsa drobiowego na rynek rosyjski²².

Kolejne ważne dla światowego rynku kraje wykazujące strukturalny deficyt mięsa drobiowego, to: Japonia, Meksyk, Arabia Saudyjska, RPA oraz Chiny. Łączny niedobór podaży tych krajów sięga 2,7 mln ton. Pokrywają one z nadwyżką swój deficyt mięsa drobiowego importem. W badanym okresie najsilniej zwiększył się ten deficyt w Chinach, które stały się importerem netto, w Republice Południowej Afryki (trzykrotnie) oraz w Meksyku (dwupółkrotnie), a także w Arabii Saudyjskiej (dwukrotnie). W mniejszym stopniu, bo tylko o niepełna 50%, zwiększył się niedobór podaży mięsa drobiowego w Japonii.

Dotychczasowe wywody miały na celu prezentację i analizę przemian dotyczących potencjału eksportowego bądź importowego krajów, które zajmują czołowe pozycje na liście światowych producentów i konsumentów mięsa drobiowego. O wykorzystaniu tego potencjału, znajdującym odzwierciedlenie w rzeczywistych wielkościach międzynarodowych obrotów mięsem drobiowym dokonywanych przez te kraje, decyduje ich zdolność do konkurencyjności na globalnym bądź regionalnym rynku. Skala potencjalnej nadwyżki lub deficytu podaży w relacji do popytu wewnętrznego obrazuje też problemy, jakie mogą powstawać w efekcie szoków pojawiających się okresowo na światowych rynkach mięsa drobiowego, związanych chociażby z ogniskami różnych chorób, np. ptasiej grypy.

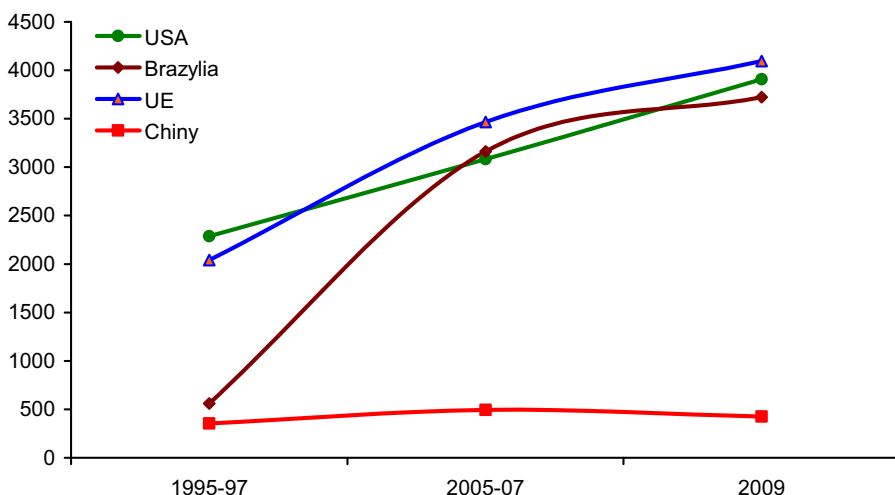
3.6. Główni światowi eksporterzy i importerzy

Międzynarodowe obroty mięsem drobiowym, w których uczestniczyły kraje będące jego głównymi eksporterami i importerami, podlegały znaczącej ewolucji w badanym okresie. Zmiany wolumenu handlu światowego i jego dynamikę zaprezentowano w tabeli 3.6.

²² Od 2012 r. po raz pierwszy, ponownie zmniejszony kontyngent, nie będzie dzielony między poszczególnych eksporterów.

Światowe obroty mięsem drobiowym zwiększyły się w badanym okresie niemal 2,5-krotnie, sięgając prawie 13 mln ton. Stanowi to zaledwie ok. 14% wolumenu globalnej produkcji tego mięsa. Wyłączając wzajemne obroty państw Unii Europejskiej, największym światowym eksporterem mięsa drobiowego pozostały Stany Zjednoczone, choć w latach 2005-2007 utraciły okresowo pozycję światowego lidera na rzecz Brazylii. Eksport brazylijski zwiększył się w badanym okresie niemal 7-krotnie, podczas gdy amerykański „tylko” o 79%. Udział USA w globalnym handlu tym mięsem zmniejszył się z 43 do 32%, a Brazylii zwiększył z 11% do 29%. Unia Europejska jako ugrupowanie pozostaje eksporterem netto, z niemal 28-procentowym udziałem w globalnych obrotach. Jednak nadwyżka eksportu na importem zmniejszyła się tu o 76%. Następne miejsca na światowej liście eksporterów mięsa drobiowego zajmują Tajlandia i Chiny. Udział Tajlandii w globalnym rynku zwiększył się o 1,3 pkt. proc., a Chin zmniejszył o 3,5 pkt. proc., do poziomu 3,2%.

Rysunek 3.4. Eksport mięsa drobiowego z USA, Brazylii, UE i Chin (tys. ton)

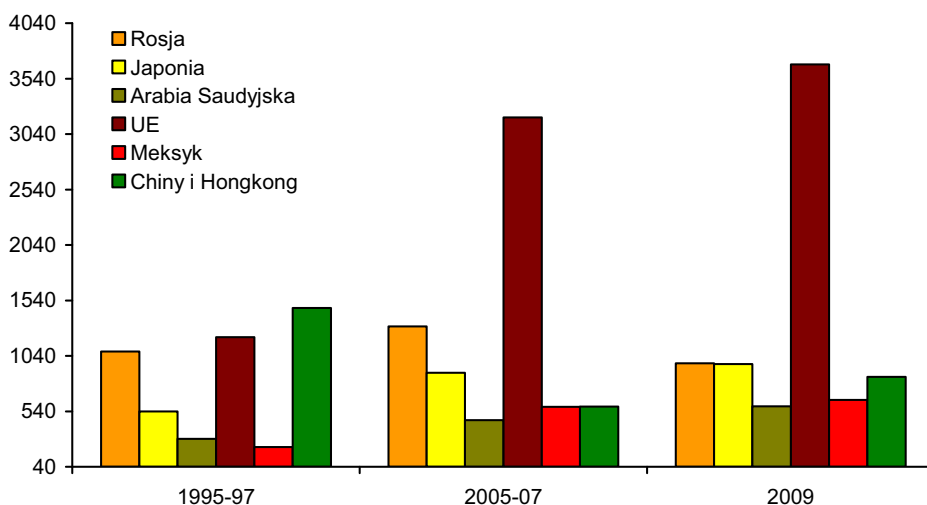

Łączny wywóz mięsa drobiowego z krajów będących jego największymi eksporterami zwiększył się w badanym okresie trzykrotnie, a więc szybciej niż obroty światowe. Udział tych krajów w globalnym rynku wzrósł z 65% w latach 1995-1997 do 92% w latach 2005-2007 i 91% w 2008 r. Mimo więc zmian pozycji poszczególnych krajów na liście światowych eksporterów mięsa drobiowego, postępuje koncentracja wywozu w grupie tradycyjnych eksporterów tego

mięsa. Choć w wyniku kryzysu 2007-2008 proces ten został zahamowany, obroty tych krajów stanowią nadal ponad 90% wolumenu globalnego eksportu.

Największym światowym importerem mięsa drobiowego pozostaje Rosja, która wykazuje też największy deficyt jego podaży. Angażuje ona obecnie ponad 9,5% całkowitego handlu tym mięsem. Jeszcze na początku badanego okresu import Rosji stanowił 20,5% globalnych obrotów, co dawało jej drugą pozycję na liście światowych importerów, po Chinach. W latach 2005-2007 Rosja znacząco wyprzedzała drugą pod tym względem Japonię, której import stanowił 7,4% światowego handlu mięsem drobiowym. Również udział Japonii w globalnych obrotach tym mięsem był na początku okresu wyższy i wynosił ponad 10%. Unia Europejska jako ugrupowanie miała w 2008 r. 28-procentowy udział w światowym imporcie. W badanym okresie ugrupowanie to wykazuje trzykrotny przyrost wolumenu importu mięsa drobiowego. Jego udział w światowym rynku zwiększył się o 5 pkt. proc. Kraje arabskie również zanotowały znaczący przyrost importu mięsa drobiowego. Natomiast Chiny (wraz z Hongkongiem), które jeszcze na początku badanego okresu były największym na świecie rynkiem zbytu tego mięsa, odnotowały niemal 50-procentowy spadek wolumenu jego przywozu. Obecnie Chiny zajmują czwartą pozycję wśród głównych światowych importerów mięsa drobiowego z niespełna 6-procentowym udziałem w globalnym przywozie, wobec 28-procentowego udziału w latach 1995-1997.

Rysunek 3.5. Import mięsa drobiowego do Rosji, Japonii, Arabii Saudyjskiej, UE, Meksyku i Chin (tys. ton)

Łączny przywóz mięsa drobiowego do krajów będących jego największymi importerami zwiększył się w badanym okresie prawie 2,5-krotnie. Udział tych krajów w światowych obrotach zmniejszył się jednak z 76,6% w latach 1995-1997 do 69,2% w latach 2005-2007 i 63,4% w 2008 r. Odwrotnie więc niż to miało miejsce w przypadku światowego eksportu, globalny import mięsa drobiowego uległ silnemu rozproszeniu, a najwięksi nabywcy tego mięsa angażują niespełna dwie trzecie całkowitego wolumenu importu.

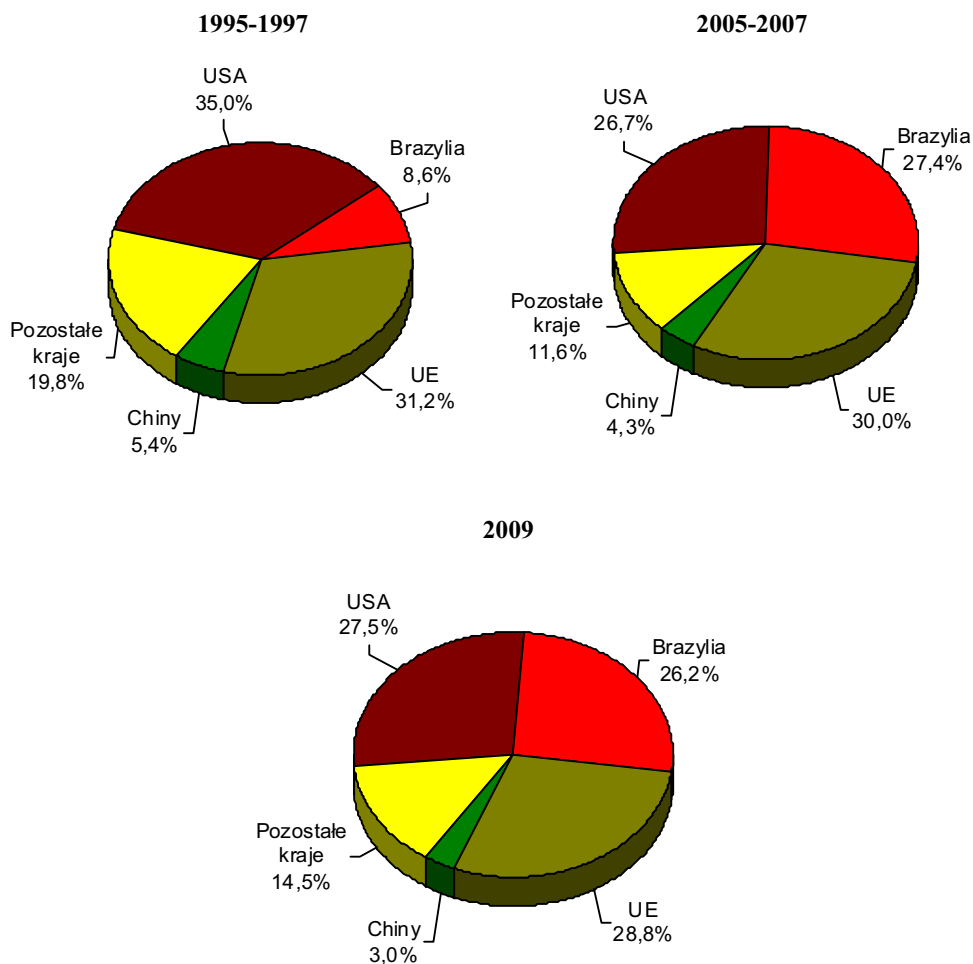
Tabela 3.6. Handel zagraniczny mięsem drobiowym w wybranych krajach (tys. ton)

Kraje	Średnio w okresie		W latach		Dynamika w %	
	1995- -1997	2005- -2007	2007	2008	2005-2007 1995-1997	2008 1995-1997
<u>EKSPORTERZY</u>						
Stany Zjednoczone	2286	3084	3414	4089	134,9	178,9
Tajlandia	182	454	503	610	249,5	335,2
Brazylia	561	3163	3458	3772	563,8	672,4
Chiny	355	495	520	413	139,3	116,3
Unia Europejska	2040	3466	3677	3826	169,9	187,5
Belgia	212	377	366	378	177,7	178,3
Dania	104	126	119	120	121,5	95,2
Niemcy	86	385	445	464	447,7	539,5
Francja	753	557	533	537	74,0	71,3
Włochy	77	125	115	134	162,3	174,0
Holandia	528	888	960	999	168,1	189,2
W. Brytania	186	295	341	325	158,6	174,7
Polska	20	221	262	295	11 krot.	15 krot.
Węgry	109	102	106	118	93,9	108,3
<i>Razem grupa krajów</i>	4236	10662	11572	12770	165,5	300,0
<u>IMPORTERZY</u>						
RPA	71	233	253	202	328,2	284,5
Rosja	1079	1305	1300	1229	121,0	113,9
Arabia Saudyjska	291	461	481	519	158,4	178,4
ZEA	106	214	262	298	201,5	281,1
Japonia	539	888	866	889	164,8	164,9
Chiny z Hongkongiem	1473	582	633	752	39,5	51,0
Meksyk	217	580	584	638	267,3	294,0
Indie	0	0	0	0	0	0
Unia Europejska	1208	3190	3309	3628	264,1	300,3
Belgia	118	180	179	183	152,5	155,1
Niemcy	428	580	625	636	135,6	148,6
Holandia	129	458	466	718	354,7	556,6
W. Brytania	230	676	703	677	293,9	294,3
<i>Razem grupa krajów</i>	4039	7453	7688	8155	184,5	201,9
ŚWIAT	5274	10776	11732	12859	204,3	243,8

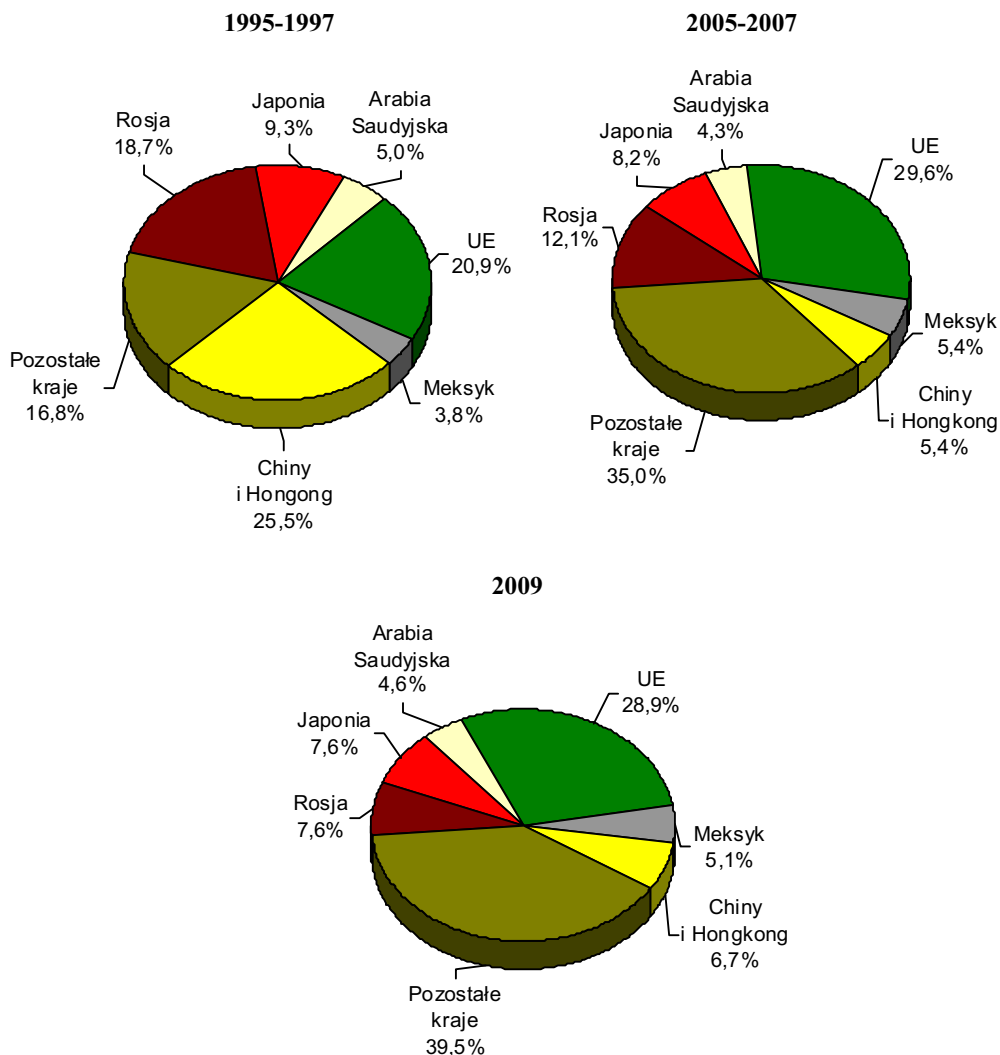
Źródło: ZMP oraz FAO.

Konkurencja między relatywnie niewielką liczbą światowych eksporterów tego mięsa rozgrywa się więc na coraz szerszym obszarze geograficznym i dotyczy coraz większej liczby indywidualnych rynków o stosunkowo małej skali obrotów. Fakt ten niewątpliwie utrudnia konkurowanie o nabywców mięsa drobiowego w międzynarodowym handlu. Z drugiej jednak strony pozwala światowym dostawcom wykorzystywać regionalne preferencje odbiorców i poszukiwać niszowego popytu, aby dostosować do niego własną ofertę eksportową.

Rysunek 3.6. Udział głównych eksporterów w światowym eksporcie mięsa drobiowego (%)

Rysunek 3.7. Udział głównych importerów w światowym imporcie mięsa drobiowego (%)

Udział poszczególnych krajów w światowych obrotach mięsem drobiowym jest wynikiem nie tylko posiadanego potencjału handlowego, a więc wielkości nadwyżki podaży, którą można przeznaczyć na globalny rynek, bądź deficytu podaży względem popytu wewnętrznego, który na globalnym rynku można uzupełnić. Uczestnictwo w światowym handlu mięsem drobiowym jest przede wszystkim wynikiem konkurencyjności firm drobiarskich danego kraju na globalnym rynku.

Tabela 3.7. Udział wybranych krajów w światowych obrotach mięsem drobiowym (%)

Kraje	Eksport			Kraje	Import		
	1995- -1997	2005- -2007	2008		1995- -1997	2005- -2007	2008
USA	43,3	28,5	31,8	RPA	1,3	2,2	1,6
Brazylia	10,6	29,4	29,3	Rosja	20,5	12,1	9,6
UE	16,2	32,2	29,8	Arabia S.	5,5	4,3	4,0
Tajlandia	3,5	4,2	4,7	Japonia	10,2	8,2	6,9
Chiny	6,7	4,6	3,2	Chiny ¹⁾	27,9	5,4	5,8
Razem	80,3	98,9	98,8	Meksyk	4,1	5,4	5,0
				UE	5,0	29,6	28,2
				ZEA	2,0	2,0	2,3
				Razem	76,5	69,2	63,4

¹⁾ Łącznie z Hongkongiem.

Źródło: Obliczenia własne.

Z dotychczasowych wywodów wyłania się jeszcze jeden ważny wniosek. Ten mianowicie, że światowy eksport mięsa drobiowego rozwijał się w badanym okresie wolniej niż globalny potencjał handlowy. Wskaźniki wzrostu obu tych kategorii kształtowały się na poziomie odpowiednio: 177% i 182%. W grupie głównych importerów szybciej zwiększał się deficyt podaży mięsa drobiowego (o 98%) niż efektywny popyt odzwierciedlany przez zakupy dokonywane na światowym rynku (o 85%). Można więc wnioskować, że przyczyną wolniejszego rozwoju globalnego handlu nie były braki podaży towaru na eksport, czy też wzrost samowystarczalności w produkcji w krajach importujących, ale bariery występujące w międzynarodowym handlu. Bariery takie mogą wynikać zarówno z poziomu cen, jak i z protekcjonizmu, tj. z ochrony dostępu do rynku wewnętrznego stosowanego w wielu krajach. Przyczyną mogą też być względy zdrowotne i weterynaryjno-sanitarne²³. W niektórych krajach importujących mięso drobiowe, np. w Meksyku, Rosji czy Kanadzie, a także w Unii Europejskiej, znaczenie ma poziom stawek celnych chroniący przed nadmiernym przywozem towaru z zagranicy. Jednak przeciętny poziom takiej ochrony rynku drobiarskiego w pozostałych badanych krajach nie jest zbyt wysoki.

Z porównania wielkości potencjału handlowego i rzeczywistych obrotów mięsem drobiowym w analizowanych krajach wynika też, iż rozwija się zjawie-

²³ W analizowanym okresie powtarzały się w wielu regionach świata ogniska chorób, szczególnie tzw. ptasiej grypy. Wywarło to znaczący wpływ na międzynarodowy handel mięsem drobiowym ze względu na zakazy importu z zakażonych obszarów wprowadzane przez kraje importujące drób. Przykładem kraju dotkniętego tym zjawiskiem może być Tajlandia.

sko tzw. handlu wewnątrzsektorowego²⁴. Handel taki opiera się na wykorzystywaniu różnic asortymentowych globalnej oferty handlowej, a także różnic dotyczących gustów i preferencji konsumentów w poszczególnych krajach. O rozwoju handlu wewnątrzsektorowego świadczy też duża różnica między wielkością globalnego potencjału eksportowego i rozmiarami rzeczywistych międzynarodowych obrotów. Duże znaczenie takiego handlu jest szczególnie charakterystyczne dla państw Unii Europejskiej oraz Chin.

Znaczenie obrotów handlu zagranicznego mięsem drobiowym dla poszczególnych eksporterów i importerów można też mierzyć udziałem eksportu w produkcji lub importu w konsumpcji tego mięsa w danym kraju. Są to wskaźniki weryfikujące poprzednio zaprezentowane parametry pod kątem charakteru handlu zagranicznego, a więc informujące, czy jest to handel uzupełniający, czy też ma podstawowe znaczenie dla zaopatrzenia rynku wewnętrznego lub zaspodarowania wytworzonej podaży. Poziom takich mierników przedstawiony został w tabeli 3.8.

Tabela 3.8. Udział handlu zagranicznego w produkcji lub konsumpcji mięsa drobiowego w badanych krajach (%)

Kraje	Udział eksportu w produkcji			Kraje	Udział importu w konsumpcji	
	1995-1997	2005-2007	2008		1995-1997	2005-2007
USA	15,8	13,1	20,6	Rosja	66,0	49,0
Brazylia	13,1	27,8	35,4	Arabia S.	80,2	83,2
UE	10,2	16,3	20,5	Japonia	42,9	54,4
Tajlandia	20,4	43,1	54,9	Chiny +	15,5	3,5
Chiny	3,7	2,1	2,6	Meksyk	13,7	18,7
				UE	3,2	6,3

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych FAO.

Wśród czołowych eksporterów mięsa drobiowego na rynki światowe w analizowanym okresie silnej ekspansji dokonała Brazylia. Jej potencjał eksportowy zwiększył się prawie 7-krotnie, ale eksport wzrósł tylko 5-krotnie. Nadmierny przyrost podaży w relacji do własnej konsumpcji może stanowić poważne zagrożenie dla dalszego rozwoju sektora drobiarskiego w Brazylii. Z danych tabeli 3.8 wynika, że udział eksportu w produkcji mięsa drobiowego w Brazylii zwiększył się w badanym okresie z 13% do ponad 35%. Świadczy to o rozwijaniu tej produkcji przede wszystkim w celach eksportowych. W przypadku wystąpienia silnego szoku rynkowego popyt wewnętrzny nie byłby w stanie

²⁴ Jest to sytuacja, w której dany kraj występuje na rynku światowym jednocześnie jako eksporter i importer mięsa drobiowego.

wchłonąć tak dużej podaży mięsa drobiowego. W konsekwencji musiałyby nastąpić redukcja jego cen. Podobną strategię rozwoju rynku drobiarskiego reprezentuje Polska, gdzie udział eksportu w produkcji przekracza 30%.

Bardzo duże uzależnienie od eksportu można zauważyć również w sektorze drobiarskim Tajlandii. Udział eksportu w produkcji mięsa drobiowego zwiększył się tam w badanym okresie z 20 do ok. 55%.

W Stanach Zjednoczonych potencjał eksportowy wzrósł o ponad 36%, podczas gdy eksport o 35%. Mimo zmniejszenia się skali konkurencyjności USA na globalnym rynku mięsa drobiowego, skutkiem czego udział eksportu w produkcji tego mięsa obniżył się z prawie 16% w latach 1995-1997 do 13% w latach 2005-2007, w 2008 r., a więc po kryzysie, wzrósł on do ponad 20%.

Z kolei w Chinach, które wykazują duży spadek eksportu mięsa drobiowego, ma to o wiele mniejsze znaczenie, gdyż eksport nie stanowił nigdy znaczącego sposobu zagospodarowania krajowej nadwyżki podaży w tym kraju. Świadczy o tym jego niski, ok. 2-3-procentowy udział w produkcji. Jest to więc typowy eksport o charakterze regionalnym i raczej niszowym.

Rosja, największy światowy importer mięsa drobiowego, na początku badanego okresu importowała aż dwie trzecie podaży niezbędnej na pokrycie krajowego deficytu, co wspierało stabilizację cen detalicznych na rynku wewnętrznym na relatywnie niskim poziomie i promowało rozwój spożycia mięsa drobiowego. Po dziesięciu latach import stanowił już mniej niż połowę wielkości rocznego spożycia, a konkurencja towaru zagranicznego regulowana była przez preferencyjne kwoty dostępu do rosyjskiego rynku. Poza tymi kwotami Rosja stosuje wysokie taryfy celne zniechęcające do eksportu. Występujące na rynku rosyjskim proporcje między całkowitą podażą mięsa drobiowego a tą jej częścią, która pochodzi z rodzimej produkcji, dowodzą nadal bardzo silnego uzależnienia Rosji od dostaw zagranicznych. Zarówno skala obrotów, jak i stopień uzależnienia od importu czynią z Rosji bardzo atrakcyjny pod względem chłonności obszar zbytu dla światowych eksporterów mięsa drobiowego. Ze względu na prowadzoną politykę nie jest to jednak rynek perspektywiczny.

Duży udział importu w konsumpcji mięsa drobiowego, przekraczający 80%, ma miejsce w Arabii Saudyjskiej. Jest to, podobnie jak w Rosji, import zaopatrzeniowy decydujący o poziomie krajowego spożycia, gdyż rodzimi producenci nie są w stanie w krótkim czasie wytworzyć brakującej podaży tego mięsa. Arabia Saudyjska występuje więc na światowym rynku mięsa drobiowego jako znaczący, strukturalny importer dokonujący zakupów niezależnie od bieżącej koniunktury panującej na tym rynku.

Również trzeci duży importer mięsa drobiowego, Japonia wykazuje silne uzależnienie od dostaw tego mięsa z zagranicy. W badanym okresie uzależnienie to zwiększyło się, czego dowodem jest wzrost udziału importu w konsumpcji mięsa drobiowego w tym kraju z 43% do ponad 54%.

Wzrost udziału importu w konsumpcji obserwuje się też w przypadku innych dużych importerów mięsa drobiowego, tj. w Meksyku oraz w Unii Europejskiej. Meksyk wykazuje znacznie większy stopień uzależnienia od dostaw zagranicznych niż Wspólnota Europejska.

W Chinach w ciągu dziesięciu lat udział importu w konsumpcji mięsa drobiowego obniżył się z 15,5% do 3,5%. Przyczyną była szybko rozwijająca się produkcja rodzima zaspokajająca coraz większą część krajowego popytu, a nawet generująca nadwyżkę eksportową.

3.7. Zmiany strukturalne na globalnym rynku

Ocena zmian strukturalnych zachodzących na globalnym rynku mięsa drobiowego w badanym okresie oparta jest na analizie wartości międzynarodowych obrotów tym mięsem wyrażonych w dolarach USA (USD). Analiza zmian strukturalnych prowadzona w ujęciu wartościowym, a nie ilościowym, wydaje się bardziej prawidłowo odzwierciedlać charakter dokonujących się przemian, co potwierdza porównanie dynamiki obrotów wyrażonych ilościowo i wartościowo.

Całkowita wartość światowych obrotów mięsem drobiowym w badanym okresie zwiększyła się około trzykrotnie, podczas gdy dynamika rozwoju światowego wolumenu handlu tym mięsem była dwuipółkrotna. Taka różnica w dynamice tendencji rozwojowych obu parametrów globalnego rynku dowodzi, iż światowy handel realizowany jest przy zwiększającej się wartości jednostkowej obrotów, wyrażonej przeciętną ceną.

3.7.1. Struktura geograficzna

W analizowanym okresie nastąpiły znaczące zmiany w geografii globalnych obrotów mięsem drobiowym. Ewolucję wartości tych obrotów w grupie największych jego eksporterów i importerów, a także w poszczególnych krajach uczestniczących w międzynarodowych obrotach mięsem drobiowym, prezentuje tabela 3.9.

Tabela 3.9. Wartość obrotów mięsem drobiowym¹⁾ (mln USD)

Kraje	Średnio w okresie			Przyrost wartości		Dynamika w %	
	1995- -1997	2005- -2007	2008	<u>2005-07</u> 1995-1997	<u>2008</u> 2005-2007	<u>2005-2007</u> 1995-1997	<u>2008</u> 2005-2007
<u>EKSPORTERZY</u>							
USA	2118	2885	4436	767	1551	136,2	153,8
Brazylia	679	4087	6921	3408	28341	601,9	169,3
Chiny	658	959	978	300	19	145,5	102,0
Unia Europejska	3810	5420	7946	1611	2526	142,3	146,6
Razem grupa eksporterów	7265	13351	20284	6086	6930	183,8	151,9
<u>IMPORTERZY</u>							
Chiny +	766	724	1159	-42	435	94,5	160,1
Japonia	1202	1941	2698	739	757	161,4	139,0
Meksyk	211	634	796	423	162	300,5	125,5
Arabia Saudyj- ska	321	655	1059	335	404	204,2	161,7
Unia Europejska	3802	8140	11430	4340	3288	214,1	140,4
ZEA	146	293	602	147	309	200,7	205,5
Rosja	105	962	1384	452	422	188,6	143,9
Razem grupa importerów	6958	13351	19128	6394	5777	191,9	143,3

¹⁾ W tabeli ujęto obroty o wartości powyżej 500 mln USD.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie FAO i ZMP.

Wnioski płynące z analizy wartości światowych obrotów mięsem drobiowym są generalnie zbliżone do tych, które wynikają z oceny wolumenu światowego handlu. Jest jednak również istotna różnica. Polega ona na ocenie stopnia atrakcyjności danego rynku zbytu dla światowych eksporterów mięsa drobiowego, wynikającej nie tylko z samej chłonności danego rynku w ujęciu ilościowym, ale także z uzyskiwanych na nim przychodów finansowych. Widać wyraźnie, że rynek importowy Japonii, której wolumen przywozu mięsa drobiowego z zagranicy stanowi ok. 70% importu Rosji, wart jest w wyrazie finansowym niemal dwukrotnie więcej od rynku rosyjskiego. Ilość mięsa drobiowego importowanego do Chin jest tylko o 17% większa niż do Meksyku. Jednak w ujęciu wartościowym rynek meksykański wart jest o jedną trzecią mniej niż chiński. Przyczyną jest różnica w strukturze asortymentowej obrotów. Uwzględnianie więc struktury, a także atrakcyjności cenowej danego rynku ma duże znaczenie dla oceny rozwoju światowego handlu mięsem drobiowym. Udział poszczególnych krajów objętych analizą w wartości światowych obrotów mięsem drobiowym, a także jego ewolucję w badanym okresie prezentuje tabela 3.10.

**Tabela 3.10. Geograficzna struktura światowego handlu mięsem drobiowym
(w % według wartości obrotów)**

Kraje	Udział w światowym eksporcie			Udział w światowym imporcie		
	1995-1997	2005-2007	2008	1995-1997	2005-2007	2008
Stany Zjednoczone	21,1	15,9	16,3	0,2	1,0	0,9
Unia Europejska	49,6	44,4	40,8	41,5	46,5	43,2
Holandia	9,7	10,5	10,2	3,8	5,0	5,6
Francja	14,7	7,1	5,9	3,1	3,6	3,8
Niemcy	1,7	5,2	2,8	12,1	8,7	8,5
W. Brytania	3,6	2,9	2,3	6,1	12,5	9,4
Polska	1,0	3,4	3,5	0,6	0,4	0,3
Węgry	3,1	2,0	1,9	0,0	0,3	0,3
Brazylia	6,7	22,4	25,5	0,0	0,0	0,0
Tajlandia	5,3	5,6	6,6	0,0	0,0	0,0
Chiny	6,6	5,3	3,6	8,3	4,1	4,4
Japonia	0,0	0,0	0,0	13,1	11,1	10,2
Meksyk	0,0	0,0	0,0	2,3	3,6	3,0
Argentyna	0,1	0,8	1,1	0,5	0,1	0,1
Arabia Saudyjska	0,2	0,4	0,1	3,5	3,7	4,0
Rosja	0,1	0,0	0,0	5,6	5,5	5,2
Razem grupa krajów	89,7	94,8	94,0	75,0	75,6	71,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie FAO i ZMP.

Z danych zawartych w tabeli 3.10 wynika, że ponad 40% całkowitej wartości światowych obrotów mięsem drobiowym realizuje się na rynku Unii Europejskiej, przy czym znaczenie Wspólnoty jako atrakcyjnego cenowo obszaru zbytu zwiększyło się w badanym okresie. Jej udział w globalnym imporcie mięsa drobiowego wzrósł z 41,5% do 43,2%. W latach 2005-2007 Wspólnota była największym rynkiem zbytu tego mięsa o wartości obrotów przekraczającej 8 mld USD. Jest to rynek o charakterze zorganizowanym regionalnie²⁵. Równocześnie udział Unii Europejskiej w wartości globalnego eksportu zmniejszył się w tym samym czasie z 49,6% do 40,8%. Wspólnota Europejska pozostaje więc ugrupowaniem skupiającym jednocześnie znaczących eksporterów i importerów mięsa drobiowego, o dużych obrotach wewnętrznych i rozwiniętym handlu wewnątrzsektorowym. Swą pozycję na rynku utrzymała Holandia, która zachowała ok. 10-procentowy udział w światowym eksporcie mięsa drobiowego. Natomiast największy unijny i drugi na świecie eksporter, Francja obniżyła udział w wartości globalnego eksportu tego mięsa z prawie 15% do niespełna 6%.

²⁵ Unijny rynek drobiu podlega zasadom wspólnotowej organizacji rynków rolnych. Jest też chroniony systemem relatywnie wysokich celnich redukowanych na zasadach WTO. Wspólnota stosuje system preferencyjnych stawek ograniczonych kwotami taryfowymi.

Stany Zjednoczone, w wymiarze wartościowym utraciły w badanym okresie wiodącą pozycję wśród pojedynczych światowych eksporterów mięsa drobiowego na rzecz Brazylii. Eksport USA stanowił w latach 2005-2007 i w 2008 r. ok. 16% całkowitej wartości globalnych obrotów tym mięsem wobec 21,1% na początku badanego okresu. Z kolei Brazylia zwiększyła swój udział w globalnym handlu z niecałych 7% do 25,5%, co uplasowało ją na pierwszym miejscu wśród światowych eksporterów mięsa drobiowego.

Duże zmniejszenie udziału w wartości globalnego handlu mięsem drobiowym miało miejsce w przypadku Chin. Było to wynikiem zarówno szybkiego wzrostu konsumpcji drobiu, jak i znaczącej redukcji cen eksportowych mięsa drobiowego. W sytuacji rosnącego zagrożenia wirusem ptasiej grypy, oferta chińska nie budziła zaufania potencjalnych odbiorców odnośnie gwarancji przestrzegania dobrych praktyk hodowlanych, a także weterynaryjnych i sanitarnych. Również Tajlandia silnie odczuwała skutki zmniejszonego popytu importowego na swój drób, szczególnie mięso nieprzetworzone, będącego następstwem epidemii ptasiej grypy, jaka wybuchła w tym kraju w 2006 r. Stopniowo zwiększa się jednak jej udział w globalnym rynku.

W grupie światowych importerów mięsa drobiowego zwiększył się udział Meksyku oraz Arabii Saudyjskiej w globalnej wartości importu. Natomiast Japonia, największy obok Unii Europejskiej importer mięsa drobiowego, odnotowała zmniejszenie udziału z 13,1 do 10,2%. Obniżył się też udział importu do Chin oraz do Rosji. Import Rosji, który stanowi ok. 10% światowych obrotów w wyrażeniu ilościowym ma tylko ok. 5-procentowy udział w wartości globalnego handlu mięsem drobiowym.

Wśród krajów Unii Europejskiej stanowiących ważne rynki zbytu mięsa drobiowego, warto podkreślić silne zmniejszenie wartości importu niemieckiego z 12% w latach 1995-1997 do 8,7% w latach 2005-2007 i 8,5% w 2008 r. Kurczenie się tego rynku zbytu będzie miało istotne znaczenie dla rozwoju obrotów na całym jednolitym rynku europejskim, zarówno dla dostawców unijnych, jak i dla eksporterów spoza Wspólnoty. Jest to również szczególnie ważny rynek dla polskich eksporterów mięsa drobiowego. Z kolei Wielka Brytania wykazuje w badanym okresie wzrost udziału w wartości światowego handlu mięsem drobiowym. Import brytyjski stanowił w latach 2005-2007 aż 12,5%, a w 2008 r. 9,4% globalnych obrotów, podczas gdy na początku badanego okresu tylko 6,1%. Większy udział w wartości światowego importu mięsa drobiowego wykazują też Francja i Holandia.

Analiza globalnych obrotów mięsem drobiowym w wyrażeniu wartościowym również potwierdza tezę o rosnącej koncentracji geograficznej eksportu

i pogłębiającym się rozproszeniu importu. Łączna wartość eksportu analizowanej grupy krajów stanowiła w 2008 r. 94% globalnego handlu, wobec niespełna 90% na początku badanego okresu. Natomiast udział badanej grupy krajów importujących mięso drobiowe w wartości globalnego handlu obniżył się z 75% do 71%. Trzeba więc stwierdzić, że światowym eksporterom nie tylko coraz trudniej jest ulokować swą ofertę handlową na wiodących rynkach zbytu, ale też ulokować ją korzystnie. Dla zagospodarowania swych nadwyżek podażowych muszą oni poszukiwać nowych, mniejszych odbiorców, często płacących niższe ceny niż tradycyjne rynki zbytu, ponieważ skala popytu importowego tych ostatnich słabnie.

Należy też podkreślić, że w 2008 r. wartość łącznej podaży eksportowej głównych dostawców mięsa drobiowego na światowe rynki aż o 1,8 mld USD przewyższała wartość całkowitego popytu importowego głównych odbiorców tego mięsa. Tak duża przewaga skoncentrowanej podaży nad skoncentrowanym popytem w wyrażeniu wartościowym potwierdza wniosek wyprowadzony na podstawie analizy ilościowej, o przesuwaniu się popytu importowego poza historycznie ukształtowane centra importowe. Fakt ten ma też istotny wpływ na kształtowanie się cen w międzynarodowym handlu mięsem drobiowym. Ceny tego mięsa wykazują w analizowanym okresie tendencję spadkową. Pozornie wydaje się to sprzeczne z szybszą dynamiką wartości niż wolumenu globalnego handlu. Trzeba jednak pamiętać, że po pierwsze ceny statystyczne nie odzwierciedlają w pełni zmian w strukturze asortymentowej obrotów. Po drugie, światowe obroty i ceny notowane są w dolarach amerykańskich, a więc poziom kursu walut narodowych do dolara ma tu bardzo istotne znaczenie.

3.7.2. *Struktura rzeczowa*

Analizę ewolucji rzeczowej struktury międzynarodowych obrotów mięsem drobiowym w badanym okresie, w podziale na podstawowe jego gatunki, tj. mięso kurcząt, indyków, kaczek oraz gęsi²⁶ przeprowadzono również na podstawie zmian w wartości handlu tym mięsem.

W tabelach 3.11 i 3.12 przedstawiony został procentowy udział poszczególnych gatunków mięsa drobiowego, tj. kurcząt, indyków, kaczek oraz gęsi, w całkowitej wartości obrotów tym mięsem w krajach będących jego głównymi eksporterami i importerami.

²⁶ Pozycja mięso gęsi zawiera także mięso pozostałego drobiu, w szczególności perliczek.

Tabela 3.11. Struktura rzeczowa międzynarodowego handlu mięsem drobiowym w wybranych krajach eksportujących (według wartości obrotów)

Kraje	Okres	Wartość handlu mięsem drobiowym = 100%			
		mięso kurcząt	mięso indyków	mięso kaczek	mięso gęsi
Stany Zjednoczone	1995-1997	89,2	10,3	0,5	-
	2005-2007	86,7	13,9	0,7	-
	2008	89,3	10,3	0,4	-
Brazylia	1995-1997	94,3	5,7	-	-
	2005-2007	96,0	3,8	0,1	-
	2008	96,8	3,1	-	-
Tajlandia	1995-1997	95,6	-	4,5	-
	2005-2007	80,0	-	20,0	-
	2008	76,9	-	23,0	-
Chiny	1995-1997	88,8	-	7,9	1,2
	2005-2007	75,2	-	15,8	7,7
	2008	72,9	-	16,7	8,4
Unia Europejska	1995-1997	66,0	25,4	5,3	3,4
	2005-2007	74,3	20,4	2,9	2,5
	2008	73,4	20,3	3,1	3,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie FAO.

Z analizy tych danych wynika, że światowe obroty handlowe mięsem drobiowym zdominowane są przez mięso kurcząt, które stanowi prawie 85% całkowitej wartości globalnych obrotów. W badanym okresie udział kurcząt zwiększył się o 4,6 pkt. proc., kosztem zmniejszenia udziału mięsa pozostałych gatunków drobiu. Drugie miejsce w rzeczowej strukturze międzynarodowego handlu mięsem drobiowym zajmuje mięso indycze. Zmniejsza się natomiast znaczenie drobiu wodnego (kaczek i gęsi).

W grupie badanych krajów będących eksporterami mięsa drobiowego, rzeczowa struktura handlu jest zróżnicowana. Brazylia, czołowy eksporter, aż ponad 96% swego wywozu realizuje w postaci mięsa kurcząt. W badanym okresie udział kurcząt zwiększył się o 2,5 pkt. proc. Brazylia koncentruje się więc przede wszystkim na dostawach na światowe rynki mięsa brojlerów kurzych, gdzie ma duże przewagi konkurencyjne.

Drugi światowy eksporter, Stany Zjednoczone, również są silnie skoncentrowane na jednym gatunku drobiu. Mięso kurcząt stanowi tam 89% całkowitej wartości oferty eksportowej, a ok. 10% to indyki.

Struktura oferty eksportowej Unii Europejskiej jest bardziej zróżnicowana, choć tu również zdecydowanie dominują kurczęta. Ich udział w łącznej wartości eksportu mięsa drobiowego ze Wspólnoty zwiększył się w badanym okresie o 7,4 pkt. proc. i wynosi prawie 74%. Wzrost ten nastąpił kosztem spadku udziału mięsa pozostałych gatunków drobiu, tj. indyków o 5,1 pkt. proc. i drobiu wodnego o 2,5 pkt. proc. Jednak indyki stanowią nadal ponad 20% ogólnej wartości eksportu mięsa drobiowego z krajów Unii Europejskiej.

Poza Unią Europejską mięso kaczek większe znaczenie ma w eksporcie drobiu w Tajlandii – 23% oraz w Chinach – prawie 17%, natomiast gęsi w Chinach – z ponad 8% udziałem.

Tabela 3.12. Struktura rzeczowa międzynarodowego handlu mięsem drobiowym w wybranych krajach importujących (według wartości obrotów)

Kraje	Okres	Wartość handlu mięsem drobiowym = 100%			
		mięso kurcząt	mięso indyków	mięso kaczek	mięso gęsi
Chiny i Hongkong	1995-1997	92,2	3,0	4,8	-
	2005-2007	88,6	1,2	10,0	-
	2008	92,9	0,9	6,2	-
Japonia	1995-1997	95,3	0,2	4,4	-
	2005-2007	92,9	0,3	6,8	-
	2008	95,8	0,2	4,0	-
Meksyk	1995-1997	47,6	51,9	-	0,5
	2005-2007	51,2	48,1	-	0,7
	2008	54,3	45,0	-	0,7
Arabia Saudyjska	1995-1997	99,7	0,3	-	-
	2005-2007	95,2	4,5	0,3	-
	2008	99,4	0,6	0,0	-
Rosja	1995-1997	72,5	27,5	-	-
	2005-2007	90,8	8,8	0,4	-
	2008	91,2	8,2	0,6	-
Unia Europejska	1995-1997	63,8	25,8	5,4	5,0
	2005-2007	75,6	19,7	2,5	2,2
	2008	73,8	20,2	2,7	3,3
ZEA	1995-1997	100,0	-	-	-
	2005-2007	98,5	-	1,5	-
	2008	98,7	-	1,3	-
ŚWIAT	1995-1997	80,0	14,3	3,7	2,0
	2005-2007	83,0	13,6	2,4	1,0
	2008	84,6	11,9	2,2	1,3

Źródło: Obliczenia własne na podstawie FAO.

Spośród czołowych importerów mięsa drobiowego Arabia Saudyjska i Zjednoczone Emiraty Arabskie 98-99% zakupów realizują w postaci mięsa kurcząt i sytuacja ta nie uległa zmianie w badanym okresie. Wysoki udział kurcząt notowany jest też w imporcie Rosji, który w badanym okresie zwiększył się o 18,7 pkt. proc. kosztem zmniejszenia udziału indyków. Kurczęta zyskały też na znaczeniu w imporcie mięsa drobiowego w Meksyku, gdzie ich udział w wartości całkowitego przywozu zwiększył się o 6,7 pkt. proc. oraz w Unii Europejskiej – wzrost o 10 pkt. proc. W Meksyku i w Unii Europejskiej zmniejszył się udział mięsa indyków oraz drobiu wodnego w strukturze importu mięsa drobiowego.

3.8. Główne czynniki globalnej konkurencji

Polityka dotycząca międzynarodowego handlu rolnego była długo zdominowana przez problemy wynikające z potrzeby ochrony krajowych rolników z wykorzystaniem instrumentów protekcyjnych. Wraz z rozwojem globalizacji i pojawieniem się międzynarodowych firm żywnościowych, nastąpiły zmiany strukturalne w sektorze spożywczym. Przetwórnictwo przemysłowe uzyskało silny bodziec dla poszukiwania tanich dostawców surowców. Musiały bowiem pozostać konkurencyjne wobec firm zlokalizowanych w krajach, gdzie ceny surowców są niskie.

W miarę włączania się w proces globalnej konkurencji coraz większej liczby graczy, środek ciężkości w grze rynkowej przesunął się od pierwotnego producenta do tych ogniw łańcucha zaopatrzeniowego, które dodają wartość do surowców rolnych oraz prowadzą handel produktami finalnymi. Wraz z reformą narodowych systemów wsparcia produkcji i eksportu, wymuszoną porozumieniem zawartym w ramach Rundy Urugwajskiej GATT, farmerzy uzyskali tytuł do częściowej rekompensaty za utracone wsparcie krajowe m.in. przez poszerzenie dostępu do rynków zagranicznych. O wykorzystaniu tej rekompensaty decyduje jednak siła rynkowa poszczególnych ogniw łańcucha żywnościowego.

Globalny system handlu potrzebuje globalnych zasad konkurencji. Jednak konsekwencją otwartej wymiany może być uzyskanie przez niektórych graczy zbyt dużej siły przetargowej. Współczesny problem konkurencji dotyczy więc bardziej rozkładu sił na rynku globalnym niż wzmocnienia konkurencyjności na rynkach narodowych.

3.8.1. Ceny w łańcuchach zaopatrzeniowych

Sprawność i efektywność łańcuchów drobiarskich w skali danego kraju, wyraża się m.in. w relacjach przeciętnych cen uzyskiwanych w obrotach między

ogniwami tych łańcuchów. Relacje takie odzwierciedlają bowiem z jednej strony partycypację poszczególnych segmentów (chów żywca, ubój, dystrybucja) w kreacji wartości dodanej łańcucha zaopatrzeniowego, z drugiej determinują w dużym stopniu jego możliwości rozwojowe.

Poziom marży brutto, przeznaczanej na pokrycie kosztów produkcji, przetwórstwa i dystrybucji oraz zysku współdziałających podmiotów gospodarczych, a także jej podział między partnerów biznesowych, odzwierciedlony w relacjach cen, ma kluczowe znaczenie dla sprawności organizacji i zarządzania w sektorze drobiarskim danego kraju i wielkości osiąganych korzyści ekonomicznych. Decyduje też o jego międzynarodowej konkurencyjności, a więc o tym, czy dany kraj występuje na światowym rynku jako eksporter, czy też importer netto mięsa drobiowego.

W badanym okresie obserwuje się spadek przeciętnych cen skupu żywca oraz cen zbytu mięsa drobiowego w większości krajów będących eksporterami drobiu na światowe rynki. Z kolei w krajach importujących mięso drobiowe ceny skupu i ceny zbytu wzrosły. Wyjątek stanowiły tu jedynie dwa kraje azjatyckie, tj. Chiny i Japonia. Można więc zauważyć, że ceny obniżają się przede wszystkim w krajach charakteryzujących się dużym przyrostem produktywności i wysokim poziomem konkurencyjności w międzynarodowych obrotach. Jest to równocześnie przejawem konkurencyjności odzwierciedlonej zajmowaną pozycją na światowym rynku.

Wśród analizowanych krajów najniższy poziom cen skupu żywca występuje w Brazylii i w Tajlandii, a także w Holandii, w Polsce i na Węgrzech. Najwyższy – w Argentynie, Arabii Saudyjskiej, Japonii, Rosji, Indiach, RPA i Meksyku. W Stanach Zjednoczonych, które na początku badanego okresu charakteryzowały się bardzo niskim poziomem cen skupu żywca, zbliżonym do cen brazylijskich, w ciągu dziesięciu lat wzrosły one o 10 centów za 1 kg. W latach 2005-2007 ceny amerykańskie były porównywalne raczej z notowanymi we Włoszech i Wielkiej Brytanii i aż o 45% wyższe niż w Brazylii. Tłumaczy to zmniejszenie przewag konkurencyjnych Stanów Zjednoczonych na globalnym rynku mięsa drobiowego obserwowane w badanym okresie i utratę czołowej pozycji na liście światowych eksporterów na rzecz Brazylii, która ma również najniższe ceny zbytu tuszek kurcząt.

Dynamika zmian cen na rynkach drobiarskich była w analizowanym okresie korzystniejsza dla przemysłu przetwórczego niż dla producentów żywca drobiowego. Z wyjątkiem Rosji, gdzie ceny żywca drobiowego rosły szybciej niż mięsa oraz Japonii i Indii, gdzie tempo zmian obu cen było jednakowe, we wszystkich innych analizowanych krajach ceny zbytu mięsa drobiowego uzy-

skiwane przez ubojnie obniżały się mniej lub rosły szybciej niż ceny sprzedaży żywca do uboju. Wiąże się to zarówno z mocniejszą pozycją przetwórstwa w drobiarskich łańcuchach zaopatrzeniowych²⁷, jak i z rosnącymi kosztami rozpoznawania rynku, marketingu i handlu.

W wielu badanych krajach udział ceny żywca w cenie sprzedaży mięsa przez ubojnie zmniejszył się. Znaczący spadek tej proporcji miał miejsce u niektórych eksporterów mięsa drobiowego, głównie w Brazylii, Chinach i Argentynie, ale także w Meksyku i RPA, które należą do importerów tego mięsa. Niewielki wzrost udziału cen żywca w cenach zbytu mięsa drobiowego obserwuje się w Unii Europejskiej, a znaczny w Rosji, gdzie jest to związane z polityką wspierania rozwoju rodzimej produkcji drobiarskiej.

Tabela 3.13. Ceny na rynku kurcząt w wybranych krajach (USD/1 kg)

Kraje	Ceny żywca ¹⁾			Ceny mięsa ²⁾			Udział żywca w cenie mięsa %	
	1995-1997	2005-2007	%	1995-1997	2005-2007	%	1995-1997	2005-2007
UE	1,01	0,95	94,0	1,38	1,29	93,5	73	74
USA	0,81	0,91	112,3	1,11	1,31	118,0	73	70
Chiny	0,72	0,59	81,9	0,97	0,99	102,1	74	60
Japonia	1,64	1,36	82,9	2,34	1,94	82,9	70	70
Arabia S.	1,49	1,68	112,7	1,97	2,21	112,2	76	76
Brazylia	0,80	0,62	77,5	1,01	0,91	90,1	77	68
Tajlandia	1,01	0,87	86,1	1,55	1,37	88,4	65	64
Meksyk	0,99	1,17	118,2	1,27	1,61	126,8	78	73
Indie	1,90	1,22	64,2	2,54	1,63	64,2	75	75
Argentyna	0,95	1,77	186,3	1,22	2,30	188,5	78	77
RPA	1,46	1,34	91,7	1,84	1,80	97,8	79	75
Rosja	1,07	1,46	136,4	1,74	1,93	110,9	61	76

¹⁾ ceny skupu za wagę żywą; ²⁾ ceny zbytu ubojni przemysłowych.

Źródło: ZMP, FAO – obliczenia własne.

3.8.2. Ceny w obrotach międzynarodowych

Szybki rozwój globalnej podaży w głównych światowych centrach produkcji mięsa drobiowego, osiągnięty przede wszystkim w wyniku przyrostu produktywności w sektorach drobiarskich, wywołuje spadkową tendencję cen

²⁷ W wielu krajach zajmujących wysoką pozycję na liście światowych eksporterów systemy produkcyjne są w pełni zintegrowane, a ich integratorami są często ubojnie i przetwórnice drobiu, jako segment łańcucha wartości znajdujący się najbliżej finalnego odbiorcy, mogący najłatwiej reagować na sygnały rynkowe i zmieniające się preferencje konsumentów.

tego mięsa w obrotach handlu zagranicznego. Tendencja taka dotyczy zarówno cen nominalnych, jak i realnych, tj. po dokonaniu ich korekty o wskaźnik inflacji.

Wpływ na poziom cen w międzynarodowych obrotach mięsem drobiowym wywiera nie tylko sama relacja dynamiki globalnego spożycia i globalnej produkcji, ale także preferencje konsumentów poparte przyrostem ich dochodów, który może być przeznaczony na zaspokojenie określonej struktury popytu. Istotne znaczenie ma też poziom kursów walutowych, ponieważ ceny światowe wyrażane są zwykle w dolarach USA.

Na światowym rynku mięsa drobiowego obserwowano w latach 1995/97-2005/07 spadkową tendencję cen. Tendencję taką podtrzymywały przede wszystkim duże inwestycje poczynione w zintegrowanych systemach drobiarskich, głównie w krajach rozwijających się, takich jak: Brazylia, Tajlandia, Chiny, Argentyna, Indie, Rosja. W krajach tych, w miarę wzrostu dochodów, zwiększa się spożycie mięsa, w tym przede wszystkim mięsa drobiowego, artykułów mleczarskich oraz cukru. W bogatych państwach, skupionych w OECD, konsumenci mogą zwykle pozwolić sobie na zakup wystarczającej ilości żywności. W miarę rosnących dochodów poszukują oni raczej urozmaicenia diety oraz określonych walorów zdrowotnych produktów spożywczych. Preferencje popytowe przesuwają się w kierunku takich towarów, jak: mięso drobiowe, oleje roślinne, ryby, sery²⁸.

Średnia światowa cena importowa mięsa drobiowego obniżyła się w analizowanym okresie o 9%. Był to bezpośredni efekt silnego wzrostu globalnej nadwyżki podaży tego mięsa, będącej następstwem szybszego rozwoju jego produkcji niż konsumpcji. Redukcja cen w międzynarodowych obrotach mięsem drobiowym była wynikiem ich różnokierunkowego rozwoju na poszczególnych rynkach. Wzrost notowań miał miejsce m.in. w Chinach, i to aż o 50%, w Wielkiej Brytanii o 41%, w Rosji o 20% oraz w Arabii Saudyjskiej o 15%. Spadek cen notowano w takich krajach, jak: Japonia (o 49%), Niemcy (o 24%), Holandia i Polska (o 23%). Średnia cena importowa w Unii Europejskiej obniżyła się o 9%, a więc w takiej samej skali jak przeciętna cena światowa.

Wzrosły ceny w eksporcie mięsa drobiowego ze Stanów Zjednoczonych o 4%, a średnie ceny eksportowe Unii Europejskiej do krajów trzecich obniżyły się o ok. 2%, tj. znacząco mniej niż w imporcie. W Brazylii ceny eksportowe mięsa drobiowego były w latach 2005-2007 o ponad 3% niższe niż dziesięć lat wcześniej. Najsilniejszy w całej badanej grupie krajów spadek cen eksportowych notowano w Polsce, gdzie obniżyły się one aż o 30%. Było to jednak na-

²⁸ Agricultural Outlook 2005-2014. OECD-FAO, 2005.

stępstwem zmiany struktury rzeczowej tego eksportu – mniejszy udział kaczek i gęsi, a więc gatunków droższych, a większy kurcząt i indyków. Mimo spadku, przeciętna cena eksportowa mięsa drobiowego w Polsce pozostała najwyższa w całej badanej grupie eksporterów z uwagi na nadal wysoki udział gęsiny w całkowitym wywozie mięsa drobiu.

Nadal najniższe ceny eksportowe występują w transakcjach dokonywanych przez Stany Zjednoczone. Przyczyną jest w znacznym stopniu struktura asortymentowa amerykańskiego eksportu mięsa drobiowego, który obejmuje głównie tylne ćwiartki i ich elementy, a więc produkty tańsze. Na początku analizowanego okresu przeciętne ceny amerykańskiego eksportu mięsa drobiowego były o 23% niższe od oferty brazylijskiej. Po dziesięciu latach rozpiętość tych cen zmniejszyła się i ceny w USA były już tylko o 18% niższe od brazylijskich. W 2009 r. Stany Zjednoczone oferowały swój drób przeciętnie po cenach o 36% niższych niż Brazylia, uzyskując duży przyrost wolumenu eksportu. W ujęciu ilościowym USA odzyskały pozycję światowego lidera w handlu drobiem. W ujęciu wartościowym jednak plasowały się nadal za Brazylią.

Tabela 3.14. Przeciętne statystyczne ceny w eksporcie i imporcie mięsa drobiowego (USD/tonę)

Kraje	Średnio w okresie			Dynamika w %	
	1995-1997	2005-2007	2008	$\frac{2005-2007}{1995-1997}$	$\frac{2008}{2005-2007}$
<u>CENY IMPORTOWE</u>					
Świat	1499	1213	1568	91,0	129,3
Chiny	1117	1263	1834	149,7	145,2
Japonia	2230	891	1532	50,8	172,0
Meksyk	971	1034	1174	100,8	113,5
Arabia Saudyjska	1099	1388	1988	114,7	143,2
Unia Europejska (średnia)	2312	1726	2029	90,9	117,5
Rosja	548	717	1083	120,2	151,0
<u>CENY EKSPORTOWE</u>					
Stany Zjednoczone	927	861	1017	103,8	118,1
Brazylia	1210	1148	1594	96,9	138,8
Unia Europejska (średnia)	1867	1728	2077	97,7	120,2

Źródło: Obliczenia własne na podstawie FAO.

Porównanie cen wewnętrznych danego kraju i cen uzyskiwanych w handlu zagranicznym prowadzi do następujących konstatacji dotyczących konkurencyjności w obrotach międzynarodowych. W grupie badanych krajów atrakcyjny rynek zbytu dla światowych eksporterów mięsa drobiowego stanowią Unia Europejska oraz Chiny, gdzie uzyskiwano ceny znacząco wyższe od prze-

ciętych cen w handlu światowym. Inne ważne z punktu widzenia chłonności importowej obszary zbytu, jak: Rosja, Meksyk, a ostatnio także Japonia, oferują dużo mniej korzystne transakcje importowe, co wiąże się też z inną strukturą asortymentową zgłaszanego przez te kraje popytu.

Równocześnie z porównania proporcji między cenami zbytu mięsa drobiowego przez przemysły drobiarskie w tych krajach i w grupie trzech największych światowych eksporterów, dostarczających na globalny rynek ponad 90% całej podaży eksportowej, wynika jasno, dlaczego takie kraje, jak: Japonia, Meksyk, Arabia Saudyjska, czy Rosja pozostają dużymi importerami. Po prostu wytwarzają one mięso drobiowe znacznie drożej niż mogą je nabywać na światowym rynku. Jest to więc zgodne z zasadą korzyści komparatywnych.

W zgodzie z tą zasadą Brazylii dokonuje ekspansji eksportowej na światowych rynkach mięsa drobiowego kosztem Stanów Zjednoczonych i Unii Europejskiej. W USA zmniejszająca się marża handlowa nie pozwala zachować dotychczasowych przewag cenowych w eksporcie. Z kolei w Unii Europejskiej, skutkiem procesu reform wspólnej polityki rolnej, redukcji ulegają dopłaty do eksportu poza Wspólnotę, wyrównujące wysoki poziom cen wewnętrznych, w wyniku czego Unia traci stopniowo zewnętrzną konkurencyjność, szczególnie w relacji do najbardziej efektywnych światowych eksporterów.

Tabela 3.15. Porównanie konkurencyjności wybranych krajów na globalnym rynku mięsa drobiowego

Kraje	Cena światowa w handlu zagranicznym = 100%		Cena zbytu w grupie eksporterów = 100% ¹⁾	
	1995-1997	2005-2007	1995-1997	2005-2007
Chiny	74,5	122,5	80,2	83,9
Japonia	148,7	82,9	193,4	164,4
Meksyk	64,7	71,7	105,0	136,4
Arabia Saudyjska	73,3	92,4	162,8	187,3
Rosja	36,5	48,2	143,8	163,6
Unia Europejska ²⁾	124,5	133,7	114,1	109,3
Stany Zjednoczone	61,8	70,5	91,7	111,0
Brazylii	80,6	85,8	83,5	77,1

¹⁾ średnia cena zbytu w przemyśle drobiarskim USA, UE i Brazylii ważona ich udziałem w światowym eksporcie mięsa drobiowego; ²⁾ w eksporcie.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie FAO i ZMP.

3.8.3. *Pozacenowe czynniki konkurencji*

Procesy globalizacji i zwiększająca się otwartość międzynarodowego handlu żywnością, w tym również mięsem drobiowym, w długim okresie oddziaływać będą w kierunku wyrównywania poziomów cen w obrotach światowych. Konkurencja w handlu zagranicznym przesunąć się więc będzie coraz bardziej z płaszczyzny cenowej do pozacenowej. Takie aspekty, jak zasoby tańszej siły roboczej czy obfitość surowców paszowych dostępnych po niższych niż gdzie indziej kosztach, de facto znajdują odzwierciedlenie w finalnych cenach oferty handlowej danego kraju. Znaczenia nabierać więc będą takie czynniki, jak: jakość towaru stanowiącego przedmiot globalnego handlu, warunki handlowe, relacja ceny do jakości, sprawność realizacji i obsługi obrotów, zaufanie odnośnie spełniania kryteriów bezpieczeństwa żywności, przejrzystość łańcucha zaopatrzeniowego.

Wprawdzie wyższa jakość znajduje zwykle wyraz w wyższej cenie, jednak może stanowić istotny czynnik zachęty dla nabywcy towaru wówczas, gdy poziom cen jest wyrównany. Jednym z istotniejszych instrumentów podnoszenia konkurencyjności eksportowej danego kraju może być wówczas kreowanie odpowiedniej relacji jakości do ceny. W przypadku towarów żywnościowych, takich jak mięso drobiowe, istotnym elementem jakości jest bezpieczeństwo zdrowotne oferowanego artykułu spożywczego oraz jego zgodność z preferencjami konsumentów dotyczącymi środowiska naturalnego, czy też dobrostanu zwierząt. Odpowiednie informacje umieszczone na etykiecie o systemie utrzymania żywca, jego żywieniu określonymi paszami, sposobie uboju itp., mogą stanowić ważny czynnik pozacenowej konkurencji w międzynarodowych obrotach mięsem drobiowym²⁹.

Kształtowanie się kursu wymiany walut jest kolejnym czynnikiem pozacenowym, który ma kluczowe znaczenie dla rozwoju handlu zagranicznego i relatywnej konkurencyjności poszczególnych krajów. Znaczenie to wynika z faktu, iż obroty międzynarodowe rozliczane są zwykle w dolarach USA. Relacja wartości poszczególnych walut do dolara zyskuje szczególne znaczenie w świetle rysującej się perspektywy konieczności eksportowania bez subwencji ekspor-

²⁹ Warto tu wspomnieć o perturbacjach w stosunkach handlowych między Unią Europejską a Stanami Zjednoczonymi dotyczących sposobu konserwowania mięsa drobiowego w USA przy użyciu gazu. Doprowadziło to do wstrzymania importu drobiu ze Stanów Zjednoczonych na obszar Wspólnoty. Kurczenie się niektórych ważnych rynków zbytu (np. mniejsze kontyngenty przywozowe do Rosji) oraz nasilająca się konkurencja Brazylii powodują, że spór między obu partnerami handlowymi zaostrza się.

towych³⁰. Spadek wartości USD wobec innych walut, datujący się od 2003 r. i utrzymujący w latach następnych powodował, że eksport mięsa drobiowego przez Stany Zjednoczone był bardziej konkurencyjny w porównaniu do innych krajów OECD, których waluty umocniły się w relacji do dolara. Dotyczyło to przede wszystkim państw strefy euro oraz Kanady.

Przeciwna sytuacja miała miejsce w przypadku krajów rozwijających się, będących eksporterami mięsa drobiowego, takich jak Brazylia, Tajlandia czy Argentyna. Waluty tych krajów uległy bowiem deprecjacji w relacji do dolara, co spowodowało, że ich eksport stał się bardziej konkurencyjny w porównaniu do wywozu drobiu ze Stanów Zjednoczonych.

3.9. Prognoza dalszego rozwoju rynku

Wspólna prognoza FAO i OECD dotycząca rozwoju rynków towarowych do 2019 r. wykonana w 2010 r., przewiduje szybszą dynamikę rozwoju światowego rynku drobiarskiego niż rynków innych mięs. Zgodnie z tą prognozą dynamika światowej produkcji mięsa drobiowego nadal przewyższać będzie dynamikę globalnej konsumpcji. Międzynarodowe obroty tym mięsem zwiększą się w tym czasie o ponad 18%.

W krajach należących do OECD produkcja drobiu rosnąć będzie czterokrotnie wolniej niż w grupie pozostałych krajów, a także wolniej niż konsumpcja. W związku z tym, przewiduje się nieznaczne zmniejszenie eksportu mięsa drobiowego w państwach rozwiniętych gospodarczo, natomiast wzrost importu o niemal jedną trzecią. Kraje te pozostaną jeszcze w horyzoncie niniejszej prognozy eksporterami netto mięsa drobiowego, jednak w dalszej perspektywie ich pozycja na globalnym rynku może zmienić się znacząco.

W krajach rozwijających się konsumpcja drobiu będzie rosnąć trzykrotnie szybciej niż w państwach OECD. Jeszcze wyższą dynamikę niż konsumpcja wykazywać tam będzie produkcja mięsa drobiowego. Pozwoli to na generowanie znaczącej nadwyżki eksportowej. Prognozuje się, że w 2019 r. wolumen eksportu mięsa drobiowego z krajów rozwijających się będzie niemal dwukrotnie większy niż z krajów rozwiniętych, podczas gdy w latach 2007-2009 był większy średnio o 21%. Większość zapasów handlowych pozostanie jednak w państwach OECD, choć ich udział w globalnych zapasach zmniejszy się z 91% w latach 2007-2009 do 88% w 2019 r.

³⁰ Nowe koncesje WTO wypracowywane w ramach toczących się obecnie rokowań rolnych Rundy Doha.

Prognoza OECD-FAO mówi o nieznacznym, bo tylko dwuprocentowym wzroście brazylijskich cen eksportowych. Natomiast amerykańskie ceny hurtowe mają być wyższe o niemal 24%. Sugeruje to dalszą redukcję przewag konkurencyjnych USA wobec głównego rywala na globalnym rynku drobiu.

Większy popyt importowy, reprezentowany głównie przez kraje rozwijające się, ma być zaspokajany w dużej części większym eksportem również z państw rozwijających się, o niższych kosztach produkcji, w tym niższych kosztach pasz, co w sytuacji wysokich cen surowców paszowych ma istotne znaczenie dla budowania konkurencyjności danego eksportera. Przyczyni się to do zintensyfikowania konkurencji na globalnym rynku.

Produkcja drobiarska z uwagi na krótki cykl chowu i szybkie przyrosty wagi żywca, lepiej niż inne rodzaje produkcji zwierzęcej przystosowuje się do zmieniających się warunków. Obecnie najważniejszym czynnikiem limitującym są drożące pasze. Wydaje się jednak, że w długim okresie nie wpłynie to na zmianę tendencji rozwojowych światowego drobiarstwa. Nadal będzie to kierunek produkcji zwierzęcej o najwyższej dynamice wzrostu. Poprawiająca się w skali świata produktywność w sektorze mięsa drobiowego powinna bowiem spowodować dalszą redukcję jego cen realnych. Mniejsza presja cen realnych wymuszać będzie z kolei dalsze starania producentów w kierunku poprawy efektywności procesu wytwórczego. W przypadku drobiu istniejące jeszcze rezerwy szybko się wyczerpują, szczególnie w krajach zajmujących wysokie pozycje na liście światowych producentów i eksporterów mięsa drobiowego. Zwiększa się więc znaczenie nowych centrów produkcji i handlu. Wolno rosnące ceny na rynkach światowych przynoszą relatywne korzyści krajom, które pokrywają znaczną część swych potrzeb popytowych importem. Równocześnie wzrost produktywności sprzyja rozwojowi produkcji, co powoduje, że światowa podaż mięsa drobiowego nadal rosnać będzie w tempie szybszym niż globalny popyt na nie, a to hamować będzie wzrost cen.

Słabnące tempo wzrostu populacji na świecie (w Europie nawet ujemne), równoważone ma być szybszym przyrostem dochodów. Choć obecnie założenie takie może zostać zmodyfikowane przez skutki kryzysu finansowego i gospodarczego, to jednak nie wydaje się, aby negatywne efekty takiego kryzysu utrzymywały się w długim okresie. Tym niemniej, silne osłabienie wzrostu gospodarczego w Stanach Zjednoczonych i w Europie, a także deprecjacja dolara amerykańskiego, stwarzają zagrożenie dla perspektyw rozwoju ekonomicznego w wielu regionach świata. Jest to czynnik istotny dla oceny kształtowania się zapotrzebowania importowego w okresach krótkich i średnich, biorąc pod uwa-

gę fakt, iż to przyrost dochodów, a nie liczby ludności ma stanowić główny czynnik kreacji dodatkowego popytu na żywność, w tym na mięso drobiowe.

Prognoza rozwoju globalnego rynku mięsa drobiowego oraz w podziale na kraje rozwinięte gospodarczo, z grupy OECD, oraz rozwijające się przedstawiona została w tabeli 3.16.

Tabela 3.16. Prognoza rozwoju rynku mięsa drobiowego do 2019 roku (tys. ton)

Kraje	Kategoria	Średnio w okresie		2007-2009 = 100%
		2007-2009	2019	2019
KRAJE OECD	Produkcja	38 870	42 997	110,6
	Konsumpcja	36 741	41 582	113,2
	Kg na głowę	25,8	27,9	108,1
	Import	2 357	3 078	130,6
	Eksport	4 501	4 491	99,8
	Zapasy	1 132	1 095	96,7
POZOSTAŁE KRAJE	Produkcja	52 350	74 852	143,0
	Konsumpcja	54 027	74 463	137,8
	Kg na głowę	8,7	10,4	119,5
	Import	7 278	8 297	114,0
	Eksport	5 488	8 544	155,7
	Zapasy	113	142	125,7
ŚWIAT	Produkcja	91 220	117 849	129,2
	Konsumpcja	90 768	116 045	127,8
	Handel zagran.	9 635	11 375	118,1
	Zapasy	1 245	1 237	99,4
CENY	Brazylia SD/t ¹⁾	1 607	1 638	101,9
	USA USD/t ²⁾	1 066	1 320	123,8

¹⁾ cena eksportowa mięsa drobiowego; ²⁾ średnia cena hurtowa brojlerów z 12 rynków.

Źródło: Prognoza FAO-OECD z 2010 r.

Zakończenie i wnioski

W całym łańcuchu wartości, zaopatrującym końcowego konsumenta w mięso wieprzowe i drobiowe, kluczowe znaczenie w rachunku kosztów mają: pasze, praca i kapitał występujący zarówno w postaci wyposażenia, jak i środków finansowych. Koszt pasz zależy w dużym stopniu od cen wykorzystanych surowców oraz cen wytworzonych, transportowanych i przechowywanych produktów paszowych. Producenci rolni zaopatrujący się w pasze blisko centrów wytwarzania surowców paszowych zwykle mogą nabyć je taniej ze względu na niższe ceny pasz oraz koszty transportu.

Koszty pracy generowane w sferze produkcji, przetwórstwa i dystrybucji mięsa zależą od możliwości oraz stopnia trudności znalezienia alternatywnego sposobu zarabkowania przez pracowników zatrudnionych w sektorze mięsnym. Jeżeli możliwości takie są duże, a umiejętności pracowników dają się wykorzystać w innych sektorach gospodarki, występuje tendencja do wzrostu wymagań płacowych w firmach uczestniczących w łańcuchu mięsnym, co podnosi poziom kosztów pracy.

Kapitał jest szczególnym czynnikiem produkcji. W krajach rozwiniętych gospodarczo w produkcji i przetwórstwie mięsa wieprzowego i drobiowego obserwuje się silną redukcję kosztów pracy dzięki substytucji pracy przez wyposażenie techniczne. W nowoczesnym chowie żywca potrzeba nie tylko budynków, automatycznych dozowników pasz czy poideł, ale także efektywnego systemu oczyszczania, systemów kontroli środowiskowej, monitoringu procesu produkcyjnego. Przemysłowy charakter ubojów żywca i jego przetwórstwa wymaga inwestycji technicznych i technologicznych, a więc dostępu do środków finansowych. Inwestorzy dążą do minimalizowania kosztów kapitału finansowego wykorzystując efektywne systemy bankowe, ubezpieczeniowe czy fundusze inwestycyjne. Wzrost skali produkcji musi przekładać się na redukcję kosztów i zwiększenie przychodów netto.

Przedstawiony w dużym uproszczeniu mechanizm można uznać za podstawowy mechanizm globalnej konkurencji również na światowym rynku mięsa wieprzowego i drobiowego. Te części świata, które dysponują nakładami o relatywnie niskich cenach (pasje, praca, wyposażenie, środki finansowe) uzyskują przewagę konkurencyjną na globalnym rynku, szczególnie w pierwszej fazie łańcucha zaopatrzeniowego, tj. w chowie żywca. Koszty pracy w większym stopniu wpływają na lokalizację produkcji przeznaczonej na eksport. Wiele krajów rozwijających się dysponuje nadwyżką taniej siły roboczej. Daje to im określone rentę w fazie produkcji i przetwórstwa. Sprzyja też eksportowej orientacji

tej produkcji. Dobrym przykładem może tu być Brazylia. Produkcja i eksport wieprzowiny i drobiu rozwija się tam bardzo dynamicznie właśnie dzięki kombinacji dużych i tanich zasobów paszowych (zboża, soja) oraz niskich kosztów pracy. Podobnie jest w Chinach, gdzie rośnie szybko produkcja. Jednak barierą dla równie szybkiej dynamiki wzrostu eksportu jest niski standard weterynaryjny i sanitarny tej produkcji. Jest to bariera bardzo istotna w okresie zwiększonego zagrożenia chorobami zwierzęcymi, często występująca w wielu krajach rozwijających się.

Koszty kapitałowe wykazują silne zróżnicowanie w poszczególnych krajach. Decydują o tym takie czynniki, jak: stopień niepewności wynikającej z sytuacji makroekonomicznej, poziom stóp procentowych decydujący o cenie kapitału, przejrzystość systemu gospodarczego, szczególnie finansowego (Argentyna jest dobrym przykładem skutków braku takiej przejrzystości). Ważna jest też odpowiednia skala biznesu pozwalająca na realizację wynikających z niej korzyści. Wymaga to często inwestycji przekraczających możliwości małych i średnich firm. Jednak kapitał, w odróżnieniu od ziemi, a także w znacznym stopniu pracy³¹, jest mobilny w skali światowej. Inwestycje zagraniczne w połączeniu z niskimi kosztami pracy w krajach rozwijających się, kreują globalną konkurencyjność firm ubojowych i przetwórczych, które mogą też importować surowiec do przerobu. Przykładem takich rozwiązań są Chiny, które importują ze Stanów Zjednoczonych mrożone kurczęta do dalszego przetwórstwa i eksportują swe przetwory do Japonii. Lokowanie przemysłu mięsnego w pobliżu dużych centrów konsumpcyjnych pozwala również na realizację korzyści skali przy redukcji kosztów związanych z dystrybucją. Pojemność rynków zbytu może też być powiększana dzięki zawieraniu między krajami preferencyjnych umów handlowych. Przyczynia się to również do umiędzynaradawiania rynku zbytu o zunifikowanych parametrach.

Poziom cen surowców paszowych w kolejnej dekadzie, choć ma być niższy niż w 2011 r., pozostanie prawdopodobnie wysoki w relacji do poprzedniego dziesięciolecia. Przy wysokich cenach zbóż i pasz pogłębiać się będzie zróżnicowanie regionalne dynamiki rozwojowej produkcji wieprzowiny i drobiu. Równocześnie, zwiększać się będą obroty dokonywane w ramach układów regionalnych (UE, NAFTA, MERCOSUR), których znaczenie rośnie w miarę przedłużania się rokowań Rundy Doha (WTO) i braku nowego porozumienia

³¹ Słusznie pisze Z. Bauman w: „Globalizacja” PIW, Warszawa 2000, że w odróżnieniu od społeczeństwa produkcyjnego na przemysłowym etapie rozwoju, społeczeństwo konsumpcyjne nie potrzebuje ani przemysłowej siły roboczej, ani żołnierzy z poboru. W krajach rozwiniętych gospodarczo często występują ostre ograniczenia w podejmowaniu pracy przez imigrantów.

globalnego. Układy regionalne przyznają swym członkom preferencyjne warunki handlu nie stosowane wobec innych dostawców.

Ewolucja światowego rynku mięsa wieprzowego i drobiowego może być dobrze objaśniana przez kombinację podstawowych elementów decydujących o konkurencyjności danych krajów na globalnym rynku. Połączenie efektywnego wykorzystania obfitych zasobów dla produkcji żywca i jego przetwórstwa z niskimi kosztami pracy i dużym rynkiem krajowym charakteryzuje zwykle światowych eksporterów. Małe zasoby ziemi rolnej, gęste zaludnienie, wysokie koszty pracy wynikające z łatwości alternatywnego zatrudnienia w rozwijającej się gospodarce, to częste atrybuty państw importerów.

Jednakże niektóre aspekty międzynarodowego handlu wieprzowiną i drobiem nie dadzą się wyjaśnić jedynie przez różnice w zasobach czynników wytwórczych, czy też w sprawności i efektywności łańcuchów zaopatrzeniowych. Istotne dla takiego wyjaśnienia są bowiem preferencje konsumentów wynikające z różnic smakowych, kulturowych, religijnych oraz tego, co składa się na ogólne pojęcie „interes konsumenta” (*consumer concern*). Konsumenti w Stanach Zjednoczonych preferują białe mięso drobiowe pochodzące z piersi. Natomiast w niektórych krajach azjatyckich wyżej cenione kulinarnie jest ciemne mięso z ud, nóg i skrzydeł. Japonia ma niższe ceny mięsa z piersi kurcząt niż USA, mimo że koszty w japońskim przemyśle drobiarskim są znacznie wyższe. Cała niemal pasza jest tam bowiem importowana, transport przez ocean jest kosztowny, duża gęstość zaludnienia stwarza problemy ekologiczne w przemysłowej produkcji żywca, a ziemia jest bardzo droga. To preferencje konsumentów decydują o niskiej cenie białego mięsa drobiowego w Japonii. Dobrym przykładem są też Chiny. Dysponują one dużymi własnymi zasobami pasz i taniej siły roboczej, co sprzyja rozwojowi własnej produkcji mięsa. Jednak szybko rozwija się też import. Obejmuje on przede wszystkim niszowe dla innych uczestników światowego rynku produkty, jak: łapki, stopy, nóżki, skrzydła, podroby, łebki itp.

Różnice w preferencjach konsumentów są też przyczyną rozwoju handlu wewnątrzsektorowego. Opiera się on głównie na szeroko rozumianych niszach popytowych. Często ich podstawą są szczególne wymogi konsumenckie wynikające z przestrzegania reguł określonego reżimu religijnego (np. niespożywanie wieprzowiny), rytuału ubojowego, dobrostanu zwierząt, czy też dotyczących przejrzystości i bezpieczeństwa (np. niestosowanie w procesie produkcyjnym hormonów, antybiotyków lub pasz z komponentami GMO) lub przestrzegania humanitarnych zasad uboju. Ważna może też być dbałość o ochronę środowiska naturalnego przez fermy, zakłady ubojowe i przetwórnice. Na takiej podstawie tworzą się zróżnicowane oferty detaliczne, komunikujące konsumentowi o pro-

cesach i procedurach wykorzystywanych w łańcuchu zaopatrzeniowym. Przykładem może być mięso z uboju żywca chowanego na wolnych wybiegach lub produkowanego organicznie.

Modyfikatorami światowego systemu handlu mięsem są też bariery tworzone przez wiele krajów w postaci taryf celnych, kwot taryfowych oraz instrumentów pozacelnych, takich jak standardy weterynaryjne i sanitarne. Bariery takie wykorzystywane są do zmiany modelu handlu, jaki wynikałby jedynie z zasad międzynarodowej konkurencji. Wprawdzie w ostatnim czasie obserwuje się pewną redukcję barier protekcyjnych, szczególnie w handlu między państwami członkami Światowej Organizacji Handlu (WTO), jednak nadal utrudniają one skutecznie dostęp do ważnych rynków importowych.

Duże znaczenie dla światowego handlu mięsem wieprzowym i drobiowym mają też zmiany w modelu konsumpcji dokonujące się wraz z rozwojem gospodarczym krajów, a także postępującą unifikacją diety w wielu regionach kuli ziemskiej. Rosnące dochody zapewniają konsumentom coraz większy dostęp do żywności droższej, do której należy też mięso. Ponadto drób, jako najtańszy gatunek mięsa, przyczynia się do rozszerzenia oferty handlowej na grupy konsumentów relatywnie mniej zamożnych. Urbanizacja i uprzemysłowienie gospodarki zmienia sposób zaopatrywania się znacznej części gospodarstw domowych w żywność. Rozszerza się zaopatrzenie w detalicznych sieciach handlowych oraz konsumpcja poza domem. Przykładem znaczenia zmiany wzorców konsumpcyjnych może być Japonia. Wzrost gospodarczy wywołał tam szybki przyrost spożycia mięsa, a kalorie uzyskiwane z mięsa stały się substytutem energii zawartej w ryżu. Znaczna część przyrostu popytu na mięso zaspokajana jest jego importem. Dotyczy to również wieprzowiny i drobiu. Import nie tylko uzupełnia niedobór podaży krajowej, ale też hamuje tempo wzrostu cen na rynku wewnętrznym.

Struktura światowego handlu mięsem wieprzowym i drobiowym będzie się dalej zmieniać w podobny sposób, jak to miało miejsce w badanym okresie. Istnieje też potencjał dla rozwoju międzynarodowej wymiany handlowej. Przyczyny tego można zreasumować następująco:

- rokowania Rundy Doha prowadzone w ramach WTO, doprowadzą prawdopodobnie do dalszej redukcji taryf i innych barier celnych, zwiększając tym samym dostęp do rynków importowych. Zapewni to jednocześnie wielu krajom łatwiejszy dostęp do międzynarodowego handlu mięsem wieprzowym i drobiowym;

- rozwój gospodarczy, choć obecnie spowolniony przez globalny kryzys, doprowadzi do dalszego rozszerzenia rynków zbytu, gdyż towarzyszy mu wzrost konsumpcji mięsa jako produktu z wyższej półki żywnościowej;
- coraz ważniejszymi graczami w międzynarodowym handlu stają się kraje rozwijające się, które wykazują obecnie szybki wzrost popytu na żywność;
- różnice występujące w strukturze popytu oraz preferencjach konsumenckich przyczynią się do rozwoju handlu wewnątrzgałęziowego. Coraz więcej krajów będzie zarówno eksportować, jak i importować wieprzowinę i mięso drobiowe;
- rozwijać się będą ubojnie i przetwórczo produkujące na eksport lokalizowane w krajach o niskich cenach głównych nakładów produkcyjnych, tj. surowców paszowych i pracy, a także niskich wymogach ekologicznych czy dotyczących dobrostanu zwierząt gospodarskich. Takie warunki występują przede wszystkim w krajach rozwijających się;
- opanowanie wielu chorób i wzmocniona kontrola weterynaryjna może przyczynić się do zwiększenia możliwości eksportowych i szerszego pojawienia się na światowych rynkach niektórych krajów i regionów o dużej produkcji wieprzowiny i drobiu;
- podstawą dla rozwoju handlu będzie coraz częściej nie tylko strona podażowa, związana ze sprawnością i efektywnością łańcucha zaopatrzeniowego, ale także strona popytowa odzwierciedlająca zróżnicowane preferencje konsumentów;
- jednocześnie jednak niektóre kierunki przepływów handlowych będą coraz bardziej utrudnione. Dotyczy to np. rynku rosyjskiego. Już obecnie widać to wyraźnie w zmniejszaniu kwot importowych przyznawanych eksporterom mięsa na rynek rosyjski. Rosja dąży bowiem do wzmocnienia własnej produkcji i redukcji popytu importowego w długim okresie.

Literatura

1. Agricultural Outlook 2011-2020, OECD-FAO, 2011.
2. Bauman Z.: *Globalizacja*. PIW, Warszawa 2000.
3. Biofuel Support Policies: an economic assessment. FAO, 2008.
4. Bruinsma J.: *World Agriculture: Towards 2015/2030 a FAO perspective*. FAO Earthscan, 2003.
5. Czyżewski A., Poczta-Wajda A., Sapa A.: *Globalne uwarunkowania. Polityka rolna UE po 2013 r.* UKIE, Warszawa 2008.
6. Czyżewski A., Poczta-Wajda A.: *Polityka rolna w warunkach globalizacji. Doświadczenia GATT/WTO*. PWE 2011.
7. Dybowski G.: *Globalne regulacje w światowym handlu żywnością, [w:] Wpływ procesu globalizacji na rozwój rolnictwa na świecie*. IERiGŻ, 2005.
8. *Ewolucja rynku mięsa i jej wpływ na proces transmisji cen*. IERiGŻ-PIB. Program wieloletni, zeszyt nr 73.
9. Global Economic Prospects. Bank Światowy, Waszyngton 2008.
10. Greenspan A.: *Era zawirowań*. Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA, 2008.
11. Hallam D.: *Agricultural Commodity Markets and Trade. New Approaches to Analyzing Market Structure and Instability*. FAO 2006.
12. *Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi za lata 1995-2009*. IERiGŻ-PIB. Studia i Monografie nr 152, 2011.
13. Hunek T.: *W regulach gry globalnej*. Nowoczesne Rolnictwo nr 1, 1999.
14. Livestock and Poultry: World Markets and Trade. USDA. FAS. October 2011.
15. Materiały FAO na 67 Sesję CCP. Rzym, 2009.
16. Meat Market Review. MLC Economic Service.
17. Otte M.: *Kiedy nadchodzi kryzys*. Studio Emka, Warszawa 2009.
18. Production, supply and distribution. USDA.FAS. Online.
19. Robinson G.: *Geographies of Agriculture, Globalization, Restructuring and Sustainability*. Kingston University, Londyn 2004.
20. Rycombel D.: *Integracja w sektorze wieprzowiny w wybranych państwach UE*. Gospodarka Mięsna nr 11, 2007.
21. Stańko S.: *Wahania cen na rynku wieprzowiny*. Przemysł Spożywczy nr 3, 2011.
22. State of Food and Agriculture (Biofuels: prospects, risks, and opportunities). FAO 2008.

23. Światowy rynek żywności, mięsa, drobiu i jaj. Opracowanie sygnałowe (2005-2010). FAMU/FAPA 2011.
24. The environmental Food Crisis. UN Environment Programme, 2009.
25. Tomczak F.: Japonia. Wydawnictwo Key Text, 1997.
26. Vieh und Fleisch. Markt Bilanz. ZMP (2000-2007), AMI (2008-2010).

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Nakład: 550 egz.

Druk i oprawa: EXPOL Włocławek